

Hellenistik Dönem Megara Kase Kalıplarının Yapım Teknolojisi Üzerine Deneysel Bir Çalışma

Taner Özgür

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne Kent Arkeolojisi
ve Kültürel Miras Yönetimi Yüksek Lisans Tezi olarak sunulmuştur.

Doğu Akdeniz Üniversitesi
Mayıs 2023
Gazimağusa, Kuzey Kıbrıs

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü onayı

Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy
L.E.Ö.A. Enstitüsü Müdürü

Bu tezin Kent Arkeolojisi ve Kültürel Miras Yönetimi Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarım.

Doç. Dr. Bülent Kızılduman
Sanat Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölüm
Başkanı

Bu tezi okuyup değerlendirdiğimizi, tezin nitelik bakımından Kent Arkeolojisi ve Kültürel Miras Yönetimi Yüksek Lisans derecesinin gerekleri doğrultusunda hazırlandığını onaylarız.

Prof. Dr. Emet Egemen Aslan
Eş-Tez Danışmanı

Doç. Dr. Bülent Kızılduman
Tez Danışmanı

Değerlendirme Komitesi

1. Prof. Dr. Ali Efdal Özkul

2. Doç. Dr. Bülent Kızılduman

3. Yrd. Doç. Dr. Merve Senem Arkan

ÖZ

Megara kaseleri yarım küre gövde biçimine sahip, dış yüzeyleri kabartmalı/rölyefli pişmiş toprak kaplardır. Megara kase örnekleri incelendiğinde yüzeylerine uygulanan kabartmaların tasarımları çeşitlilik göstermektedir. Kapların yüzeylerine ise astar uygulandığı tüm örnekler üzerinde görülmektedir. Bu astar nedeniyle yüzeyleri görece bir miktar parlaktır. Uygulanan astarların pişme renkleri kırmızıdan siyaha kadar giden renk çeşitliliğine sahiptir. Bunlar ile birlikte alacalı yüzey renklerine sahip olan örnekler de rastlanmaktadır. Bu kaselerin üretim açısından en önemli özellikleri kalıp kullanılarak üretilmiş olmalarıdır. Megara kaselerin kalıp ile birlikte çarkta şekillendirildiği bilinmektedir.

Bu çalışma kapsamında megara kaselerin üretim aracı olan kalıpların yapım teknolojisi araştırılarak incelenmiştir. Megara kase kalıplarının üretimi ve özellikleri, kalıpların üretiminde kullanılan tasarımlar ve tasarımların aktarıldığı mühürlerin üretimi; ayrıca kazıma, noktalama, baskı vb. gibi kalıplara uygulanan dekor teknikleri araştırılıp elde edilen veriler doğrultusunda kaplar günümüz koşullarında yeniden üretilmiştir. Tez çalışması kapsamında özgün antik malzeme olarak Metropolis kazısında bulunan Hellenistik Dönem'e ait megara kase kalıpları yakından incelenmiştir. Kalıpların dönem ve dekor özelliklerinin yanı sıra kapların üretiminde kullanılan çamurların özellikleri, çamurun hazırlanması, şekillendirilmesi ve son olarak pişirim yöntemleri araştırılmıştır. Bunların dışında megara kase kalıplarının üretimindeki pişirim süreci ile ilgili bilgilere; fırın teknolojisi, kullanılan yakıt ve pişme derecesi gibi verilere gerek literatür araştırmaları ve gerekse deneysel uygulamalarla ulaşılması hedeflenmiştir.

Metropolis kazısı megara kaseleri ve kalıplarında kullanılan çamurun içerikleri hakkında hem yayınlanmış analizlerden yararlanılması; hem de belirlenen Metropolis kazısı yeni örnekleri üzerinde nicel, nitel arkeometrik analizler yapılması planlanmıştır. Bu kapsamda içerik ve oran bilgisi için XRD analizi; kil kökeni, özellikleri, agrega boyutu gibi bilgilere yönelik olarak ise Petrografik (ince kesit, optik mikroskop) analizleri yapılmıştır.

Sonuç olarak çalışma kapsamında yayınlar üzerinden incelenen megara kase kalıpları ile birlikte; Metropolis kazısı megara kase ve kalıp buluntuları birlikte incelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında megara kase kalıpları günümüz teknolojisi kullanılarak yeniden üretilmiştir. Tez ile birlikte Megara kase kalıplarının ve dolaylı yoldan megara kaselerinin; üretim süreci ve teknolojisi hakkında hem görsel hem de yazınsal bir veri kaynağı oluşturulmuştur. Bu yönüyle tez aynı zamanda deneysel arkeoloji çalışması özelliği de taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Megara, Hellenistik Dönem, Kalıp Yapımı Kase, Yapım Teknolojisi, Deneysel Arkeoloji, Seramik, Arkeometri.

ABSTRACT

Megara bowls are terracotta vessels with a hemispherical body shape and embossed/reliefed outer surfaces. The designs of the reliefs applied on the surfaces of the Megara bowls show diversity. It can be seen on all samples that surfaces of the vessels are slipped. Due to this slip, the surfaces are relatively bright. The firing colors of the applied slips vary from red to black. Along with these, examples with variegated surface colors are also found. The most important feature of these bowls in terms of production is that they were produced using molds. It is known that Megara bowls were shaped on the wheel together with the mold.

Within the scope of this study, the production technology of molds, which are the means of production of Megara bowls, was investigated and examined. The production and characteristics of Megara bowl molds, the designs used in the production of the molds and the production of the seals on which the designs were transferred, as well as the decorative techniques applied to molds such as engraving, punctuation, printing, etc. were investigated and the vessels were reproduced in today's conditions in line with the data obtained. Within the scope of the thesis, the Hellenistic Period Megara bowl molds found in the Metropolis excavation were closely examined as original antique material. In addition to the period and decorative features, the characteristics of the muds used in the production of the vessels, the preparation of the mud, the shaping and finally the firing methods were investigated. In addition to these, information on the firing process in the production of Megara bowl molds, such as kiln technology, the fuel used, and the degree of firing, was aimed to be obtained through both literature research and experimental applications.

It is planned to make use of both published analyses on the contents of the clay used in the Metropolis excavation megara bowls and molds; and to conduct quantitative and qualitative archaeometric analyses on the new samples from the Metropolis excavation. In this context, XRF analysis is planned for content and ratio information; Petrographic (thin section, optical microscope) analysis is planned for information such as clay origin, properties, aggregate size.

As a result, the megara bowl and mold finds from the Metropolis excavation were examined together with the megara bowl molds examined in the publications. In the light of the data obtained; megara bowl molds were reproduced using today's technology. With the thesis; both visual and literary data source has been created about the production process and technology of Megara bowl molds and indirectly Megara bowls. In this respect, the thesis is also an experimental archeology study.

Keywords: Megara, Hellenistic Period, Molded Bowl, Making Technology, Experimental Archeology, Ceramics, Archaeometry.

TEŞEKKÜR

Uzun yıllardır aklımda olan bu fikri, yaptığım çeşitli birçok deneme ve çalışmalar ile birlikte hayata geçirmiş olmaktan memnunum. Çalışmaya ne kadar emek verdiğimi ve hangi şartlar altından tamamladığımı biliyorum. Bu sebeple pes etmemiş olmaktan ve tezi tamamlayabilmiş olmaktan dolayı mutluluk duyuyorum.

Tez kapsamında, teknik birçok konularda destek ve yardımlarını esirgemeyen Doç. Dr. Bülent Kızılduman ve Prof. Dr. Emet Egemen Bağış hocalarıma öncelikle teşekkür ederim.

Metropolis Antik Kent'i kazı ve araştırmalarında uzun yıllar birlikte çalıştığım ve birlikte çalışmış olmaktan keyif aldığım kazı başkanı Prof. Dr. Serdar Aybek'e teşekkürü bir borç bilirim. Kendisinin, hem özgün antik malzemeler üzerinde çalışmama izin vermesi, hem de kazıda hiçbir olanak ve desteği esirgememiş olmasından dolayı minnettarım.

Ayrıca yine Metropolis'in ilk kazı başkanı Prof. Dr. Recep Meriç'e bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşmasından dolayı kendisine çok teşekkür ederim. Bunun dışında teknik çizimler konusunda yardımlarından dolayı Ezgi Duman'a, kaynak araştırmalarımnda fazlasıyla yardımı dokunan Esra Sağun Zih'a, plan ve çizimler konusunda destek ve yardımlarından dolayı M. Fatih Demirel başta olmak üzere, her türlü fikir alışverişi ve desteklerinden, ayrıca bana katlanmalarından dolayı tüm kazı ekibine sonsuz teşekkür ederim.

Deneyisel çalışmalar konusunda öncelikle sunduğu imkânlardan dolayı Dokuz Eylül Üniversitesi Seramik ve Cam Bölümü Başkanı Prof. Halil Yoleri'ye ve onunla birlikte uygulama konusunda teknik destek ve yardımlarını esirgemeyen Öğr. Gör.

Fusun Cövenoğlu, Arş. Gör. Fadliye Yılmaz, Arş. Gör. Fatma Çiftçi ve seramik ustası Delta Yılmaz'a teşekkür ederim.

Bana yardım eden, destekleyen ve yapabileceğime inanan herkese sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vii
KISALTMALAR	xii
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
1 GİRİŞ	1
2 MEGARA KASELER VE KALIPLARI.....	2
2.1 Megara Kaselerin Tarihçesi.....	2
2.1.1 Megara Kaselerin Kronolojisi ve Tipolojisi	14
2.2 Megara Kaselerin Üretim Süreci	24
2.3 Megara Kase Kalıpları.....	29
2.3.1 Megara Kase Kalıp Tipleri	32
2.3.2 Dışa Dönük Ağız Kenarlı Kalıplar	33
2.3.3 Düz Ağız Kenarlı Kalıplar.....	35
2.3.4 Kaideli Kalıplar	36
2.3.5 Düz Dipli Kalıplar	37
2.3.6 Çam Kozalağı - Konik Biçimli Kalıplar.....	38
2.4 Dekorlama Araçları	39
2.4.1 Mühürler	41
2.4.2 Kazıma ve Noktalama Araçları	43
2.4.3 Doğal Malzemeler	43
2.4.4 Aplikler (Ekleme)	44
2.5 Megara Kase Kalıplarının Yapımı	46

2.5.1 Dekorlama Araçlarının Yapımı	46
2.5.1.1 Mühürlerin Yapımı	46
2.5.1.2 Kazıma ve Noktalama Araçlarının Yapımı.....	50
2.5.1.3 Doğal Dekorlama Malzemelerinin Seçimi ve Hazırlanması.....	51
2.5.1.4 Aplik (Ekleme) Dekorların Hazırlanması	53
2.5.2 Megara Kase Kalıplarının Formlarının Oluşturulması.....	54
2.5.3 Megara Kase Kalıplarının Dekorlanması	55
2.5.3.1 Mühürler ile Dekorlama.....	56
2.5.3.2 Kazıma ve Noktalama ile Dekorlama	58
2.5.3.3 Doğal Malzemeler ile Dekorlama	59
2.5.4 Kalıpların Kurutulması ve Pişirilmesi (Fırınlama).....	60
3 METROPOLİS MEGARA KASE KALIPLARI.....	62
3.1 Metropolis'in Tarihçesi	63
3.2 Araştırma Tarihçesi	67
3.3 Yerleşim Yerinin Bölgesel ve Topografik Özellikleri	67
3.4 Metropolis Megara Kase Kalıpları ve Tipleri	68
3.4.1 Dışa Dönük Ağız Kenarlı Kalıplar	73
3.4.2 Düz Ağız Kenarlı Kalıplar.....	74
3.4.3 Kaideli Kalıplar	74
3.4.4 Düz Dipli Kalıplar	75
3.5 Kalıplar Üzerinde Görülen Dekorlama Teknikleri.....	75
4 METROPOLİS MEGARA KASE KALIPLARI ÜZERİNDE YAPILAN ANALİZ ÇALIŞMALARI	76
4.1 Stereo Mikroskop İncelemeleri	77
4.2 Optik Mikroskop İncelemeleri	78

4.3 XRD (X-Ray Difraktometre) İncelemeleri.....	78
4.4 Analizlere Göre Megara Kase Kalıbı Grupları.....	79
4.4.1 Birinci Grup.....	79
4.4.2 İkinci Grup.....	80
4.4.2.1 Alt Grup 2 A	81
4.4.2.2 Alt Grup 2 B.....	81
4.4.3 Üçüncü Grup.....	82
4.4.4 Dördüncü Grup	82
4.5 Analizlerin Genel Değerlendirmesi.....	83
5 DENEYSEL ÇALIŞMA – MEGARA KASE KALIBI YAPIMI	86
5.1 Farklı Mühür Tiplerinin Yapımı.....	86
5.2 Farklı Kalıp Tiplerinin Kaba Formunun Oluşturulması.....	98
5.3 Farklı Dekorlama Tekniklerinin Denenmesi	102
5.4 Kalıpların Dış Yüzeylerinin Tıraşlanarak Şekillendirilmesi	107
5.5 Üretilen Kalıpların Kurutulması ve Pişirilmesi (Fırnlama).....	111
5.6 Üretilen Kalıpların Denenmesi ve Değerlendirme	113
6 SONUÇ	123
EKLER.....	137
Ek A: Terminoloji	138
Ek B: Katalog	141
Ek C: Levhalar.....	164
Ek D: Etik Bildirim Belgesi	184
Ek E: İzmir Müzesi Bilimsel Araştırma Talebi Onayı	186
Ek F: Doğu Akdeniz Üniversitesi BAP-C Onayı.....	188

KISALTMALAR

Akr.	Akropolis
Akr's.	Akropolis Sarnıç
Bkz.	Bakınız
Cm.	Santimetre
Çiz.	Çizim
Foto.	Fotoğraf
Hy.	Han Yıkığı
Kat.	Katalog
Lev.	Levha
M.	Metre
MÖ.	Milattan Önce
MS.	Milattan Sonra
No.	Numara
Plk.	Plankare
Pl.	Plate (Levha)
S.	Sayfa Numarası
Si.	Sur İçi
Sond.	Sondaj
Ti.	Tiyatro
Vb.	Veya Benzeri
Vd.	Ve Diğer
Ye.	Yamaç Evler
Yy.	Yüzyıl

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Efes Müzesi'nden Megara Kase örnekleri (Foto: Taner Özgür)	2
Şekil 2: Tuokh-el-Quamous'tan Gümüş kase, (MÖ.3.-2.yy) (Jones, 2018, s.17, fig.6.)	6
Şekil 3: Rothschild Koleksiyonu'ndan Cam-Altın Kase (Wuilleumier, 1931, pl. XI). 7	
Şekil 4: Canosa Grubu, Altın-Cam Kase (https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1871-0518-2).....	10
Şekil 5: Megara Kase Örneği (Atina buluntusu) (Thompson, 1934, s.408, fig. 96a) 11	
Şekil 6: Gordion'dan Cam Kase (Janet, 2011, s.109, fig.8-7)	12
Şekil 7: Gordion'dan Cam Piale (Janet, 2011, s.108, fig.8-6)	13
Şekil 8: Attika ve Delos Tipi Kaseler (Courby, 1922, s.279, fig.47).....	20
Şekil 9: Megara Kase Form Tipleri (Py vd., 1993, s.132,133)	22
Şekil 10: Akdeniz Coğrafyası İlgili Yerleşmeler (Çiz: Taner Özgür)	23
Şekil 11: Megara Kase Kalıbı (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür).....	24
Şekil 12: Megara Kase Kalıp Mührü (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür).....	25
Şekil 13: Kozalak Baskısı (Atina) (Rotroff, 1982a, s.5, pl.2,11).....	26
Şekil 14: Seramik Halka (Atina) (Rotroff, 1982a, pl.72, 414).....	28
Şekil 15: Seramik Halka Kullanımı (Edwards, 1956, s.89, fig.3).....	28
Şekil 16: Kozalak Desenli Kalıp (Kremna) (Metin, 2017, s.290, fig.2)	30
Şekil 17: Dışa Dönük Ağız Çeşitleri (Efes'ten örnekler) (Rogl, 2014, s.117, fig.3) . 34	
Şekil 18: Düz Ağız Çeşitleri (Kremna'dan örnekler) (Metin, 2017, s.295, fig.7)	36
Şekil 19: Kalıp Kaidesi (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür).....	37
Şekil 20: Düz Dip Çeşitleri (Efes'ten örnekler) (Rogl, 2014, s.118, fig.4)	38
Şekil 21: Mühürler ve Kalıplar (İzmir Müzesi) (Ekiz, Ünlü, 2005, s.53, resim 12)..	40

Şekil 22: Yay Biçimli Mühür (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür)	42
Şekil 23: Eklemeli Mühür (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür).....	42
Şekil 24: Aplik Üç Ayaklı Kase Örneği (Atina) (Rotroff, 1982a, pl.1).....	45
Şekil 25: Kaideli Megara Kase (Sicilya) (Kamenjarin, 2014, s.25, 19.).....	45
Şekil 26: Mühür Kalıbı (Milet) (Kossatz,1990, tafel 1, M 205, M 418, M 419)	49
Şekil 27: İnce Uçlu El Aletleri (Foto: Taner Özgür).....	51
Şekil 28: Çam Kozalağı Desen Örnekleri (Korint) (Edwards, 1956, pl.48)	52
Şekil 29: İstiridye Kabuğu Baskısı (Atina) (Rotroff, 1982a, pl.65, 370.).....	53
Şekil 30: Yazıtlı Kalıp Örnekleri (Efes) (Rogl, 2014, s.119, fig.5-6).....	54
Şekil 31: Dış Yüzeyi Yazıtlı Kalıp Örneği (Künzl, 2002, s.10, tafel 120)	56
Şekil 32: Metropolis Antik Kenti Hava Fotoğrafı (Foto: Metropolis Kazı Arşivi) ...	64
Şekil 33: Metropolis Akropol Planı (Çiz: M. Fatih Demirel)	65
Şekil 34: Metropolis Akropol Planı (Çiz: M. Fatih Demirel)	70
Şekil 35: Metropolis Sur İçi Planı (Çiz: M. Fatih Demirel).....	70
Şekil 36: Metropolis Aşağı Hamam – Palaestra Planı (Çiz: M. Fatih Demirel).....	71
Şekil 37: Metropolis Tiyatro Planı (Çiz: M. Fatih Demirel).....	71
Şekil 38: Metropolis Tiyatro ve Yamaçevler Planı (Çiz: M. Fatih Demirel).....	72
Şekil 39: Metropolis Yukarı Hamam – Sondaj1 planı (Çiz: M. Fatih Demirel).....	72
Şekil 40: Stereo Mikroskop Görüntüleri (Semiz, 2023, s.2).....	77
Şekil 41: XRD Analiz Sonuçları (Semiz, 2023, s.7).....	78
Şekil 42: Birinci Grup İnce Kesit Analiz Görüntüleri (Semiz, 2023, s.3)	79
Şekil 43: İkinci Grup İnce Kesit Görüntüleri (Semiz, 2023, s.4).....	80
Şekil 44: Alt Grup 2 A ve Alt Grup 2 B İnce Kesit Görüntüleri (Semiz, 2023, s.4) .	81
Şekil 45: Üçüncü Grup İnce Kesit Görüntüleri (Semiz, 2023, s.5).....	82
Şekil 46: Dördüncü Grup İnce Kesit Görüntüleri (Semiz, 2023, s.5).....	83

Şekil 47: Menderes Masifi Jeolojik Haritası (Okay, 2001, s.83, şekil 1)	85
Şekil 48: Mühür Şekillendirme (Foto: Taner Özgür).....	87
Şekil 49: Kavisli Mühür (Foto: Taner Özgür)	88
Şekil 50: Düz Mühür (Foto: Taner Özgür)	88
Şekil 51: Mühür Deseni Şekillendirme (Foto: Taner Özgür).....	89
Şekil 52: Fırça ile Düzeltme (Foto: Taner Özgür)	90
Şekil 53: Mühür Kalıbı Oluşturma (Foto: Taner Özgür)	91
Şekil 54: Mühür Kalıbı Dekorlama (Foto: Taner Özgür)	91
Şekil 55: Kalıp ile Mühür Oluşturma (Foto: Taner Özgür)	92
Şekil 56: Kazıma Tekniği ile Mühür Kalıbı Oluşturma (Foto: Taner Özgür)	93
Şekil 57: Kazıma Tekniği ile Oluşturulan Kalıptan Mühür Oluşturma (Foto: Taner Özgür)	93
Şekil 58: Piramidal Mühür Yapımı (Foto: Taner Özgür).....	95
Şekil 59: Eklemeli Mühür Yapımı (Foto: Taner Özgür).....	96
Şekil 60: Geleneksel Kerpiç Fırın ile Pişirim (Foto: Taner Özgür).....	97
Şekil 61: Metropolis’te Bulunan Bir Mühür (İzmir Müzesi) (Foto: Metropolis Kazı Arşivi)	98
Şekil 62: Çarkta Kalıp Şekillendirme (Foto: Taner Özgür).....	99
Şekil 63: Çarkta Şekillendirilen Kalıplar (Foto: Taner Özgür).....	100
Şekil 64: Üretilen Kalıpların Dip Şekilleri (Foto: Taner Özgür)	100
Şekil 65: Henüz Şekillendirilmemiş Dip (Foto: Taner Özgür)	101
Şekil 66: Desen Sınır Çizgilerinin Yapımı (Foto: Taner Özgür).....	102
Şekil 67: Düz Mühür Uygulaması (Foto: Taner Özgür)	103
Şekil 68: Küçük Düz Mühür Uygulaması (Foto: Taner Özgür)	103
Şekil 69: Farklı Mühürlerin Uygulamaları (Foto: Taner Özgür)	104

Şekil 70: Bindirmeli, Kozalak ve Piramidal Desen Uygulaması (Foto: Taner Özgür)	
.....	105
Şekil 71: Kozalak Deseni Uygulaması (Foto: Taner Özgür)	105
Şekil 72: Noktalama Deseni Uygulaması (Foto: Taner Özgür)	106
Şekil 73: Kazıma Desen Uygulaması (Foto: Taner Özgür)	107
Şekil 74: Kalıbı Çarka Yerleştirme (Foto: Taner Özgür)	108
Şekil 75: Düz Dip Yapımı (Foto: Taner Özgür)	109
Şekil 76: Kaide Yapımı (Foto: Taner Özgür)	110
Şekil 77: Kurumaya Bırakılan Kalıplar (Foto: Taner Özgür)	111
Şekil 78: Kalıpların Pişirilmesi (Foto: Taner Özgür)	112
Şekil 79: Geleneksel Fırında Pişirilen Bazı Kalıp Örnekleri (Foto: Taner Özgür)	112
Şekil 80: Dekorlanan Kalıpların Dış Yüzeyindeki Düzensizlikler (Foto: Taner Özgür)	
.....	116
Şekil 81: Kalıpların Kullanımı (Foto: Taner Özgür)	117
Şekil 82: Kalıp ile Kase Şekillendirme (Foto: Taner Özgür)	118
Şekil 83: Dışa Dönük ağız Kenarlı Kalıpların Kullanımı (Foto: Taner Özgür)	118
Şekil 84: Dışa Dönük Ağız Kenarlı Kalıp (Foto: Taner Özgür)	119
Şekil 85: Kalıplarla Megara Kase Şekillendirme (Foto: Taner Özgür)	120
Şekil 86: Kurumaya Bırakılan Kalıplar (Foto: Taner Özgür)	121
Şekil 87: Kalıplar ile Üretilen Megara Kaseler (Foto: Taner Özgür)	121
Şekil 88: Kalıplar ile Üretilen Megara Kaseler (Foto: Taner Özgür)	121
Şekil 89: Kalıplar ile Üretilen Megara Kaseler (Foto: Taner Özgür)	122
Şekil 90: Kalıplar ile Üretilen Megara Kaseler (Foto: Taner Özgür)	122

Bölüm 1

GİRİŞ

Megara kaseler, Hellenistik Dönem'in en tipik seramik gruplarından biridir. Bu kaseler kabaca yarım küre biçimlidir ve dış yüzeyleri kabartmalı şekilde üretilmektedir. Aynı zamanda keselerin yüzeyi, kısmen parlak bir astar ile kaplanmaktadır.

Megara kaseler Hellenistik Dönem seramik teknolojisi için yeni bir uygulama olan kalıp tekniği ile üretilmişlerdir. Kaseler seramik kalıplarda çarkta çekilerek üretilmektedir.¹

Tez çalışmasının konusu olan megara kase kalıpları da tıpkı bir kase/çanak gibi çarkta çekilerek üretilmektedir. Çarkta üretilen kalıplar henüz nemliken çeşitli mühürler ile iç yüzeyinden dekorlanmaktadır. Dekorlanan ve ardından kurutulan kalıplar, diğer seramikler gibi fırınlanarak pişirilmektedir. Pişirilen kalıplar da artık megara kase üretimi için tekrar tekrar kullanılabilir.²

¹Rotroff, 1982a, s.4; George R. Edwards, Hellenistic Pottery, Hesperia Supplements, Vol. 10, Small Objects from the Pnyx: 2. 1956, s.86; Remy Jones, Hellenistic Moldmade Bowls Tracking the Connection Between Wares and Motifs, Doctoral dissertation, Brandeis University, 2018, s.31; Ivanka Kamenjarin, Helenistička reljefna keramika iz Sikula (Resnika). Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku, 107(1), 129-160, 2014, s.8

²Rotroff, 1982a, s.4-5; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8

Bölüm 2

MEGARA KASELER VE KALIPLARI

2.1 Megara Kaselerin Tarihçesi

Megara kaseler, Hellenistik Dönem'in (MÖ. 330 – MÖ. 30)³ en tipik ve en yaygın seramik kap gruplarından biridir. Bu kaseler kabaca yarım küre biçimlidir ve dış yüzeyleri kabartmalıdır. Ayrıca megara kaseler, tüm yüzeyi astarlı olarak üretilir. Astarları renk bakımından, kırmızıdan kahverengine ve griden siyaha kadar çeşitlilik göstermektedir (Şekil 1).

Şekil 1: Efes Müzesi'nden Megara Kase Örnekleri (Foto: Taner Özgür)

Bu kaseler için çeşitli isimlendirmeler kullanılmaktadır. Bunlar içinde en yaygın olanlarından biri; ilk olarak Otto Benndorf tarafından kullanılan “*megara*

³ Arif M. Mansel, Ege ve Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi - Ankara, 1963, s.403

kase” terimidir. O. Benndorf, bu kaselerin, antik yazar Athenaios’un “*Deipnosophistae*” kitabının⁴ metinlerinde geçen ve Megaralıların kullandığı bir kap olan “*γυάλας*” (*gyálas* / *gyalai*) olduğunu düşünür. O. Benndorf, buradan yola çıkarak, Atina’da bulunan ve Megara’dan geldiği düşünülen bu kaselerin alçı kalıplarını 1883 yılında yayınladı.⁵ Sonraları ise bu kaselerin Atina üretimi oldukları anlaşılmıştır.⁶ Fakat bu süreç içerisinde “*megara kase*” terimi çoktan literatüre girmiş ve arkeologlar tarafından benimsenmiştir (Şekil 10).⁷

Bazı bilim insanları ise bu kaselerin antik isimlendirmeleri konusunda çeşitli çalışmalar ve önermeler yapmışlardır fakat bu konuda bir kesinliğe ve fikir birliğine ulaşamamıştır. Şöyle ki; yine Athenaios; Pamphilos⁸ üzerinden edindiği bilgi ile bu kabartmalı kaseler için “*ἡμίτομος*” (*hemitomos* / *imitomos*) terimini (Atinalıların kullandığı bir terim) kullanır fakat bu terimin tüm kabartmalı kaplar için kullanılmış olabileceği de düşünülmektedir.⁹ Athenaios’un kullandığı diğer bir terim ise; ki aslen Perslerin törensel içki kabı olan (çeşitli değerli metal ve cam kaplar) “*κόνδυ*” (*kovdu* / *kóndy*)dur; terim buradan Akhamenid ve Arkaik Yunanlara geçmiştir. Yani “*κόνδυ*” (*kovdu* / *kóndy*) Hellenistik Dönem öncesinde kullanılan bir terimdir.¹⁰ Bunların dışında ise “*kabartmalı kase*”, “*rölyefli kase*”, “*kalıp yapımı kase*”,

⁴ MS. 2.yy. sonları ile 3.yy. başlarında yaşamış olan Athenaios’un, yemek ve sofraya kültürü üzerine yazmış olduğu kitap. Bkz. William Smith, *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, Cambridge: Cambridge University Press, 2013, s.20; Charles B Gulick, *Athenaeus: The Deipnosophists, Volume I*. Trans. by Charles Burton Gulick. Loeb Classical Library, 1927

⁵ Otto Benndorf, *Griechische und sizilische Vasenbilder III*, Berlin, 1869-1883, s.117-118

⁶ Rotroff, 1982a, s.2

⁷ Jan Bouzek ve Libuše Jansová, “Megarian bowls.” in *Anatolian Collection of Charles University, Kyme I*, ed. by J. Bouzek, 13–76. Prag 1974. s.14

⁸ MS. 1.yy. da yaşamış İskenderiyeli bir Yunan gramerci. Bkz. Edwards, 1956, s.84

⁹ Edwards, 1956, s.83-84; Bouzek ve Jansová, 1974, s.14; Rotroff, 1982a, s.2-3; Jones, 2018, s.11

¹⁰ Rotroff, 1982a, s.3; Jones, 2018, s.11; Hüseyin Metin, Boubon’dan Bir Grup Kalıp Yapımı Kâse. In *Colloquium Anatolicum* (No. 13, pp. 243-260), 2014, s.244

“kalıplı kase” gibi çeşitli tanımsal isimlendirmeler de kullanılmaktadır.¹¹ Fakat bu isimlendirmeler, bazı kap grupları, özellikle Roma Dönemi ile karışıklığa sebebiyet verebilmektedir. Bu nedenle kimileri “*Hellenistik Dönem kalıp yapımı kabartmalı kaseler*” gibi uzunca tanımlamaları tercih eder. Fakat bilinmelidir ki kalıp ile beraber çark kullanımı da bu kaselerin üretiminde önemli bir rol oynamaktadır. Kaselerin gövde kısmı, kalıp ile beraber çarkta; ağız kısmı ise tamamen çarkta üretilir. Hatta kimi zaman dip kısımları da çarkta düzeltilmektedir. Bu açıdan tanımsal isimlendirme çabaları da tam olarak karşılığını bulamamaktadır. Buradan yola çıkarak; pratikte halen sıklıkla kullanılması ve Hellenistik Dönem’in belirli bir seramik kap grubunu tanımlamasından dolayı¹² çalışma içerisinde “*megara kase*” terimi tercih edilmiştir.

Genel olarak megara kaselerin içki kabı oldukları düşüncesi yaygındır.¹³ Fakat bu kaseler bir kaideye sahip değildir ve çoğunun dip kısmı, düz bir zemine dengeli bir biçimde oturabilecek şekilde üretilmemiştir. Bu sebepten dolayı da içki kabı olarak kullanılmış olamayacağını savunanlar da mevcuttur. Genel kanı ise kullanıldıktan sonra ters çevrilerek, estetik kabartmalı yüzeyi yukarı gelecek biçimde kaselerin kapatıldığıdır.¹⁴

Megara kaseler ilk olarak MÖ. 224/223 yıllarında Atina’da görülmeye başlar ve dönem içinde geniş bir coğrafyaya yayılarak MÖ. 1.yy.’ın ikinci yarısına kadar varlıklarını sürdürürler (Şekil 10).¹⁵ Bu seramik grubunun ortaya çıkış sürecini anlayabilmek için, Hellenistik Dönem’in siyasi ve ticari yapısını incelemek gerekir.

¹¹ Ayşe F. Erol ve Deniz Tamer, Ordu/Fatsa Cingirt Kayası Kazısı Hellenistik Dönem Kalıp Yapımı Kabartmalı Kaseleri. 2017, s.112

¹² Homer A. Thompson, Two centuries of Hellenistic pottery. Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, 3(4), 311-476, 1934, s.311

¹³ Rotroff, 1982a, s.1

¹⁴ Anna Poludnikiewicz, “Megarian Bowls from Tel Atrib,” in: H. Meyza-I. Zych (eds.), Classica Orientalia. Essays Presented to Wiktor Andrzej Daszewski on his 75th Birthday, Warsaw, 2011, s.425; Jones, 2018, s.12

¹⁵ Jones, 2018, s.11-15

Bu açıdan Chremonidean Savaşı (MÖ. 267 - 261) ile birlikte Ptolemaios Krallığı ve Atina arasında kurulan ittifakın, megara kaselerin ortaya çıkışında önemli bir rolü vardır.¹⁶

MÖ. 276 yılında Antigon Gonatas, Makedonya hükümdarı olur; kısa sürede Makedonya ile birlikte Yunanistan ve Balkanlar üzerinde hakimiyet kurar. Böylece Atina'nın bölgedeki siyasi otoritesi zayıflar.¹⁷ MÖ. 267 yılında, başta Atina ve Sparta başta olmak üzere Yunan şehir devletleri bağımsızlıklarını tekrar kazanabilmek için ayaklanırlar ve böylece Chremonidean Savaşı başlar.¹⁸ Ptolemaios Kralı Ptolemaios II Philadelphus, savaş boyunca Atinalıların müttefiki olur. Fakat savaş Antigon Gonatas'ın zaferiyle sonuçlanır. Bununla birlikte Atina tamamen Makedonya hakimiyeti altına girer.¹⁹ Sonraları babasının yerine tahta gelen Ptolemaios III Euergetes ise MÖ. 229 yılında Atinalıları bu hakimiyetten kurtarmayı başarır.²⁰ Bunun sonucunda ise Piraeus ve Atina limanlarındaki garnizonlar kaldırılarak, Atina ve Mısır arasındaki ticari ilişkilerin önü açılmış olur (Şekil 10).²¹

Bağımsızlıklarını tekrar kazanan Atinalılar, minnetlerini göstermek adına Ptolemaios III Euergetes onuruna şenlikler düzenlemeye başlarlar. Atina'da düzenlenen bu şenliklere "Ptolemaia" adı verilir. Bu şenlikler Atina ve Mısır arasındaki ticari mal alışverişinin artmasında önemli rol oynar.²² Şenliklerin başlangıç tarihi ise MÖ. 224/223 yıllarına denk gelmektedir. Megara kaselerin, altın, gümüş, bronz gibi çeşitli değerli metallere üretilen metal prototiplerinin (Şekil 2)

¹⁶Sheila, L. Ager, "An Uneasy Balance: from the Death of Seleukos to the Battle of Raphia." In *A Companion to the Hellenistic world*, Malden, MA: Blackwell Publishing, 2005, s.39-41; Jones, 2018, s.8

¹⁷Ager, 2005, s.36; Jones, 2018, s.8

¹⁸Ager, 2005, s.36; Jones, 2018, 2018, s.8

¹⁹Jones, 2018, s.8

²⁰Rotroff, 1982a, s.12

²¹Rotroff, 1982a, s.15; Jones, 2018, s.8, 9

²²Jones, 2018, s.8, 9, 12, 13; Rotroff, 1982a, s.15

bu şenlikler ile ortaya çıktığı düşünülmektedir.²³ İskenderiye üretimi çeşitli metal kaplar Atinalılara ilham kaynağı olur. Bu gösterişli metal kapların aynı zamanda cam örnekleri de bulunmaktadır (Şekil 3). Atinalı seramik ustaları da bu pahalı metal ve cam kapların, kısa süre içerisinde çok daha ucuz seramik kopya ve benzerlerini üretmeye başlarlar.²⁴ Buradan da geniş bir coğrafyaya yayılan megara kaseler, hemen hemen tüm Hellenistik yerleşmelerde görülür (Şekil 10).²⁵

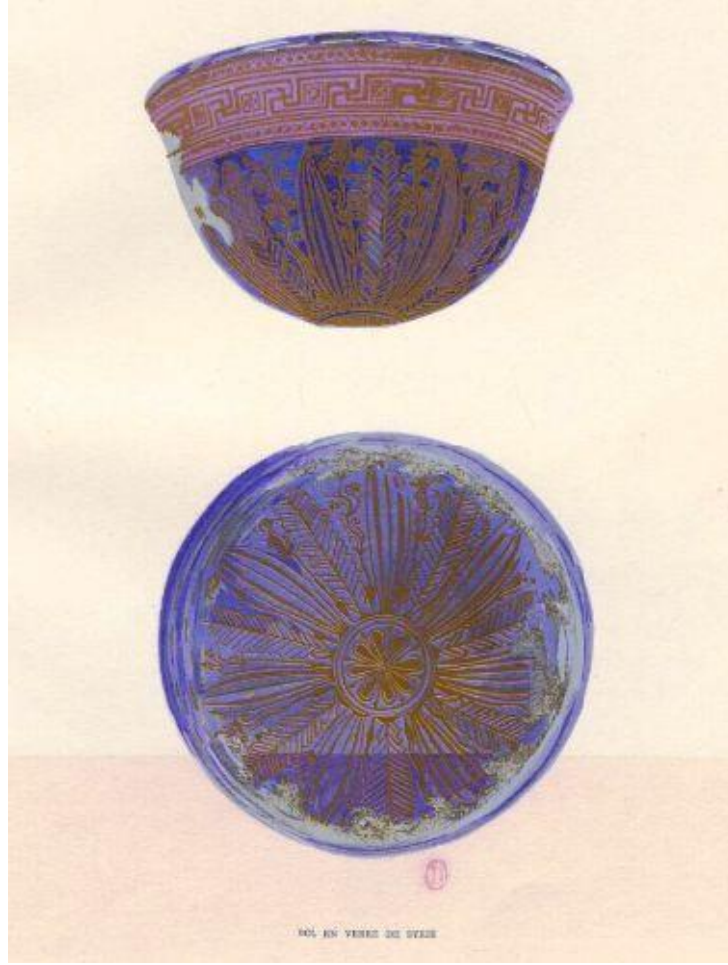

Şekil 2: Tuokh-el-Quamous'tan Gümüş Kase, (MÖ.3.-2.yy) (Jones, 2018, s.17, fig.6.)

²³Rotroff, 1982a,s.331; Jones, 2018, s.17, fig.6.

²⁴Rotroff, 1982a, s.6, 11; Rotroff, 1982, s.330; Jones, 2018, s.13-15

²⁵Jones, 2018, s.13

Şekil 3: Rothschild Koleksiyonu'ndan Cam-Altın Kase (Wuilleumier, 1931, pl. XI)

Megara kaselerin, Mısır sanatının etkisi ile üretildiğini işaret eden birçok gösterge bulunmaktadır. Özellikle Ptolemaios Dönemi metal işçiliği ile ünlü İskenderiye sanatının bu kaseler üzerinde büyük etkisi olduğu düşünülmektedir.²⁶ Mısır sanatına özgü birçok desen megara kaseler üzerinde de işlenmiştir. Örneğin; yuvarlak *Nymphaea lotus* (beyaz Mısır lotusu / nilüferi), sivri *Nymphaea caerulea* (mavi Mısır lotusu / nilüferi) ve geniş *Nymphaea nelumbo* (Hint lotusu / nilüferi) taç yaprakları ile yapılan desenler Mısır'a özgüdür. Daha önemlisi ise, yarım küre biçimli kapların / kaselerin; yaprak ve taç yaprak desenleri ile bezenmesi, Mısır'da Eski Krallık zamanından beri kullanılmaktadır. Bunların dışında; yapraklar arasında

²⁶Rotroff, 1982a,s.6, 9-13; Rotroff, 1982,s.330, 331; Jack M. Ogden, Gold jewellery in Ptolemaic, Roman and Byzantine Egypt (Doctoral dissertation, Durham University). 1990, s. 9; Jones, 2018, s.16-19

işlenen su kuşları ve karşılıklı biçimde betimlenen keçiler/oğlaklar da görülmektedir.²⁷ Yarım Küre biçimli kaseler üzeri bitkisel desenler Mısır'da MÖ. 3.yy sonu - MÖ. 2.yy başları oldukça popülerdir. Bu tip kaseler Hellenistik Dönem mezar buluntularından bilinmektedir.²⁸ Şüphesiz ki bu tip unsurların her biri (yarım küre biçimli kap formu, bitkisel bezemelerin benzerliği, su kuşları ve karşılıklı betimlenen keçiler/oğlaklar) ayrı ayrı farklı bölgelerde de görülebilir fakat hepsi bir arada yalnızca Mısır'da görülmektedir.²⁹

Erken örneklerden olduğu düşünülen megara kaselerin üzerleri, bu tip desenler ile bezenmiştir. Örneğin; Nil deltasındaki Toukh-el-Qarmou'da bir tapınak hazinesin içinde bulunan gümüş kase, Atina Ulusal Müzesi'ndeki çok erken tipteki bir megara kase ile büyük benzerlikler taşımaktadır. Her iki örnek de sivri uçlu ve üst üste binen nilüfer yaprakları ile bezenmiştir; dip kısımlarında da (madalyon bölümü) çiçek şeklinde rozet bulunmaktadır (Şekil 2). Bunun gibi dikkate değer benzerliklerin bulunduğu örnekler çoğaltılabilir.³⁰ Bu bakımdan Hellenistik Dönem metal işlemeciliği ile ünlü İskenderiye'nin, megara kaselerin prototiplerinin üretildiği yer olması doğaldır.³¹ Atina'da bulunan megara kaseler İskenderiye metal prototipleri ile büyük benzerlikler gösterir. Ayrıca yine Atina'nın, megara kaselerin üretildiği bilinen en eski merkez olması; bu seramik grubunun Atinalı çömlek ustalarının keşfi olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır. Yapılan çalışmalar, metal kaplara öykünerek oluşturulan bu seramik grubunun; herhangi bir süreç izlenmeden, birden ortaya

²⁷Rotroff, 1982a, s.6-7, 56-57; Thompson, 1934, s.357, 359, 363-364, 378- 380

²⁸Rotroff, 1982a, s.7

²⁹Rotroff, 1982a,s.7

³⁰Rotroff, 1982a,s.6, 8

³¹Fernand Courby, Les vases grecs à reliefs: Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome, 1922, 425; Rotroff, 1982a,s.8

çıkıldığını göstermektedir (Şekil 10). Yani megara kaseler, seramik üretimi ile ilgili keşfedilen yeni bir tekniğin sonucu gibi görünmektedir.³²

Daha önce de bahsedildiği gibi megara kaseler, değerli / pahalı metal kapların, daha ucuz seramik benzerleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu metal kaplar, İskenderiye çıkışlı olsa da, Hellenistik Dönem’de zaman içinde farklı bölgelerde de üretilmiştir. Örneğin; Yunanistan ya da Bulgaristan’dan olduğu düşünülen kabartmalı gümüş kase; Atina Agorası’nda bulunan megara kaselerle olan benzerlikleri yine dikkat çekicidir. Bu örnekler de, aralarında çiçekli dallar bulunan, akantus yaprakları ve “*nymphaea nelumbo*” (hint lotusu/nilüferi) taç yapraklarıyla bezenmiştir. Her iki örnekte de akantus yaprakları hafifçe salınır biçimde betimlenmiştir. Örneklerin alt kısımlarında (madalyon bölümü) üst üste bindirilmiş iki çiçek bulunmaktadır.³³

Metal kaseler üzerinde görülen bu desenler, aynı zamanda Hellenistik Dönem içinde pahalı diğer bir ürün olan “cam kaseler” üzerinde de işlenmiştir. Bu cam kaseler, form ve desen bakımından, yine İskenderiye prototipleri ile paralellik gösterir. Bunlar içinde cam ve altının bir arada kullanıldığı kaseler de bulunmaktadır. İki cam tabakası arasına altın varak uygulanarak desenin yapıldığı bu tekniğe “sandviç tekniği” denmektedir.³⁴ Bu tekniğin de MÖ. 3.yy ya da MÖ. 2.yy başlarında, yine İskenderiye’de icat edildiği düşünülmektedir.³⁵ Bu tekniğe, Rothschild Koleksiyonu’nda bulunan Suriye’den altın - cam kase en iyi örneklerdendir. Kase; çerçeve bölümündeki meander deseni, stilize nilüfer ve akantus yaprakları arasında çiçek dalları ile birlikte, şekil ve desen olarak Atina

³²Rotroff, 1982a,s.6

³³Thompson, 1934, s.406, 408-409; Teodora Kraus, Megarische Becher im römisch-germanischen Zentralmuseum zu Mainz (Vol. 14). Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums. 1951, s.18-20; Rotroff, 1982a,s.6

³⁴Emre Taştemür, MÖ. 7. Yüzyıldan 4. Yüzyıla Cam Kaseler, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi 2013, s.21; Rotroff, 1982,s.333-334

³⁵Donald B. Harden, The Canosa group of Hellenistic glasses in the British Museum. Journal of Glass Studies, 21-47, 1968, s.21, 41; Von A. Saldern, Glass find at Gordion. J. Glass studies, 1, 22-49, 1959, s.46; Rotroff, 1982a,s.8, 39

Agorası'ndaki bazı erken dönem megara kase örnekleri ile benzerlikler gösterir.³⁶ British Museum'da sergilenen ve "Canosa Grubu" olarak bilinen buluntu grubundaki iki adet altın-cam kase yine bu teknik ile üretilmiştir. Bu kaselerin MÖ.3.yy ortalarına ait oldukları düşünülmektedir (Şekil 4).³⁷ Her iki kaseinin de gövdesi stilize nilüfer taç yaprakları, akantus yaprakları ve çeşitli çiçek dalları ile bezenmiştir. Çerçeve bölümlerine ise üst üste iki sıra dalga motifi işlenmiştir. Alt kısımlarında ise nilüfer çiçeği motifi görülmektedir.³⁸ Bu altın-cam kaseler, yine megara kaseler ile benzerlikler göstermektedir (Şekil 5).³⁹

Şekil 4: Canosa Grubu, Altın-Cam Kase
(https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1871-0518-2)

³⁶Pierre Willeumier, Le trésor de Tarente. Journal of Hellenic Studies, 51, 1931, s.29-31, lev. XI; Rotroff, 1982a,s.8

³⁷Harden, 1968, s.23

³⁸Harden, 1968, s.23-25

³⁹Thopson'un stil olarak Pergamon yapımı olabileceğini düşündüğü megara kase örneği, Thompson, 1934, s.406, 408-409; Atina'dan stil olarak benzer bir örnek, Jones, 2018, s.14, 19

Şekil 5: Megara Kase Örneği (Atina buluntusu) (Thompson, 1934, s.408, fig. 96a)

Bunların dışında, kalıp yapımı kabartmalı cam kaseler de bulunmaktadır.⁴⁰ Gordion'da bulunan, üzeri uzun taç yapraklar ile bezenmiş cam kabartmalı kase bunlara örnek verilebilir. Kasenin çerçeve kısmında, yine kabartma şeklinde, çapraz taramalar işlenmiştir (Şekil 6).⁴¹ Aslında yine kalıp tekniğiyle uzun taç yapraklar ile yapılan bu süslemeler bir Akhamenid içki kabı olan “*phiale*”ler üzerinde MÖ. 8 yy.’ın ortalarından itibaren görülmektedir (Şekil 7).⁴² Bu kabartmalı cam kaseler, aynı zamanda metal kase üretiminde de kullanılan kireçtaşı, kil ve alçı kalıplarla üretilmiştir.⁴³ Uzun taç yaprakların dışında; çeşitli nilüfer yapraklarının farklı biçimlerde uygulandığı örnekler ve dip kısmında rozet bölümünün çiçekle bezendiği

⁴⁰Gladys D. Weinberg, Hellenistic Glass Vessels From The Athenian Agora. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 30(4), 380-392. 1961

⁴¹Janet D. Jones, Glass vessels from Gordion. *The Archaeology of Midas and the Phrygians: Recent Work at Gordion*, 101. 2011, s.108-109

⁴² Taştëmür,2013, s.40-46; Jones, 2011, s.104-111; Despina Ignatiadou, Achaemenid and Greek colourless glass. *The World of Achaemenid Persia*, 419-426. 2010, s.419-421

⁴³Taştëmür,2013, s.13-15; Weinberg, 1961, s.380; Bernd Scheel, *Egyptian Metalworking and Tools*, 1989, s.27-29

örnekler bulunmaktadır.⁴⁴ Desenler kimi cam kaplarda, kabartma yerine oyuklar şeklinde işlenmiştir. Bu oyuklu cam kaplarda ise desen dış yüzeyden “sıcak işleme” tekniği ile yapılmaktadır.⁴⁵ Tüm bunlarla birlikte bu cam kaseler de, bitkisel bezemeler açısından, metal prototipler ve megara kaseler ile büyük benzerlikler gösterir.⁴⁶

Şekil 6: Gordion'dan Cam Kase (Janet, 2011, s.109, fig.8-7)

⁴⁴Marianne E.Stern, Ancient glass in Athenian temple treasures. *Journal of Glass Studies*, 41, 19-50. 1999, s.25-26; Weinberg, 1961, s.381-382, pl.94

⁴⁵Pavlos Triantafyllidis, Classical and Hellenistic glass workshops from Rhodes. In *Échanges et commerce du verre dans le monde antique, Actes du colloque de l'association Française pour l'Archéologie du verre, Aix-en-Provence et Marseille* (pp. 7-9). 2001, 113

⁴⁶Weinberg, 1961, s.381-382; Taştemür, 2013, s.45, 103, 222, 224, 243, 271, 284-285, 287, 299, 301-303, 306, 310, 314; Rotroff, 1982a, s.83-87

Şekil 7: Gordion'dan Cam Piale (Janet, 2011, s.108, fig.8-6)

Tarihsel sürece geri dönecek olursak; MÖ.221 yılından sonra Ptolemaios Krallığı'nın gücü giderek azalmaya başlar. Öte yandan Makedonya savaşları ile Suriye savaşları ve ayrıca Makedonya yönetimindeki iç karışıklıklar, Roma'nın yükselmesine yol açar. Roma'nın sürekli olarak yükselişte olması, megara kaselerin kullanımının zaman içinde giderek azalmasına neden olur.⁴⁷

Roma, MÖ. 168'de Pydna Savaşını kazanarak, Makedonya üzerindeki hakimiyetini arttırır.⁴⁸ Pydna Savaşın'daki zafer, ticari açıdan Delos'un önünü açar. Roma'nın ticari ihtiyaçlarını Rodos yerine artık Delos karşılamaktadır. MÖ. 2.yy. ortalarında itibaren Atina'da ekonomi zayıflar ve megara kase üzerimi azalır fakat bu dönemde Anadolu ve Levat'ta üretim artmaya başlar.⁴⁹ Delos ise, özellikle Batı Anadolu'da üretilen megara kaseler için dağıtımın sağlandığı önemli bir yerdir.⁵⁰

⁴⁷Peter S. Derow, The arrival of Rome: from the Illyrian Wars to the fall of Macedon. A companion to the Hellenistic world, 51-70. 2003, s.54, 60; Jones, 2018, s.9

⁴⁸Derow, 2003, s.68; Jones, 2018, s.9

⁴⁹Jones, 2018, s.9

⁵⁰ Alfred Laumonier, Exploration archéologique de Délos: faite par l'Ecole française d'Athènes. La céramique hellénistique à reliefs. Ateliers" ioniens. Fascicule XXXI. 1. Ecole française d'Athènes. 1977, s.3-4

MÖ. 87/86 yıllarında General Sulla komutasındaki Roma güçleri, Piraeus ve Atina'yı kuşatma altına alır. Kuşatma sonrası ise Atina yağmalanır ve bu Atina ekonomisine büyük zarar verir. Bu olay sonrası Yunanistan'da kısa süre içinde megara kase üretimi düşer ve “Arrentine seramikleri” popülerlik kazanır.⁵¹ İleriki süreçte ise Roma'nın genişlemesi ve etki alanının artması ile birlikte diğer merkezlerde de megara kaselerin üretimi zamanla sonlanır. MÖ. 3.yy. sonlarına doğru birçok merkezde üretilmeye başlanmış olan megara kaseler, MÖ. 2.yy. içinde en yaygın kullanılan içki kaplarından. MÖ. 1.yy. başlarından itibaren ise üretimi giderek azalan megara kaselerin yerini, zamanla “terra sigillata” seramikler alır.⁵²

2.1.1 Megara Kaselerin Kronolojisi ve Tipolojisi

Arkeolojik çalışmalarda bulunan seramik ürünleri, kesin bir tarih vererek kronolojilerini oluşturmak; arkeologların hedefleri arasındadır, fakat çeşitli birçok sebepten dolayı bu her zaman mümkün olamamaktadır. Megara kaselerin de maalesef ki bazı özel sebeplerden dolayı kronolojik olarak sınıflandırılmasında sorunlar bulunmaktadır.⁵³ Bu kronolojik sorunların ise büyük çoğunluğu; diğer birçok seramik üretiminden farklı olan yapım teknolojisi ile ilişkilidir.

Bilindiği ve çalışma içinde sıkça bahsedildiği gibi megara kaseler, kalıplar ile üretilmektedir. Bu kalıpların ise dekorlanması, çeşitli mühürler yardımıyla yapılmaktadır. Buradaki sorun; aynı mühürlerin yıllar boyunca farklı kalıpların üretilmesinde tekrar tekrar ve birçok farklı biçimlerde kullanılmış olmasıdır. Yine aynı şekilde; üretilen bu kalıpların da yıllarca kullanılması ve aynı kalıptan çok sayıda megara kase üretilmiş olabileceği gerçeğidir. Bu durum, megara kaselerin

⁵¹Jones, 2018, s.10

⁵² Bouzek ve Jansová, 1974. s.15

⁵³Binnur Gürler, Yeni Kronolojik Veriler Işığında İonia Kalıp Yapımı Kaselerinin Bazı Serilerinin Değerlendirilmesi. Belleten, 64(240), 419-426, 2000, s. 420; Gerard Siebert, Les bols à relief. Une industrie d'art de l'époque hellénistique. Collection de l'Institut des Sciences et Techniques de l'Antiquité, 242(1), 55-84, 1980, s.55

kronolojik olarak sınıflandırılmalarını güçleştirmektedir.⁵⁴ Bu sebeple megara kaseleri tarihleyebilmenin en iyi yolu, mümkün olduğu ölçüde buldukları bağlam ile ilişkilendirmeye çalışmaktır.⁵⁵

Megara kaseler, tipolojik açıdan; dekorları ve kap formu üzerinden çeşitli şekillerde sınıflandırılır. Dekorları üzerinden; bitkisel bezemeliler, figürlüler, bindirme yapraklılar, çam kozalağı bezemeliler, ağ bezemeliler, uzun taç yapraklılar, yivliler, eş merkezli yaylar ya da Makedon kalkanı, çizgisel bezemeliler vb. gibi çeşitli kategorilere ayrılmaktadır.

Tipolojik olarak sınıflandırma ve megara kaseleri kronolojik olarak sıralama girişimi ilk olarak Fernard Courby tarafından gerçekleştirilmiştir. F. Courby, Delos megara kaselerini incelemiş ve dekorları üzerinden yola çıkarak, onları dört gruba ayırmıştır. Bunlar; “yivli kaseler”, “oyuklu ve birbirine kenetlenen kaseler”, “bitkisel ve çiçek desenli kaseler”, “çeşitli süslemeli ve bitkisel taçlı kaseler” şeklindedir.⁵⁶

Charles M. Edwards ise, F. Courby’nin oluşturduğu kategorileri derleyerek, Korint megara kaselerini üç gruba ayırır. Bunlar da “bitkisel kaseler”, “figürlü kaseler” ve “çizgisel kaseler” şeklindedir.⁵⁷ Korint megara kaseleri; buldukları kontekst ve Homer A. Thompson’ın Atina megara kaseleri ve tarihsel olaylar üzerine yaptığı kapsamlı çalışmalara dayandırılarak, kronolojisi oluşturulmuştur.⁵⁸

Bitkisel kaseler grubunda; “yapraklar ve dallar”, “küçük damarlı sivri yapraklar”, “bindirmeler”, “yuvarlak yaprak uçları”, “sivri yaprak uçları” ve

⁵⁴ Rotroff, 1982a, s.2; Jones, 2018, s.19

⁵⁵ Rotroff, 1982a, s.2

⁵⁶ Jones, 2018, s.20

⁵⁷ Charles M. Edwards, Corinth, Molded Relief Bowls. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 50(2), 189-210, 198, 1980, s.205-211; Jones, 2018, s.20-23

⁵⁸ Jones, 2018, s.26; Thompson, 1934, s.315; Edwards, 1980, s.205-211; George R. Edwards, *Corinthian Hellenistic Pottery*, Vol. 7, No. 3, 1-254, 1975, s.151-183

“sarmaşıklar” alt grupları bulunmaktadır. Korint bitkisel kaseleri, buldukları kontekt ile değerlendirilerek, yaklaşık olarak MÖ. 250 – MÖ. 146 arasına tarihlenmektedir. C. M. Edwards, bitkisel kaseler grubunun altında bulunan her ayrı alt desen grubunu belirli bir tarihe oturtmayı amaçlamıştır. “Yaprak ve dallar” alt desen grubunu, yaklaşık olarak MÖ. 200’e tarihler. Kozalak biçimli olan “bindirmeliler” alt desen grubunu yaklaşık olarak yine MÖ. 200’e tarihler. “Küçük damarlı sivri yapraklar” alt desen grubunu MÖ. 200 – MÖ. 146’ ya tarihler. “Yuvarlak yaprak uçları” alt desen grubunu MÖ. 146; “sivri yaprak uçları” alt desen grubunu MÖ. 146 – MÖ. 110 yılları arasına tarihler. “Sarmaşıklar” alt desen grubunu ise kabaca MÖ. 175 – MÖ. 146 yılları arasına tarihler.⁵⁹

“Figürlü kaseler” Korint’te MÖ. 275 – MÖ. 146 yılları arasına tarihlenmiştir.⁶⁰ Çeşitli sahneler, efsaneler ve hayvan vb. figürlerinin işlendiği kaseler bu gruba dahil edilmiştir.⁶¹

“Çizgisel kaseler” ise Korint’te George R. Edwards tarafından tanımlandı. “Çizgisel kaseler” grubu; “uzun taç yapraklar” MÖ. 150 – MÖ. 146, “ağ deseni” MÖ. 160 – MÖ. 146, “eş merkezli yarım çemberler” MÖ. 150 – MÖ. 146 ve “çizgisel yapraklar” MÖ. 150 – MÖ. 146 alt desen gruplarından oluşmaktadır. Korint’te “çizgisel kaseler” grubu yaklaşık olarak MÖ. 160 – MÖ. 44 yılları arasına tarihlendirilmiştir.⁶²

“Eş merkezli yarım çemberler” alt desen grubunun, “Makedon kalkanı” deseni ile benzerliği dikkat çekicidir. Bu alt desen grubu Makedonya’da pek

⁵⁹ Edwards, 1980, s.205-211; Jones, 2018, s.20-23

⁶⁰ Edwards, 1980, s.203

⁶¹ Jones, 2018, s.24

⁶² Jones, 2018, s.26; Edwards, 1975, s.151-183

görülmez fakat Makedon sikkeleri üzerinde kullanılır; bu sebeple esin kaynağının sikkeler olduğu düşünülmektedir.⁶³

H. A. Thompson, 1934'te yaptığı çalışmada, Atina'daki Hellenistik seramikleri, buluntu yerlerine/mekanlara göre değerlendirerek A, B, C, D, E şeklinde beş gruba ayırmıştır. Bu seramikler içinde megara kaseler de bulunmaktadır. Susan I. Rotroff ise, Greace'nin amfora kulplarını tarihleme çalışmasından yararlanarak, aynı zamanda sikke ve kandiller üzerinden verilen tarihler ile, megara kaselerin tarihlemelerini düzenlemiştir.⁶⁴

A grubu olarak isimlendirilen grup, bir kuyu içinde bulunan seramiklerden oluşmaktadır ve buradaki megara kaseler M.Ö. 3.yy.'a tarihlenmektedir. Bu grup, yukarıda da bahsedilen (bkz. 2. MEGARA KASELERİN TARİHÇESİ) "Rothschild Koleksiyonu" içindeki cam kase ile benzerlikler gösteren, Atina üretimi megara kaselerden oluşmaktadır.⁶⁵

B grubu ise, M.Ö. 4.yy.'dan - M.S. 1.yy.'a kadar faaliyet gösteren bir sarnıç içi buluntularını kapsamaktadır. Fakat geniş bir aralığa tarihlenmesine rağmen, bu sarnıç içinde megara kaselere rastlanmamıştır.⁶⁶

C grubu ise M.Ö. 3.yy.'ın ikinci yarısına tarihlenen ve yine bir sarnıç içi seramik topluluğunu temsil eder. Buradaki megara kaseler; bitkisel bezemeli, figürlü, kozalak bezemeli, bindirmeli yapraklar gibi çok çeşitli desen ve desen kompozisyonlarından oluşmaktadır.⁶⁷

D grubu seramikleri M.Ö. 2.yy.'a tarihlenir. Buradaki seramikler, çöp çukuru olarak kullanılmış bir pithos içinde bulunmuştur. Pithos içinden çıkarılan megara

⁶³Edwards, 1975, s.183

⁶⁴Jones, 2018, s.28

⁶⁵Jones, 2018, s.28-29; Thompson, 1934, s.313-315, 328-330

⁶⁶Jones, 2018, s.29; Thompson, 1934, s.330-331

⁶⁷Jones, 2018, s.29; Thompson, 1934, s.345-347, 351-364

kaseleri; figürlü ve bitkisel desenler, ağ deseni, uzun taç yapraklar, kıvrımlı uzun taç yapraklar gibi yine çeşitli desenlerden oluşmaktadır.⁶⁸

Son olarak E gurubu da, yine bir sarnıç içi seramik topluluğudur. Bu grup seramikleri; M.Ö. 2.yy. başları ile M.S. 1.yy.'ın ilk yarısına tarihlenir. Burada da desenler; uzun taç yapraklar, eş merkezli yarım çemberler, bitkisel bezemeler ve figürlü bezemelerden oluşmaktadır.⁶⁹

Megara kaselerin kronolojisinin oluşturulmasındaki diğer bir sorun ise bu kabartmalı kaselerin, form ve dekor açısından; karmaşıklıktan - sadeliğe veya sadelikten - karmaşıklığa ya da bunlarla birlikte stil farklılığı gibi olguların; zaman içinde doğrusal bir değişim göstermiyor oluşudur.⁷⁰ Buna karşın bazı arkeologlar en erken üretilen örneklerin “bitkisel bezemeli” megara kaseler olduğunu öne sürmekte ve “figürlü” olanların ise daha sonra ortaya çıktığını düşünmektedir.⁷¹ Kimileri ise bu görüşün tersini savunarak, kaliks bölümündeki yapraklar bezemelerinin zaman içinde gövdenin tamamında işlenerek; figürlerin ortadan kaldırıldığını ileri sürmektedir.⁷² Maalesef her iki görüş için de yeterli veri mevcut değildir.⁷³

Atina üretimi megara kaselere bakıldığında, en erken üretilmiş olduğu düşünülen örneklerin içinde; çam kozalağı bezemeliler, bindirme yapraklılar, bitkisel bezemeli ve figürlü kaselerin bir arada bulunduğu görülmektedir. Muhtemelen bu farklı dekorlar birbirlerine çok yakın tarihlerde üretilmeye başlamış olmalıdır.⁷⁴

⁶⁸Jones, 2018, s.29; Thompson, 1934, s.369-370, 378-387

⁶⁹Jones, 2018, s.29; Thompson, 1934, s.394, 405-411

⁷⁰Gürler,2000, s. 420; ⁷⁰Rotroff, 1982a, s.6

⁷¹Rotroff, 1982a, s.18; Thompson, 1934, s.455-456; Edwards, 1956, s.90-91; Edwards, 1975, s.152; Ulrich Hausmann, Hellenistische Reliefbecher aus attischen und böotischen Werkstätten: Untersuchungen zur Zeitstellung und Bildüberlieferung. Kohlhammer, 1959, s.19; Byvanck-Quarles van Ufford, L., Les bols mégariens. BABesch, 28, 1-21, 1953, s.5-6, 13; Byvanck-Quarles van Ufford, L., Les bols homériques. BABesch, 29, 35-40, 1954, s.35-36

⁷²Rotroff, 1982a, s.18; Ingrid R. Metzger, Piraeus-Zisterne. Verlag nicht ermittelbar, 1971, s.84-85, 94; Kraus, 1951, s.2

⁷³Rotroff, 1982a, s.18

⁷⁴Rotroff, 1982a, s.18; Thompson, 1934, s.455-456

Ancak dikkat çeken diğer bir konu ise; megara kaselerin esin kaynağı olan metal ve cam prototiplerinin günümüze ulaşabilenlerden, en çok “bitkisel bezemeliler” üzerinden paralellik göstermesidir. Daha önce de bahsedildiği gibi, nilüfer ve akhantus yaprakları arasında sarmaşık dalları şeklinde bezenmiş Atina örnekleri, metal ve cam prototipler ile dekor açısından neredeyse aynı denilebilecek ölçüde büyük benzerlikler gösterir. Muhtemelen bunlar metal ve cam örneklerin doğrudan kopyalarıdır.⁷⁵

Görüldüğü üzere megara kaseleri tek başlarına tarihleyebilmek oldukça güçtür. Attika bölgesindeki megara kaseler birçok arkeolog tarafından detaylı olarak çalışılmış olması sebebiyle kısmen belirli bir kronolojiden söz edilebilir, fakat Attika dışındaki merkezlerde henüz bir kronolojiden söz etmek pek mümkün değildir.⁷⁶ Kap formu, teknik/stil ve dekorasyonlar üzerinde yapılan incelemeler yalnızca kabaca tarihler verebilmektedir. İşçilik/kalite düşüşü veya yükselişi ya da değişiklikleri de bir düzen göstermediği için tarihleme amacı ile çoğu zaman kullanılamamaktadır. Bu sebeple megara kaseleri her zaman buldukları bağlam içinde; birlikte buldukları mekan, tabaka, sikkeler ve diğer objeler vd. ile birlikte değerlendirmek/inceleme gerekmektedir.⁷⁷

Kap formları, işçilik/kalite ve stil farklılıkları; kabaca tarih vermelerinin yanında, aslında daha çok üretim yerlerinin/bölgelerinin saptanmasında yardımcı olabilmektedir. Kap formu açısından genel olarak kabul görmüş 2 yaygın tip megara kase bulunmaktadır. Bunlar Attika tipi ve Delos tipi yada İonia tipi/İon tipi kap formlarıdır.⁷⁸ Attika tipi, daha çok yukarı doğru genişleyen, açık ve daha derin bir

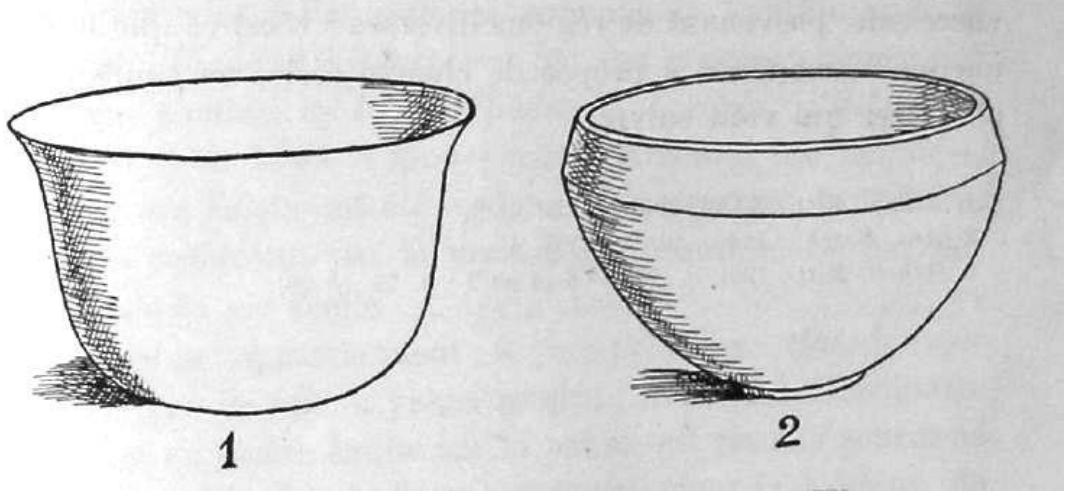
⁷⁵Rotroff, 1982a, s.18

⁷⁶Gürler,2000, s. 419; Siebert,1980, s.63-66

⁷⁷Rotroff, 1982a, s.2;Siebert,1980, s.64; Jones, 2018, s.30

⁷⁸Gürler,2000, s. 421

form çizerken; Delos tipi ise, daha çok dik ya da hafif içe doğru şekilde yükselir ve iç hacmi olarak Attika tipine göre daha sığdır (Şekil 8).⁷⁹

Şekil 8: Attika ve Delos Tipi Kaseler (Courby, 1922, s.279, fig.47)

Attika tipi; Attika bölgesindeki atölyeler tarafından üretilmiş megara kase kap formuna verilen isimdir. Attika tipi kaseler ayrıca parlak astarları ile ayrıt edilebilir, Delos tipi ise daha mat bir astara sahiptir.⁸⁰ Delos tipi ismi, burada yapılan ilk çalışmalarda fark edilen megara kase kap formunun, Delos üretimi olduğu sanılmasından kaynaklanmaktadır.⁸¹ Yukarıda da bahsedildiği gibi Delos, dönem içinde önemli ticari merkezlerden biri konumdadır (bkz.2.1 Megara Kaselerin Tarihçesi). Hellenistik Dönem’de Delos’un bu ticari potansiyeli sebebiyle farklı bölgelerden ürünler buraya getirilmekteydi. Zaman içinde artan bilimsel çalışmalar ile birlikte ise, bu megara kase kap formunun aslında Delos üretimi olmadığı, İonia bölgesindeki atölyeler tarafından üretilmiş oldukları anlaşılmıştır.⁸² Bu sebeple bu

⁷⁹Courby, 1922, s.279.

⁸⁰Courby, 1922, s.279-280.

⁸¹Erol ve Tamer, 2017, s.114; Laumonier,1977, s.3

⁸²Gürler, 2000, s. 421; Laumonier,1977, s.3-4; Pia Guldager Bilde, F Mouldmade Bowls, The Lower City of Olbia (Sector NGS) in the 6th Century BC to the 4th Century AD.,Black Sea Studies 13, Aarhus, 269-288, 2010, s.272-275

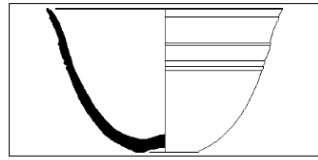
form İonia tipi/İon tipi olarak da anılmaktadır.⁸³ Çalışmanın devamında da bu şekilde isimlendirilecektir.

Kap formu üzerinden yapılan daha geniş çalışmalar da bulunmaktadır. Gerard Siebert, 1980'de yaptığı çalışmasında 9 adet megara kase kap formu belirlemiştir.⁸⁴ Michael Py ise 1993 yılındaki yayınında, G. Siebert'in belirlediği kap formlarına 2 adet daha form ekleyerek, megara kaseleri 11 adet kap formu üzerinden değerlendirmiştir. Bu farklı tipler üretim yerlerine göre ayrılmış ve yaklaşık olarak kullanıldığı yıl aralıklarını belirtilmiştir (Şekil 9).⁸⁵

⁸³Michael Py vd.,Lattara. 6, Dicocer: Dictionnaire des céramiques antiques (VIIème s. av. n. è.-VIIème s. de n. è.) en Méditerranée nordoccidentale (Provence, Languedoc, Ampurdan), 1993, s.132,133; Siebert,1980, s.82-83

⁸⁴Siebert,1980, s.82-83

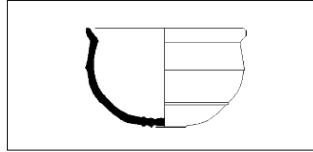
⁸⁵Py vd., 1993, s.132,133; Siebert,1980, s.82-83

B-H-R 1

1:4

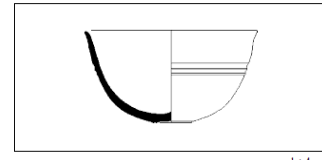
bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.1: "profil attique". Cf. Thompson 1934, fig.11b; Edwards 1975, n°919.
Bol à vasque ouverte; bord divergent à lèvres amincies; paroi relativement rectiligne; fond creux.
Utilisation: boire.
Chrono.: -250/-25.

B-H-R 2

1:4

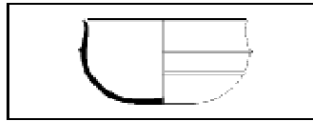
bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.2: "profil chypriote".
Panse hémisphérique; bord divergent, faisant un angle avec l'épaule; lèvres arrondies; fond creux.
Utilisation: boire.
Chrono.: -200/-25.

B-H-R 3

1:4

bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.3: "profil argivo-corinthien".
Forme très proche de B-H-R 1, quoique souvent de plus petite taille; vasque ouverte; bord divergent; lèvres arrondies; fond légèrement creux.
Utilisation: boire.
Chrono.: -225/-25.

B-H-R 4

1:4

bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.4: "profil nord-ouest de la péninsule". Equiv. Perrotin 1986, groupe C.
Vasque hémisphérique; bord à profil en S, à lèvres amincies; fond plat ou légèrement creux.
Utilisation: boire.
Chrono.: -200/-25.

B-H-R 7

1:4

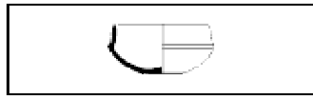
bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.7. Cf. Rancoute 1980, fig.52, n°3.
Vasque profonde à profil arrondi; bord convergent dans le prolongement de l'épaule; lèvres arrondies ou amincies; fond creux ou annulaire très bas.
Utilisation: boire.
Chrono.: -200/-25.

B-H-R 10

1:4

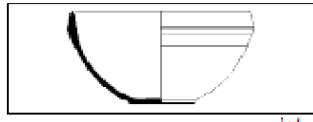
bol
Cf. Edwards 1975, n°805, 843; Py 1990A, fig. 10-7, n°6; Bas 1979, fig.3, n°23. Comparer à Moret 1981, P.1213a.
Vasque hémisphérique; bord divergent, nettement déversé vers l'extérieur; lèvres arrondies ou aplaties; fond plat ou légèrement creux.
Utilisation: boire.
Chrono.: -200/-25.

B-H-R 5

1:4

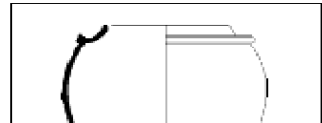
bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.5: "profil d'Amphissa".
Petit bol à profil caréné; épaule concave; bord vertical à lèvres amincies; fond creux ou annulaire très bas.
Utilisation: boire.
Chrono.: -200/-25.

B-H-R 8

1:4

bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.8: "profil tonien". Equiv. Courby 1922, "profil d'Étien"; Perrotin 1986, groupe B. Cf. Panares 1979, fig.32; Bas 1979, fig. 1 et 2; Benoit 1961, fig.68; Py 1990, doc.184, n°11; Solter 1973, fig. 3, à gauche; Rancoute 1980, fig.52, n°1,4,5; Laurens 1973, fig.2.
Vasque hémisphérique à profil assez tendu; bord vertical à lèvres arrondies ou amincies; paroi s'épaississant sous le bord; fond plat ou légèrement creux.
Utilisation: boire.
Chrono.: -225/-25.

B-H-R 11

1:4

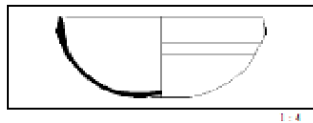
urna
Production italienne: atelier de Popilius ou de Lapius. Cf. Arena 1969, fig.14.
Vase fermé et profond à panse globuleuse; bord à gouttière externe, soulignée par une mouluration en relief.
Utilisation: conditionner.
Chrono.: -150/-25.

B-H-R 6

1:4

bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.6: "profil italien de la série de Popilius"; Jones 1958, fig.1-5. Cf. Bas 1979, n°24 (?); Canda 1980, fig. 29 et 30; Arena 1969, fig.1; Massa 1974, fig.8,27; Miro 1978, n°500.
Bol à vasque hémisphérique; épaule à carène haute, dégageant un col fortement concave; bord très déversé, à lèvres arrondies ou aplaties; fond creux, plat ou légèrement creux. Décor caractéristique d'ondes marines et de feuillages.
Utilisation: boire.
Chrono.: -150/-25.

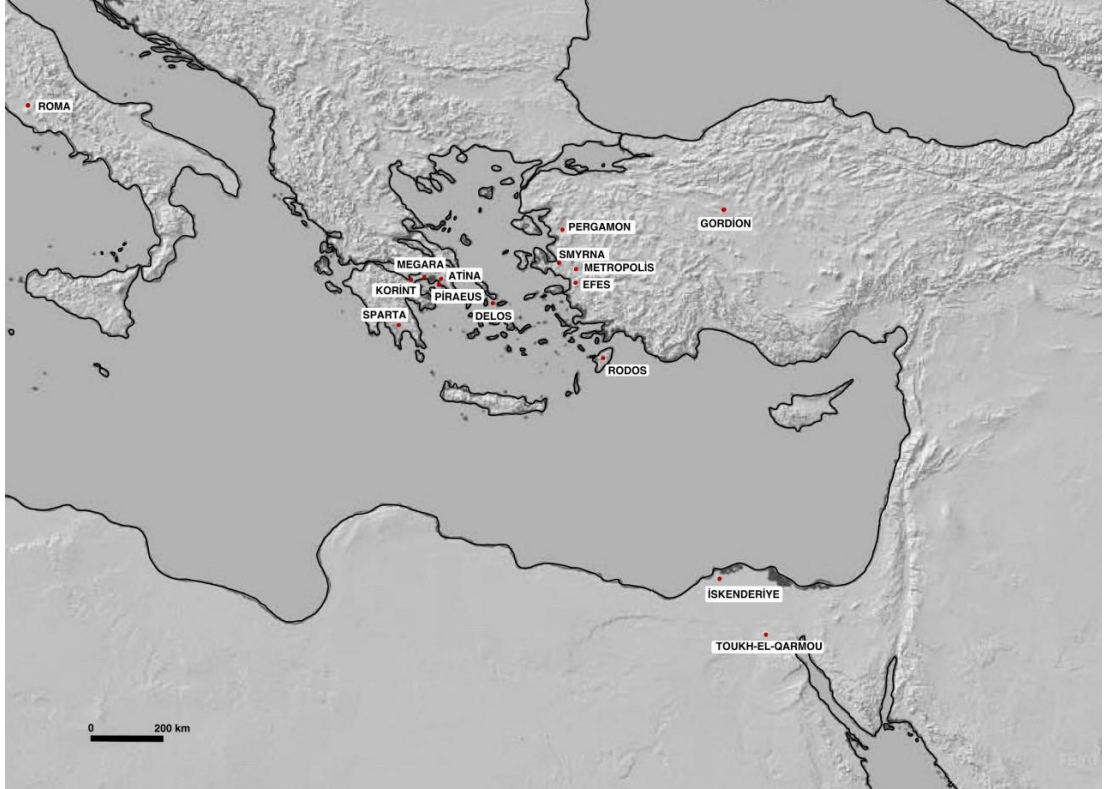
B-H-R 9

1:4

bol
Class. ref. Sieberg 1980, fig.9: "profil tonien". Equiv. Courby 1922, "profil d'Étien"; Perrotin 1986, groupe B. Cf. Py 1990, fig.184, n°12; Solter 1973, fig. 3, à droite.
Variante de la forme précédente, plus basse.
Utilisation: boire.
Chrono.: -225/-25.

Şekil 9: Megara Kase Form Tipleri (Py vd., 1993, s.132,133)

Üretim yeri ve tarihleri hakkında bilgi edinebilmenin diğer bir yolu ise tespit edilen atölyeler ve usta-sanatçı isimleri üzerinden olmaktadır. Örneğin Efes atölyesi olduğu tanımlanmış atölye üretimleri, en yaygın görülen megara kase üretimleridir.⁸⁶ İonia bölgesi ve çevresi başta olmak üzere Anadolu'da sıklıkla karşılaşılmalarının yanı sıra, yukarıda da bahsedildiği gibi Delos'ta da rastlanmaktadır (Şekil 10). Bu da megara kaselerin bazı serilerinin kronolojisinin oluşturulması, tarih aralığının tespiti, üretim bölgeleri, ticari ürün olarak yayılım gösterdiği alanlar gibi birçok konuda bilgi edinmemizi sağlar.

Şekil 10: Tez İçinde Geçen İlgili Yerleşmeler (Çiz: Taner Özgür)

⁸⁶Bilde, 2010, s.275

2.2 Megara Kaselerin Üretim Süreci

Megara kaseler, Hellenistik Dönem içinde yeni bir seramik üretim tekniğinin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu teknik ise “kalıp” ile üretimdir. Daha önce çeşitli seramiklerin üretiminde kısmen kalıplar kullanılmış olsa da; bu şekilde kabartma dekorlu seramiklerin seri bir biçimde çok sayıda üretildiğini Hellenistik Dönem’de görülmektedir. Bu durum da, bu estetik ürünlerin geniş bir coğrafyaya yayılmasını ve büyük bir kitleye ulaşmasını sağlamıştır.⁸⁷

Yukarıda da bahsedildiği gibi megara kaseler kalıplar ile üretilmektedir (Şekil 10). Bu kalıpları oluşturmak için ise bir çark gereklidir.

Şekil 11: Megara Kase Kalıbı (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür)

⁸⁷Kamenjarin, 2014, s.7

Bir miktar seramik çamuru alınır, çarka yerleştirilir ve kalıplar burada; tıpkı seramik bir kase üretimi gibi, dönen çarkta el ile şekillendirilir. Böylece kalıbın formu oluşturulur.⁸⁸

Sırada ise kalıbın iç yüzeyinin dekonlanması işlemi vardır. Bu dekorlama işlemi için ise çeşitli mühürlere ihtiyaç duyulur. Yani mühürlerin kalıp yapımına başlamadan önce üretilmiş olmaları gerekmektedir. Bu mühürler genellikle yine seramik çamurundan üretilmiştir (Şekil 11). Nadir olarak da ahşap, kemik, taş ve metal malzemelerden üretilmiş olanları da bulunabilir.⁸⁹

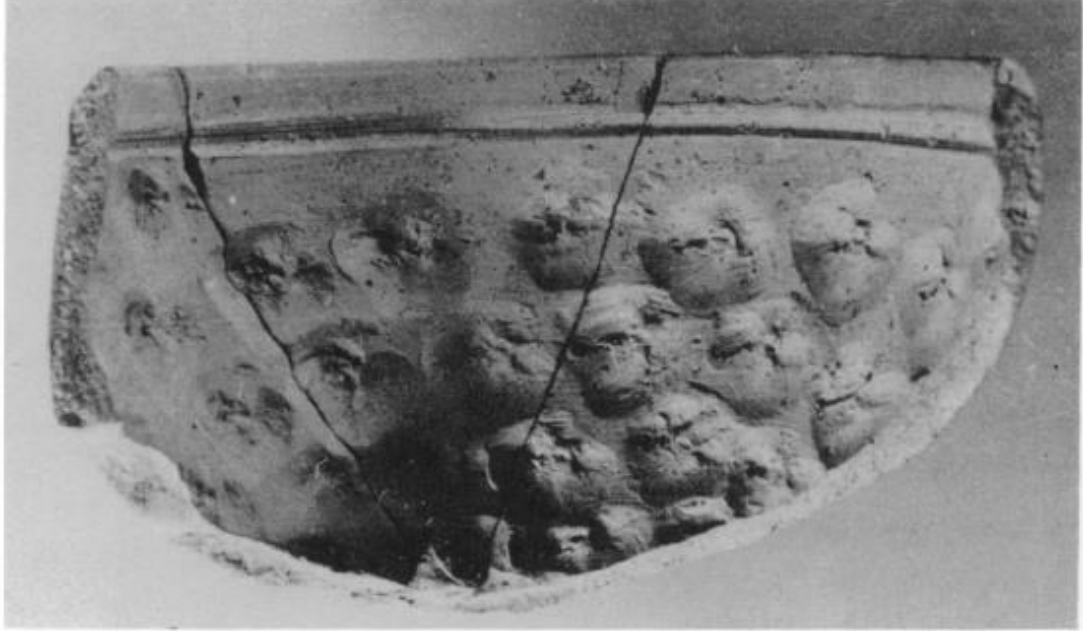
Şekil 12: Megara Kase Kalıp Mührü (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür)

Farklı desenlerden oluşan çeşitli mühürler; çarkta oluşturulan kalıbın iç yüzeyine, kalıp henüz nemliyken (deri sertliği denilen sertlik) bastırılır. Bu mühürler pozitif mühürlerdir; kalıbın iç yüzeyine bastırıldıklarında, burada negatif bir desen oluşur. Sanatçı burada çeşitli mühürler ile kompozisyonlar oluşturarak, kalıbın iç yüzeyini dekorlar. Bazı durumlarda ise sanatçı serbest el ile muhtemelen çubuk

⁸⁸Rotroff, 1982a, s.4;Edwards, 1956, s.86; Jones, 2018, s.31; Kamenjarin, 2014, s.8

⁸⁹Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8

benzeri ince uçlu bir alet kullanarak detaylandırmalar yapabilir.⁹⁰ Bazen ise çam kozalağı gibi doğal malzemeler ile dekorlamalar yapıldığı da görülmektedir (Şekil 12).⁹¹

Şekil 13: Kozalak Baskısı (Atina) (Rotroff, 1982a, s.5, pl.2,11)

Kalıplar birkaç gün kurumaya bırakılır; ardından ise fırınlanarak pişirilir. Kalıpların tam anlamıyla oluşturulmasıyla artık megara kase üretimine geçilebilir.⁹²

Öncelikle kalıp çarka yerleştirilir ve dip kısmından, bir miktar çamur ile sabitlenir. Sonrasında ise kalıp içine bir miktar çamur bastırarak tüm desenlerin içinin tamamen çamurla dolmasını sağlar. Ardından çarkı döndürerek iç yüzeydeki çamuru düzeltir. Megara kaseinin ağız kısmını ise kalıptan bir miktar yukarı doğru yükselterek; dönen çarkta el ile şekillendirir. Şekillendirme işleminin ardından çömlekçi, çamuru bir süre kalıp ile beraber kurumaya bırakır. Kuruyan çamur ise bir

⁹⁰Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32

⁹¹Rotroff, 1982a, s.5

⁹²Rotroff, 1982a, s.5; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8

miktar çeker/küçülür ve böylece kalıptan kolayca çıkarılır. Bazı durumlarda sanatçı, kalıptan çıkardığı kaseye rötuş ve düzeltmeler yapmaktadır.

Kalıptan çıkarılan kase henüz tam anlamıyla kurumamışken çarkta ya da turnette döndürülerek yüzeyine fırça ile astar sürülmektedir.⁹³ Böylece astarın yüzeye daha iyi tutunması sağlanır. Bu astar su ile seyreltilen ve çöktürülerek oluşturulan; böylece içinde daha küçük boyutlu kil mineralleri bulunan bir astardır. Fırınlama işlemi ile birlikte bu küçük kil mineralleri birbiri ile pekişir ve böylece yüzey bir miktar parlaklık kazanır. Bu sebeple bu tip astarlara “pekişmiş astar” ya da diğer adıyla sinter/zinter astar denir.⁹⁴ Bu astar aynı zamanda bir miktar su geçirgenliğini de engellemektedir.⁹⁵

Fırınlama işleminden önce megara kaselerin iyice kurumuş olmaları gerekmektedir. Megara kaseler fırın içine yerleştirilirken en alta ve aralarına pişmiş toprak halkalar yerleştirilerek üst üste dizilir (Şekil 13, 14).⁹⁶ Bu halkalar; hem fırın içini daha tasarruflu kullanarak daha fazla ürün yerleştirilmesine olanak tanımaktadır; hem de üst üste istiflenen megara kaselerin, birbirinin ağırlığı ile kırılıp çatlamlarını önlemektedir. Ayrıca bu halkalar; bir kaidesi olmayan megara kaselerindengeli bir şekilde dizilebilmelerini sağlamaktadır.⁹⁷ Diğer yandan bu halkalar; kaidesiz olarak üretilen megara kaselerin günlük kullanımda devrilmelerini önlemek için altlık olarak kullanılmış olmaları da muhtemeldir.⁹⁸

⁹³Rotroff, 1982a, s.5; Jones, 2018, s.33; Kamenjarin, 2014, s.8-9

⁹⁴Sevim Çizer, Antik Sinter Astarının Yeniden Canlandırılması, Günümüzde Terra Sigillata, Seramik Türkiye, No:09, Mayıs – Haziran 2005, s.110; Sevim Çizer ve Halil Yoleri, Antik Sinter Astar Yapımında Kullanılan Killerin Kalsinasyonunun Astar Kalitesine Etkileri, Kolokyum Terrasigillata, Uluslar arası Seramik Sempozyumu, İzmir, 2007, s.13; Alp Çam ve Diden Akdemir, Hellenistik Dönem Zinter Astarlı Bergama Seramikleri, Kolokyum Terrasigillata, Uluslar arası Seramik Sempozyumu, İzmir, 2007, s.21

⁹⁵Ateş Arcasoy, Seramik Teknolojisi. Marmara Üniversitesi Yayın No: 457,Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No: 2 1983, s.145-146; Çam ve Akdemir, 2007, s.21

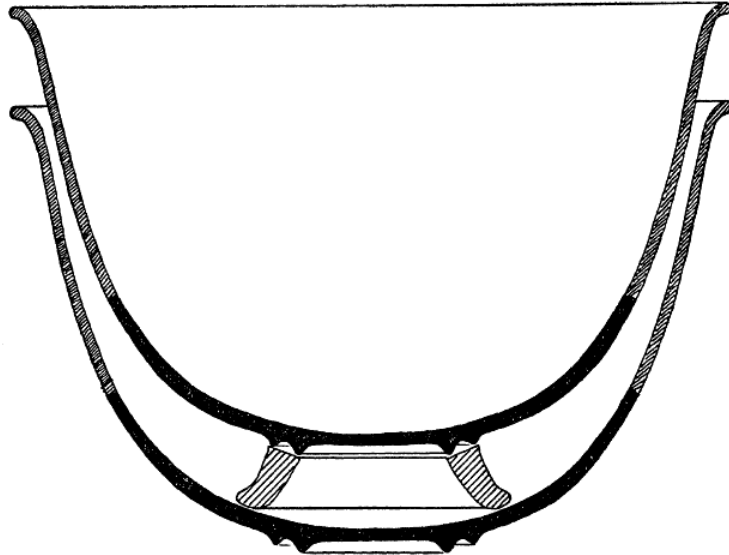
⁹⁶Rotroff, 1982a, s.5; Edwards, 1956, s.89; Jones, 2018, s.33

⁹⁷Edwards, 1956, s.88-89

⁹⁸Edwards, 1975, s.115-116, 280, 315; Edwards, 1956, s.88-89

Şekil 14: Seramik Halka (Atina) (Rotroff, 1982a, pl.72, 414)

Şekil 15: Seramik Halka Kullanımı (Edwards, 1956, s.89, fig.3)

Megara kaselerin fırına yerleştirilmesinin ardından ürünler pişirilir. Çömlekçilik ürünleri genellikle, $\pm 100\text{ C}^\circ$ fark ile 900 C° civarında pişirilmektedir.⁹⁹ Fırın içi ortam koşullarına göre megara kaselerin renkleri çeşitlilik göstermektedir. Oksijen seviyesi yüksek bir fırın içi ortamda kırmızı, turuncu gibi daha açık renkler olmaktadır (Şekil 1). Oksijen seviyesi düşük, karbon seviyesi yüksek bir fırın içi

⁹⁹Ayşe T. Ökse, Önasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek: Teknik Özellikler, Biçimler, Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca terimler. Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 2012, s.42-46; Arcasoy, 1983, s.90-91, 108; Harry Fraser, Seramik Hataları ve Çözüm Yöntemleri,(çev.). Zeliha Mete, İlker Özkan, Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir, 2010, s.7-29

ortamda siyah, kahverengi, gri gibi daha koyu renkler oluşmaktadır (Şekil 1). Bazen ise bilinçli bir şekilde kaselerin alt bölümü kırmızı, üst bölümü ise siyah astarlı olarak yapılmaktadır.¹⁰⁰

2.3 Megara Kase Kalıpları

Yukarıda da kısaca bahsedildiği gibi megara kaselerin üretimi kalıplar ile gerçekleştirilmektedir. Bu kalıplar pişmiş topraktan üretilir. Kalıplar; taban, gövde ve ağız kenarı açısından çeşitli farklılıklar göstermektedir.

Megara kase kalıpları tıpkı bir kase yapımı gibi, seramik çamuru ile çarkta üretilmektedir.¹⁰¹ Bu sebeple dış yüzeylerinde ve kısmen iç yüzeylerinde de çark izleri açıkça görülebilir. Kalıpların tabanı genellikle; gövdeyi yerden yükselten bir kaide ya da alt orta kısmı tıraşlanarak şekillendirilmiş bir dip biçiminde olmaktadır.¹⁰² Bu kalıplar çark ile birlikte kullanıldıklarından dolayı; dip-kaide kısımlarının dengeli ve düz bir biçimde zemine oturacak şekilde üretilmiş olmaları önemlidir.¹⁰³ Kalıpların ağız kenarları ise çok farklı şekillerde yapılmaktadır. Bunlar içinde dışa dönük ve aşağı sarkan ağız yapılı olanlar oldukça yaygındır. Yine bunlara benzer şekilde dışa doğru bir çıkıntı yapan ağızlı kalıplar da sıkça görülür. Bunların dışında, ağız kenarı hafifçe yuvarlatılarak oluşturulmuş, daha düz bir ağız yapısına

¹⁰⁰Rotroff, 1982a, s.5; Jones, 2018, s.33

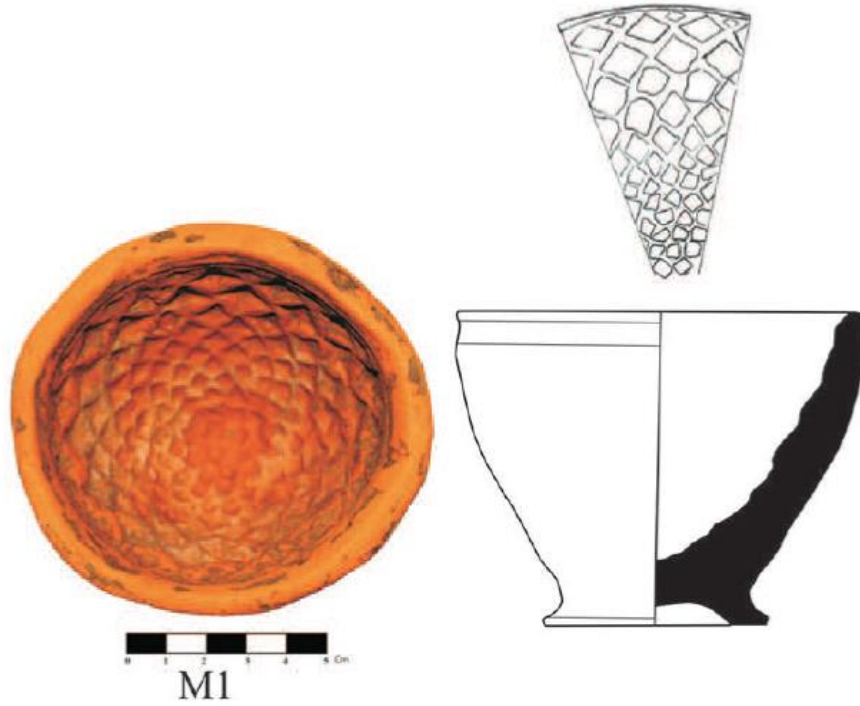
¹⁰¹Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.31-32; Metzger, Piraeus-Zisterne. 1971, s.4; Thompson, 1934, s.452

¹⁰²Rotroff, 1982a, s.4; Christine Rogl, Mouldmade Relief Bowls from Ephesos–The Current State of Research. içinde: Pia Guldager Bilde and Mark L. Lawall (ed.), Pottery, Peoples and Places. Study and Interpretations of Late Hellenistic Pottery, Black Sea Studies, 16, 113-139. 2014, s.116, 118-119; Bouzek ve Jansová, 1974. s.42; Edwards, 1956, s.85, 86; Hüseyin Metin, Hellenistic Mouldmade Bowl Moulds From Kremna. Olba, (25), 259-296, 2017, s.290-295

¹⁰³Rotroff, 1982a, s.5; Jones, 2018, s.33; Kamenjarin, 2014, s.8-9

sahip olanlar da bulunmaktadır.¹⁰⁴ Rotroff'a göre, kalıpların taban ve ağız kenarı şekillerindeki varyasyonların kronolojik olarak bir önemi bulunmamaktadır.¹⁰⁵

Kalıpların gövde biçimi ise, içlerinden çıkacak olan megara kaseinin formunu doğrudan etkileyeceği için tasarım açısından önemlidir. Bu sebeple kalıbın gövdesi; üretilmek istenen megara kase formuna göre tasarlanarak şekillendirilmektedir. Örneğin; Attika ve İon tipi megara kaselerin gövdeleri kabaca yarım küre şeklinde bir forma sahiptir; kalıpları da bu forma uygun biçimde üretilmiştir.¹⁰⁶ Farklı bir örnek olarak da bazı kozalak desenli / biçimli megara kaseler, daha uzun ve dik bir forma sahiptir; bu sebeple üretildikleri kalıplar da bu şekildedir (Şekil 15).¹⁰⁷

Şekil 16: Kozalak Desenli Kalıp (Kremna) (Metin, 2017, s.290, fig.2)

¹⁰⁴ Rogl,2014, s.116-119; Bouzek ve Jansová, 1974. s.42; Edwards, 1956, s.85, 86; Metin,2017, s.290-295

¹⁰⁵Rotroff, 1982a, s.4

¹⁰⁶ Rotroff, 1982a, s.144-145; Bouzek ve Jansová, 1974. s.42; Edwards, 1956, s.86; Rogl,2014, s.117-118; Metin,2017, s.291-295

¹⁰⁷Rotroff, , s.138-139; Edwards, 1956, s.127; Metin, 2017, s.290

Kalıpların cidarı ise; içlerine konulan çamurun nemini kolaylıkla emebilmesi için, görece bir miktar kalın olması daha iyi olmaktadır.¹⁰⁸ Böylece kalıp içindeki megara kase daha hızlı kurur ve çeker / küçülür, ayrıca kalıptan daha kolay ve daha kısa sürede çıkar. Fakat her kalıp bu şekilde üretilmemiştir. Çeşitli kalıplar incelendiğinde, kimi örneklerin cidarının görece kalın, kimilerinin cidarının ise oldukça ince olduğu görülmektedir.¹⁰⁹ İnce kalıplar çok daha çabuk suya doyacağından; bu kalıplarla üretim daha yavaş olacaktır. Bu durum da atölyelerin birçok farklı kalıbının olduğu ve her kalıptan muhtemelen günde yalnızca bir adet megara kase üretmeyi amaçladığı bir çalışma temposu olduğunu düşünülebilir. Aksi takdirde bu ince kalıplardan günde birden fazla megara kase üretmek mümkün görünmemektedir. Ya da farklı bir bakış açısıyla; bu tip kalıpları, çok sayıda ve hızlı bir üretim hedeflemeyen, daha küçük ölçekli atölyelerin kullandığı düşünülebilir.

Kalıpların formunun oluşturulmasının ardından; kalıp henüz tam olarak kurumadan iç yüzeyleri dekorlanmaktadır.¹¹⁰ Bu dekorlama pişmiş toprak, kemik, ahşap vb. malzemelerden üretilen çeşitli pozitif mühürler,¹¹¹ çam kozalağı ve istiridye kabuğu gibi bazı doğal objeler¹¹² ve bir takım ince uçlu kazıma aletleri ile gerçekleştirilir.¹¹³ Dekorlamada en sık kullanılan; genellikle pişmiş topraktan üretilmiş, çeşitli motiflerden oluşan pozitif mühürlerdir (Şekil 11). Dekorcu, mühürler ile çeşitli kompozisyonlar belirler; bu kompozisyona uyarak, çeşitli pozitif

¹⁰⁸Jones, 2018, s.31; Rotroff, 1982a, s.4

¹⁰⁹ Edwards, 1956, s.86; Rogl,2014, s.117-118; Bouzek ve Jansová, 1974. s.37,42; Metin,2017, s.290-295; Hüseyin Metin, Burdur Müzesi'nden Bir Grup Kalıp Yapımı Kase. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(37), 473-488, 2015, s.484,485; Akın Ersoy, Smyrna/İzmir Kazıları Kalıp Yapımı Kaseleri Ve Kabartmalı Kaplar. TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi, (11), 31-50, 2013, s.40

¹¹⁰Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Edwards, 1956, s.85

¹¹¹Rotroff, 1982a, s.4, 209; Jones, 2018, s.34; Halil H. Ekiz, Ayla. Ünlü, İzmir Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Megara Kâsesi Baskı Kalıbı ile Megara Kasesi Kalıbı. Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, 5, 51-56, 2005, s.51-54; Ayla Ünlü, İzmir Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Megara Kasesi BaskıKalıbı. Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi, (79), 19-24, 2009, s.19-22

¹¹²Rotroff, 1982a, s.5, 138-139, 202; Edwards, 1956, s. 127

¹¹³Edwards, 1956, s.85; Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.33

mühürleri kalıbın iç yüzüne bastırır ve böylece kalıbın iç yüzünde negatif desenler oluşturur. Bazı durumlarda desenleri ince uçlu çubuk benzeri aletler ile rötuşlamalar yapar.¹¹⁴

Dekorlama işleminin ardından kalıplar birkaç gün, gölgede kurumaya bırakılır. Kuruyan kalıplar; tıpkı seramikler gibi fırınlanarak pişirilir. Böylece artık kalıplar megara kase üretimi için kullanılabilir.¹¹⁵

Megara kase kalıpları, üretilmek istenen megara kaselere göre tasarlanarak dekorlandığı için, tıpkı megara kaseler gibi desen kompozisyonu ve kısmen form üzerinden benzer gruplara ayırmak mantıklı görünmektedir. Özellikle desenler üzerinden yapılacak gruplama; üretilecek kase ile doğrudan ilişkili olduğundan paralellik gösterecektir. Fakat kalıplar, kazılardan her zaman eksiksiz bir şekilde çıkmaz; bu durum da bazen desen üzerinden sınıflandırmayı / tarihlendirmeyi güçleştirebilir. Her ne kadar S. I. Rotroff, kalıpların taban ve ağız kenarlarının biçiminin kronolojik olarak bir önem taşımadığını belirtse de;¹¹⁶ farklı bölgelerden kalıp örnekleri incelendiğinde; kalıplara özel bazı belirli formlar olduğu görülmektedir.¹¹⁷ Kalıplardaki ağız kenarı ve dip biçimleri muhtemelen daha çok işlevsellik ile ilişkili olmalıdır. Tez çalışmasının konusunun “yapım teknolojisi” üzerine olması sebebiyle burada tipolojik bir sınıflandırma tercih edilmiştir. Bu tipolojik sınıflandırmaya “4.1. Megara Kase Kalıp Tipleri” başlığı içinde değinilecektir.

2.3.1 Megara Kase Kalıp Tipleri

Yukarıda da bahsedildiği gibi megara kase kalıpları; dekorları üzerinden incelendiğinde doğal olarak megara kaseler ile aynı şekilde sınıflandırılır. Fakat

¹¹⁴Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.33; Edwards, 1956, s.85

¹¹⁵Rotroff, 1982a, s.5; Jones, 2018, s.33

¹¹⁶Rotroff, 1982a, s.4

¹¹⁷Rogl,2014, s.117-118; Edwards, 1956, s.86; Bouzek ve Jansová, 1974. s.42

kalıpların formları incelendiğinde ise; kendilerine has belirli bazı özelliklerinin ve tiplerinin olduğu görülür. Çalışmanın yapım teknolojisi üzerine olması sebebiyle, burada formları üzerinden bir grublamanın yapılması tercih edilmiştir.

Çeşitli alanlardan örnekler incelendiğinde fark edilecektir ki; megara kase kalıpları, bazı temel biçimsel özellikleri bakımından da gruplanabilir. Bu sebeple tez çalışmasında megara kase kalıpları; dışa dönük ağız kenarlı kalıplar, düz ağız kenarlı kalıplar, kaideli kalıplar, düz dipli kalıplar ve çam kozalağı – konik biçimli kalıplar şeklinde gruplanmıştır. Bazı kalıplar, ağız ve dip biçimleri üzerinden bir arada incelendiğinde birden fazla gruba dahil edilebilir. Bunun sebebi ise kalıpların çoğu zaman kırık olarak bir dip ya da ağız parçası biçiminde bulunmasıdır. Bundan dolayı da kesin bir sınıflandırma yapabilmek güç olmaktadır.

2.3.2 Dışa Dönük Ağız Kenarlı Kalıplar

Bu tip megara kalıplarının ağız kenarları dış kısma doğru dönük bir çıkıntı yapacak biçimde üretilmiştir. Bu ağız kenarlarının kimi düz bir şekilde dışarıya doğru çıkıntı yaparken, kimi ise aşağıya doğru eğimli bir çıkıntı şeklindedir. Genellikle aşağı doğru belirli bir eğimde üretilmiş olanları ile daha sık karşılaşılır. Ağız kenarındaki çıkıntılar kimi zaman dar, kimi zaman ise daha geniş biçimde yapılmıştır. Yine bu ağız kenarlarının kesitleri incelendiğinde kimilerinin içi dolu üçgen biçiminde üretildiği görülmektedir (Şekil 16).¹¹⁸

¹¹⁸Rogl, 2014, s.117, fig.3

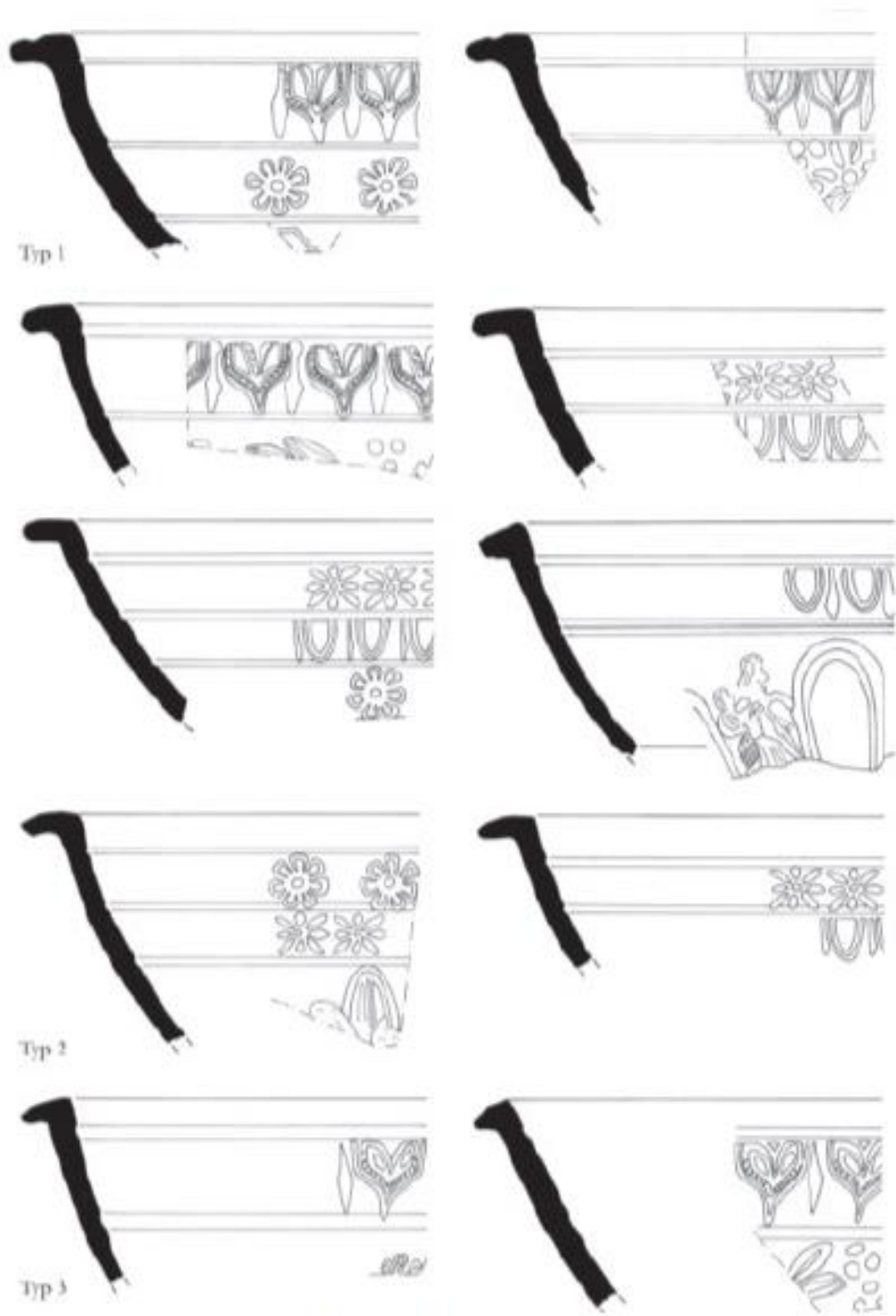

Fig. 3: Ephesos, types of moulds. Drawings by C. Rogl.

Şekil 17: Dışa Dönük Ağız Çeşitleri (Efes'ten örnekler) (Rogl, 2014, s.117, fig.3)

Bu tip megara kase kalıplarının ağız biçimleri işlevleriyle ilişkilidir. Seramik ustası, megara kase üretirken; ağız kenarındaki bu çıkıntılardan eliyle destek alarak kalıp içindeki çamuru şekillendirir. Özellikle megara kaselerin, kalıptan yukarıya doğru uzanan ağız kenarlarını; kalıbın ağız kenarından destek alarak yükseltir ve şekillendirir. Aynı zamanda kalıpları bu ağız kenarından tutarak taşımak daha güvenli olmalıdır.

Dışa dönük ağız kenarlı megara kase kalıpları; en sık karşılaşılan tipler arasındadır. Bu tip ağız kenarlı kalıpların dip kısımları ise genellikle halka biçimli bir kaide şeklinde üretilmiştir.

2.3.3 Düz Ağız Kenarlı Kalıplar

Bu tip megara kalıplarının ağız kenarları dış kısma doğru çıkıntı yapmamaktadır. Genellikle ağız kenarlarının hafif şişkin biçimde yuvarlatılmış olarak üretildiği görülmektedir (Şekil 17).¹¹⁹ Bu hafif şişkin kısmın genellikle dışa doğru olduğu görülmektedir. Bu tip ağız kenarı olan bir kalıp ile megara kaseyi şekillendirmek; dışa dönük ağız kenarlı kalıplara göre bir miktar daha güç olabilir. Fakat bu tip ağız kenarlı kalıpların sayısının da az olmamasından yola çıkarak; seramik ustaları ve sanatçıları/dekorlayanlar için bu konunun çok da önemli olmadığı söylenebilir.¹²⁰

¹¹⁹ Metin, 2017, s.295

¹²⁰Rotroff, 1982a, s.4

Şekil 18: Düz Ağız Çeşitleri (Kremna'dan örnekler) (Metin, 2017, s.295, fig.7)

Düz ağız kenarlı megara kase kalıpları incelendiğinde, dip kısımlarının; halka biçimli kaide ya da düz dipli olacak şekilde, her iki farklı tipte de yaygın olarak üretildikleri görülmektedir.

2.3.4 Kaideli Kalıplar

Dengeli bir kaide ya da dip; kalpların çark ile birlikte kullanılabilmesi için önem taşımaktadır. Bu nedenle diplerin biçimlendirilmesine özen gösterilmelidir.

Kaideli kalıplarda; yalnızca işlev ile ilişkili olması sebebiyle, sade/gösterişsiz halka biçimli bir kaide tercih edilir. Kaideler dik ya da dışa doğru hafif açılı olarak şekillendirilmiştir (Şekil 17, 18).¹²¹ Kaideler gövdenin dip kısmına çamur eklenerek ya da dip kısmının tıraşlanmasıyla yapılabilmektedir. Kaidelerin işlevi; kalıbın gövdesini zeminden bir miktar yukarıda tutmak ve kalıbın dengeli bir biçimde zeminde durmasını sağlamaktır. Burada kaide şu açıdan önemlidir; madalyon bölümüne iç kısımdan mühür bastırılarak dekorun yapılması esnasında, kalıbın alt kısmında kimi zaman hafif bir şişkinlik oluşmaktadır; alt kısmı zeminden ayıran bir kaide ise, bu şişkinlikten dolayı oluşabilecek dengesizliği önlemiş olmaktadır.

¹²¹ Metin, 2017, s.295

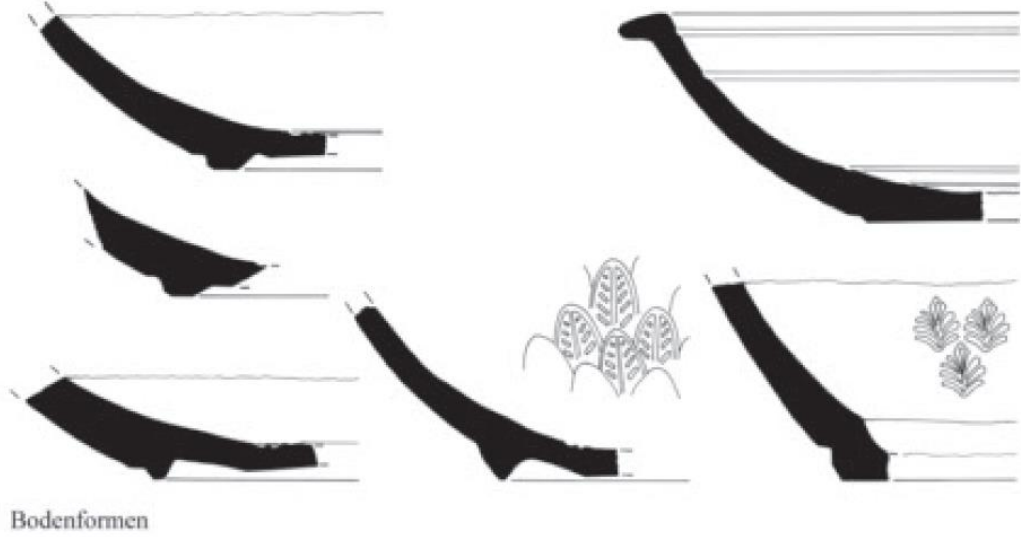
Şekil 19: Kalıp Kaidesi (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür)

Bu tip kaideli kalıpların ağız biçimleri; dışa dönük ya da düz bir biçimde şekillendirilebilmektedir.

2.3.5 Düz Dipli Kalıplar

Bu tip kalıplar herhangi bir kaide olmadan düz bir dip ile zemine oturan kalıplardır. Çoğu zaman bu düz diplerin, orta kısımdan bir miktar tıraşlanarak şekillendirilmiş olduğu görülmektedir (Şekil 19).¹²² Kaideli kalıplar gibi yine düz dipli kalıpların da zemine dengeli bir biçimde oturmaları önemlidir. Düz dipli kalıpların ağız biçimleri ise genellikle hafif yuvarlatılarak düz bir biçimde şekillendirilmiştir; fakat farklı biçimlerde de yapılabilmektedir.

¹²² Rogl, 2014, s.118, fig.4

Şekil 20: Düz Dip Çeşitleri (Efes'ten örnekler) (Rogl, 2014, s.118, fig.4)

2.3.6 Çam Kozalağı - Konik Biçimli Kalıplar

Bu tip kalıplar; çam kozalağı dekorlu/biçimli megara kaseler için üretilmiş özel bir forma sahiptir. Yalnız burada belirtmek gerekir ki çam kozalağı dekoru, yarım küre biçimli megara kase ve kalıplarda da kullanılmaktadır. Burada bahsettiğimiz kalıplar; daha derin ve aşağı indikçe giderek daralan, kabaca konik bir gövde biçimine sahip olan kalıplardır (Şekil 15).¹²³ Yani bu kalıplarda çam kozalağı dekorunun kullanılmasının yanında, form olarak da çam kozalağına bir miktar benzemesinin amaçlandığı görülmektedir.¹²⁴ Çeşitli yayınlardaki örnekler incelendiğinde,¹²⁵ bu kalıp tipinde; hafif dışa çıkıntılı bir ağız yapısının tercih edildiği görülmektedir. Dip kısımları ise düz biçimli ya da kaideli olarak yapılabilmektedir.

¹²³ Metin, 2017, s.290

¹²⁴ Rotroff, 1982a, s.46, pl.1-2

¹²⁵ Rotroff, 1982a, s.46, pl.1-2; Metin,2017, s.273-274, 290; Susanna Künzl, Ein Komplex von Formschüsseln für Megarische Becher: die" Mainzer Werkstatt" (Vol. 32). Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums, 2002, s.46, Taf.215-216

İç kısmı ise doğrudan çam kozalağı ya da çam kozalağından esinlenerek yapılan, farklı boylardaki piramidal mühürler ile dekorlanmaktadır.¹²⁶ Gerçek çam kozalağı dekorlu olanlar daha erken örnekler, piramidal mühürler ile dekorlananlar ise daha geç örneklerdir.¹²⁷ Gerçek çam kozalağı dekorlu ve çam kozalağı - konik biçimli megara kaseler, en erken megara kase tiplerindedir; dolayısı ile bu tip megara kase kalıpları da en erken örneklerindedir.¹²⁸ Megara kaselerin; sıkça bahsettiğimiz metal prototiplerden esinlendiği bilirse de,¹²⁹ bu tip çam kozalağı dekorlu (ve aynı zamanda çam kozalağı - konik biçimli) megara kaselerim metal örnekleri henüz bulunamamıştır.¹³⁰

Bu tip kalıplarda ve megara kaselerde; çoğu zaman madalyon bölümü bulunmamaktadır. Bazı megara kase örneklerinde ise istiridyeye kabuğu ya da farklı şekillerde üçayaklı bir dibe sahip olanları da görülür. Bu üçayaklar genellikle aplik/ekleme olarak yapılmıştır.¹³¹

2.4 Dekorlama Araçları

Kalıp yapımında tıpkı bir kase biçiminde şekillendirilen ve iç yüzü düzeltilen kil kalıp modelinin,¹³² dekorlama için uygun sertliğe ulaşması gerekir.¹³³ Bunun için kil kalıp modeli gölgede bir süre bekletilir. Çamurun bir miktar nemini atması ve uygun sertliğe (seramikçilerin deri sertliği olarak tanımladığı sertlik) ulaşmasının ardından artık dekorlamaya geçilebilir.

¹²⁶ Metin,2017, s.273-274; Courby, 1922, s.334; Rotroff, 1982a, s.16

¹²⁷Metin, 2015, s.474; Courby, 1922, 334-336; Thompson, 1934, s.455; Rotroff, 1982a, s.16

¹²⁸ Thompson, 1934, s.455; Rotroff, 1982a, s.16; Başak Saygılı, Kibyra Kalıp Yapımı Kaseleri (Doctoral dissertation, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü), 2011, s.11-12

¹²⁹Courby, 1922, s.169; Rotroff, 1982a, s.6; Thompson, 1934, s.455

¹³⁰Metin,2017, s.274

¹³¹Rotroff, 1982a, s.46, pl.1

¹³²Rotroff, 1982a, s.4;Edwards, 1956, s.86; Jones, 2018, s.31; Kamenjarin, 2014, s.8

¹³³Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Edwards, 1956, s.85

Dekorlama kalıbın iç yüzeyinde olur. Öncelikle desenlerin düzgünce hizalanabilmesi için dekor alanlarını (ağız, çerçeve, duvar ve madalyon bölümleri) birbirinden ayıran yatay sınır çizgileri, ince uçlu bir alet ile yapılır. Bu işlem dönen çark üzerinde kazıma şeklinde gerçekleştirilmektedir.¹³⁴ Ardından ise çeşitli mühürler ve el aletleri ile kalıbın içi belirli bir kompozisyonda dekorlanmaktadır (Şekil 20).¹³⁵

Şekil 21: Mühürler ve Kalıplar (İzmir Müzesi) (Ekiz, Ünlü, 2005, s.53, resim 12)

Dekorlamada kullanılan bu araçlar; mühürler, kazıma ve noktalama araçları, doğal malzemeler ve aplikler başlıkları altında gruplanmıştır.

¹³⁴Rotroff, 1982a, s.4

¹³⁵Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8; Ekiz, Ünlü,2005, s.51-54

2.4.1 Mühürler

Megara kase kalıplarının dekorlamasında en sık kullanılan araçların başında mühürler gelmektedir. Bu mühürler; pişmiş toprak, ahşap, kemik, metal gibi çeşitli malzemelerden üretilir. Kolay şekillendirilmesi sebebiyle en çok tercih edilen malzeme pişmiş topraktır.¹³⁶

Dekorlamada kullanılan mühürler incelendiğinde; formları ve işlevleri bakımından farklı gruplara ayrılabilir. Burada da megara kase kalıbı yapımında kullanılan mühürleri; düz mühürler, yay biçimli/kavisli mühürler ve eklemeli mühürler olarak üç ayrı grupta değerlendirdim.

Düz Mühürler: Bu mühürler, özellikle küçük olanları, kalıbın iç yüzeyindeki herhangi bir alanda kullanılabilir. Daha büyük boyutlu düz mühürlerin, kalıbın kavisli iç yüzeyinde uygulanması sorun olacağından dolayı, madalyon bölümü ya da duvar bölümünün düz kısımlarının dekorlamasında kullanılır (Şekil 11).

Yay Biçimli (Kavisli) Mühürler: Bu mühürler ise kalıbın kavisli iç kısımlarında kullanılmaya uygun olarak yay biçiminde üretilmiştir. Şekillendirme kolaylığı bakımından seramik çamuru, bu mühürler için en uygun malzemedir. Özellikle büyük ve uzun yaprak mühürleri, kalıbın kavisli iç kısmına uygun biçimde üretilmektedir (Şekil 21).

¹³⁶Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8

Şekil 22: Yay Biçimli Mühür (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür)

Eklemeli Mühürler: Bu mühürler ise bir mührün yan yana tekrar etmesi ya da iki farklı mührün tekrar etmesiyle birbirini tamamlayan desenler için üretilir. Bunlara; ion kymationu, lesbos kymationu, meander ve boncuk dizisi, bazı asma ve sarmaşık desenleri (bkz. TERMİNOLOJİ) vb. bunlara örnek verilebilir (Şekil 22).

Şekil 23: Eklemeli Mühür (İzmir Müzesi) (Foto: Taner Özgür)

2.4.2 Kazıma ve Noktalama Araçları

Kazıma ve noktalama ile dekorlama tekniği, çeşitli ince uçlu aletler ile yapılır. Bu teknikler serbest el kullanımı gerektirdiğinden dolayı, bu noktada uygulayıcı sanatçının/dekoratör el becerisi önemlidir.¹³⁷ Yine yukarıda bahsedildiği gibi kazıma ve noktalama uygulamaları için, kil modelin uygun sertlik/nemlilik seviyesine ulaşması önemlidir.¹³⁸

Dekorlamada kullanılan bu el aletleri, ahşap, metal, kemik gibi çeşitli malzemelerden üretilmiş olabilir. Farklı uygulamalarda gerektiğinde farklı el aletleri kullanılmış olmalıdır. Bu nedenle el aletleri sivri uçlu, yuvarlatılmış uçlu ya da yassı uçlu gibi çeşitli özelliklerde olabilir.

2.4.3 Doğal Malzemeler

Kimi kalıplar ise bazı doğal malzemeler ile dekorlanmaktaydı. Bunlara verilebilecek en iyi ve en yaygın örnek ise kozalak desenidir. Bazı erken kalıp örneklerinde kalıbın iç yüzeyi, doğrudan doğal çam kozalaklarından koparılan farklı boyutlardaki parçalar ile dekorlanmıştır. Bu parçalar tıpkı bir mühür gibi kullanılarak kalıbın iç yüzüne bindirmeli şekilde damgalanmıştır (Şekil 12).¹³⁹

Bazı nadir örneklerde ise istiridye kabukları da yine bir mühür gibi dekorlamada kullanılır.¹⁴⁰ Bunların genellikle kalıbın orta-dip kısmında üçayak olarak tasarlandığı görülür. Tabi bu üçayaklar zaman zaman aplik/ekleme şeklinde de yapılmış olabilmektedir.¹⁴¹

¹³⁷Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8; Thompson, 1934, s.452

¹³⁸Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Edwards, 1956, s.85

¹³⁹Rotroff, 1982a, s.5, 45-46, pl.1,2; Edwards, 1956, pl.48

¹⁴⁰Rotroff, 1982a, pl.65

¹⁴¹Rotroff, 1982a, pl.1; Kamenjarin, 2014, s.19-22, 24-30, 33-35

2.4.4 Aplikler (Ekleme)

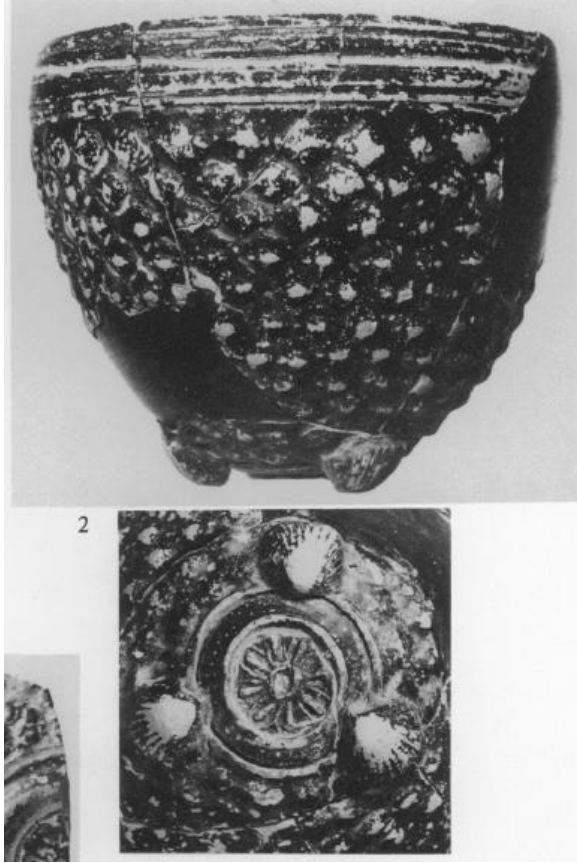
Bu teknik megara kase kalıptan çıkarıldıktan sonra, henüz nemliyle yapılan eklemeleri kapsar. Bu aplik desenleri yapabilmek için öncelikle, küçük bir çamura, bir figür başı ya da tiyatro maskı deseni gibi mühürler¹⁴² ya da istiridye kabukları gibi doğal bazı malzemeleri bastırılarak; küçük bir kalıplar oluşturmak gerekir.¹⁴³ Bu küçük kalıplardan üretilen kabartma desenler de, bir miktar çamur ile birlikte, kalıptan çıkarılan megara kaselere eklenmektedir. Bu teknik genellikle kabartma dekor biçiminde üçayak yapımında kullanılmaktadır (Şekil 23).¹⁴⁴ Bazı megara kaselerde ise ekleme şeklinde yapılmış kaideler de görülmektedir (Şekil 24).¹⁴⁵

¹⁴²Edwards, 1975, pl.76

¹⁴³Charles M. Edwards, Corinthian moldmade bowls: the 1926 reservoir. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 55(4), 1986, 389-419, pl.90

¹⁴⁴Rotroff, 1982a, s.45, pl.1; Kamenjarin, 2014, s.19-22, 24-30, 33-35

¹⁴⁵Kamenjarin, 2014, s.25

Şekil 24: Aplik Üç Ayaklı Kase Örneği (Atina) (Rotroff, 1982a, pl.1)

Şekil 25: Kaideli Megara Kase (Sicilya) (Kamenjarin, 2014, s.25, 19.)

2.5 Megara Kase Kalıplarının Yapımı

Yukarıdaki başlıklarda da yer yer bahsedildiği gibi megara kase kalıpları tıpkı seramik bir kase formundadır ve iç yüzeyleri negatif desenler ile dekorlanmıştır. Bu dekorlama işlemlerinde çok çeşitli mühürler ve el aletleri kullanılarak çeşitli teknikler ile uygulanmaktadır.¹⁴⁶ Bunlara aşağıdaki başlıklarda değinilecektir.

2.5.1 Dekorlama Araçlarının Yapımı

Megara kase kalıplarının dekorlanmasında çeşitli araçlar kullanılmaktadır. Bunlar arasında en çok kullanılanı ve tercih edileni, çeşitli desenler şeklinde yapılan pozitif mühürlerdir (Şekil 11, 20, 21, 22). Mühürlerin dışında ise kazıma ve noktalama araçları ile birlikte çeşitli doğal malzemelerin de zaman zaman dekorlamada tercih edildiği görülmektedir (Şekil 12, 23). Bu dekorlama araçlarının seçilmesi, hazırlanması ve yapımı belirli bir düzeyde ustalık ve el becerisi gerektirmektedir.¹⁴⁷

2.5.1.1 Mühürlerin Yapımı

Yukarıda da bahsedildiği gibi megara kase kalıplarının yapımında en sık kullanılan dekorlama araçları çeşitli pozitif desenler şeklinde üretilmiş mühürlerdir. Bu mühürler pişmiş toprak, ahşap, kemik ve metal malzemelerden üretilmektedir. Bunlar arasında en çok tercih edile malzeme ise, kolayca şekillendirilebilmesinden dolayı pişmiş topraktır (Şekil 11, 20, 21, 22).¹⁴⁸

Pişmiş toprak mühürlerin yapılabilmesi için öncelikle içinde iri katkılar (kum ve taşçık gibi) bulunmayan, plastik özellikte (şekillendirilmesi kolay) bir seramik çamuru tercih edilmelidir. Plastiklik özelliği bulunmayan veya içinde kum, taşçık

¹⁴⁶Rotroff, 1982a, s.4

¹⁴⁷Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8

¹⁴⁸Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8

gibi ürünler bulunan seramik çamurları, şekillendirme ve desen oluşturma aşamalarında güçlükler oluşturabilmektedir.

Öncelikle mühür yapmak için bir miktar, uygun boyutta seramik çamuru alınır ve yapmak istediğimiz desene uygun biçimde çamura kabaca el ile şekil verilmektedir. Şekillendirme aşamasında düz bir yüzey ya da çeşitli el aletleri de kullanılabilir. Bu tip mühürler; desenin yapıldığı bir yüzey ve hemen arkasında bulunan bir sap/tutamak bölümünden oluşmaktadır.

Megara kase kalıplarında kullanılan pişmiş toprak mühürler; işlevleri bakımından iki farklı biçimde tasarlanmaktadır. Bunlar; desenin bulunduğu yüzeyi düz biçimde şekillendirilen mühürler ve desenin bulunduğu yüzeyi kavisli/yay biçimli şekillendirilen mühürlerdir. Düz mühürler genellikle daha küçük alanlara ya da kalıbın iç yüzeyindeki düz bölümlere uygulanmaktadır (Şekil 11). Bunlara, megara kaselerin çerçeve bölümü, madalyon bölümü¹⁴⁹ ya da duvar bölümündeki düz yüzeyler örnek verilebilir. Yay biçimli (kavisli) mühürler ise, kavisli bir iç yüzey oluşturan kaliks ve duvar bölümlerinin dekorlamasında kullanılmak amacıyla üretilmektedir (Şekil 21).

Mühürde istenilen biçim el ve çeşitli aletler yardımıyla şekillendirildikten sonra, sıra pozitif deseni oluşturma aşamasına gelmektedir. Burada yine önemli olan nokta ise, seramik çamurunun şekillendirme ve kazımaya uygun, sertlik ve nemlilik seviyesinde olmasıdır. Çamur gereğinden fazla nemli ise bir süre gölgede, nemini atması ve uygun sertlik seviyesine ulaşması için bekletilmelidir. Sonrasında ise desen çeşitli ince uçlu el aletleri ile oluşturulmaktadır. Gerekteğinde, nemli küçük bir fırça ile keskin hatlar yumuşatılabilir. Bazı kabartma kısımlar küçük çamur parçaları eklenerek de oluşturulabilir.

¹⁴⁹Gladys R. Davidson, *The Minor Objects. Corinth* (Vol. 12), 1952, s.331, pl.135 (2852).

Çok ince kabartma detayların, örneğin ince bir çizgi şeklinde kabartma oluşturulması farklı bir teknik ile yapılmaktadır. Kabartmalı bir desen oluşturmak için arka plan kazınır ve desen ön plana çıkartılır fakat ince detayları bu şekilde oluşturmak çok güç olmaktadır. Bunun yerine yapılabilecek uygulama ise şu şekildedir; öncelikle ince detayları işlenmemiş bir mühür oluşturulur ve tamamen kurumaya bırakılmaktadır. Tamamen kuruyarak sertleştikten sonra ise yüzeyi düzeltilmiş plaka şeklindeki bir seramik çamuruna bu mühür bastırılmaktadır. Böylece seramik çamuru üzerinde desenin negatifi oluşur. Daha sonra ise bu negatif desene, ince uçlu aletler ile kazıma, noktalama vb. gibi ince detaylandırmalar yapılabilir. Artık bir nevi küçük bir kalıp olan bu plaka, tamamen kuruması için gölgede bekletilebilir. Tamamen kurumasının ardından ise bu negatif desene veya kalıba, seramik çamuru bastırılarak, artık ince detayları bulunan pozitif bir mühür elde edilebilir. Gerekğinde yine ince uçlu aletler ile rötuşlamalar yapılabilmektedir. Bazı mühürler ise tamamen bu negatif desen oluşturma tekniği ile üretilmiş olmalıdır.¹⁵⁰ Burada dikkat edilmesi gereken bir konu ise; seramik çamurunun nemini atmasıyla birlikte küçüleceği ve oluşturulacak mührün de negatif desendendaha küçük olacağıdır.¹⁵¹ Son olarak ise tamamen kurutulan mühürler fırınlanarak pişirilir ve artık megara kalıplarını dekorlamak için kullanılabilir.

Bir diğer mühür üretim tekniği ise “mühür kopyalama-çoğaltma” işlemidir. Bunun için daha önceden üretilmiş bir mühür, kalıp ya da bir megara kase olması gerekir. Bir mührü çoğaltmak için öncelikle desenli yüzünü seramik çamuruna bastırarak negatif desenini (bir nevi kalıp da diyebiliriz) elde etmemiz gerekmektedir

¹⁵⁰Anne Ulrike Kossatz, Funde aus Milet (Vol. 1). De Gruyter, 1990, s.31, 58, tafel 1(M 205, M 418, M 419, M205); Veronika Mitsopoulos-Leon, Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos. Kleinfunde. 1. Teil: Keramik hellenistischer und römischer Zeit. In FiE (Vol. 9, p. 70), 1991, s.58, 59, Tafel 68 (C15, C16); Charles M. Edwards, Corinthian moldmade bowls: the 1926 reservoir. Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens, 55(4), 389-419, 1986, s.396, pl.90 (MF-1985-72)

¹⁵¹Rotroff, 1982a, s.4

(Şekil 25).¹⁵² Negatif desenin basıldığı seramik çamurun kurumasının ardından, içine tekrardan seramik çamuru bastırarak bir mührü çoğaltabiliriz ya da bir megara kaseinin kabartmalı yüzüne seramik çamuru bastırarak desenin kalıbını (negatifini) çıkartabiliriz. Yine bu kalıbın kurumasının ardından içine seramik çamuru bastırarak mühür oluşturabiliriz. Diğer bir yöntem ise daha önce üretilmiş bir megara kase kalıbından mühür üretmektir. Burada ise kalıbın iç yüzeyindeki negatif desenlerden çoğaltmak istenilene seramik çamuru bastırılarak, desenin pozitifini elde edilebilir ve o desenin mührü oluşturulabilir.¹⁵³ Yalnız yine unutulmamalıdır ki çoğaltılan mühürler nemini atarken küçülerek detaylarını bir miktar kaybedecektir.¹⁵⁴

Şekil 26: Mühür Kalıbı (Milet) (Kossatz,1990, tafel 1, M 205, M 418, M 419)

Ahşap ve kemik mühürler benzer tekniklerde üretilir. Bu malzemeler çeşitli keskin metal aletler ile yontma ve kazıma işlemlerinden geçerek şekillendirilir. Bu

¹⁵²Kossatz,1990, s.31, 58, tafel 1(M 205, M 418, M 419); Mitsopoulos-Leon,1991, s.58, 59, Tafel 68 (C15, C16); Edwards,1986, s.396, pl.90 (MF-1985-72

¹⁵³Metin, 2015, s.475, 485

¹⁵⁴Rotroff, 1982a, s.4

gibi malzemeler ile çalışırken çok daha dikkatli olmak gerekmektedir, çünkü yanlış yontulan bir alanı düzeltmek çoğu zaman mümkün olmamaktadır.

Mühür yapımında kullanılmış olabilecek diğer bir malzeme grubu da metallerdir fakat bu tip mühürlere pek sık rastlanmamaktadır.¹⁵⁵ Bunlar işçiliği ve üretimi çok daha zor ürünlerdir. Aynı zamanda pişmiş toprak, ahşap ve kemik gibi malzemelerin nem çekme özelliklerinden dolayı; seramik çamurunda baskı mühür olarak kullanılmaları çok daha kolay olmaktadır. Ayrıca metal malzemeler diğerlerine oranla (pişmiş toprak, ahşap ve kemik) çok daha pahalıdır. Bu gibi sebeplerden dolayı da pişmiş toprak, ahşap ve kemik gibi malzemelerin mühür üretiminde daha sık tercih edildiğini söyleyebiliriz.

2.5.1.2 Kazıma ve Noktalama Araçlarının Yapımı

Megara kase kalıbı dekorlanmasında, kazıma ve noktalama tekniği sık kullanılan tekniklerden biridir.¹⁵⁶ Bu dekorlama tekniği ince uçlu çeşitli el aletleri ile yapılmaktadır. Bu el aletleri de dönem içinde ahşap, metal, kemik gibi malzemelerden üretilmiş olmalıdır. Çeşitli işler için kullanılan metal aletler, seramik işçiliğinde de doğal olarak kullanılmış olabilir. Bunun dışında ise ahşap ve kemik gibi malzemelerden, kesici aletler kullanılarak kolaylıkla uygun el aletleri yontulabilmektedir. İnce kazıma çizgileri için, ince sivri uçlu aletler; noktalama dekorlar için ise çeşitli boyutlarda yuvarlatılmış uçlu el aletleri yapılabilmektedir (Şekil 26). Bunlar, el becerisi olan ustanın/sanatçının/dekoratörün ihtiyacına göre kolaylıkla üretebileceği aletlerdir.

¹⁵⁵Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8

¹⁵⁶Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8; Thompson, 1934, s.452

Şekil 27: İnce Uçlu El Aletleri (Foto: Taner Özgür)

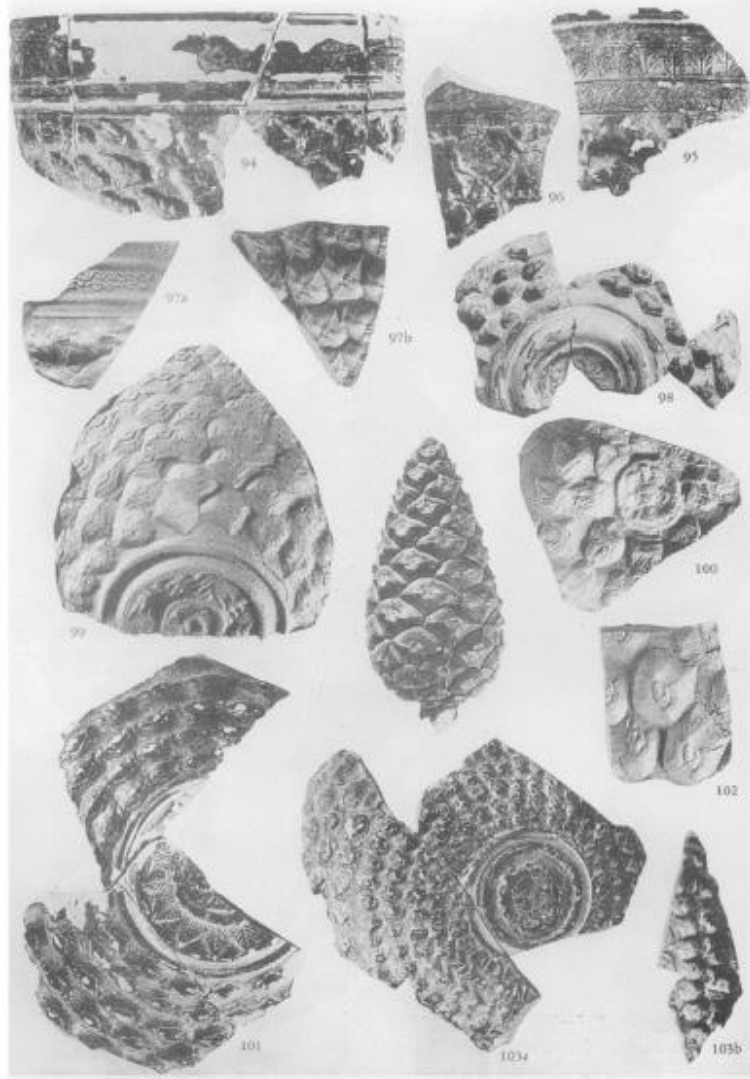
2.5.1.3 Doğal Dekorlama Malzemelerinin Seçimi ve Hazırlanması

Megara kase kalıplarının dekorlanmasında kimi örneklerin doğal malzemeler ile dekorlandığı görülmektedir. Bunlar içinde en yaygın olanı ise çam kozalakları ile yapılan dekorlamalardır (Şekil 12, 27). Doğal çam kozalakları ile dekorlanmış megara kase tipini erken örneklerde görülmektedir. Sonraları ise bu desen uygulaması çam kozalağına benzer piramidal mühürler yapılarak devam ettiği görülmektedir.¹⁵⁷ Bu teknikte, çam kozalağından koparılan farklı boyutlardaki doğal desenli parçalar doğrudan nemli kalıp modeli içine bastırılarak dekorlama yapılmaktadır.¹⁵⁸ Bazı nadir kalıp örnekleri ise doğrudan bütün haldeki çam kozalağının nemli kalıp içine bastırılmış olabileceğini de düşünülür.¹⁵⁹ Fakat bu çok kolay bir uygulama değildir.

¹⁵⁷Courby, 1922, 334; Erol ve Tamer, 2017, s.124; Edwards, 1956, pl.48

¹⁵⁸Rotroff, 1982a, s.5, 45-46, pl.1,2; Edwards, 1956, pl.48

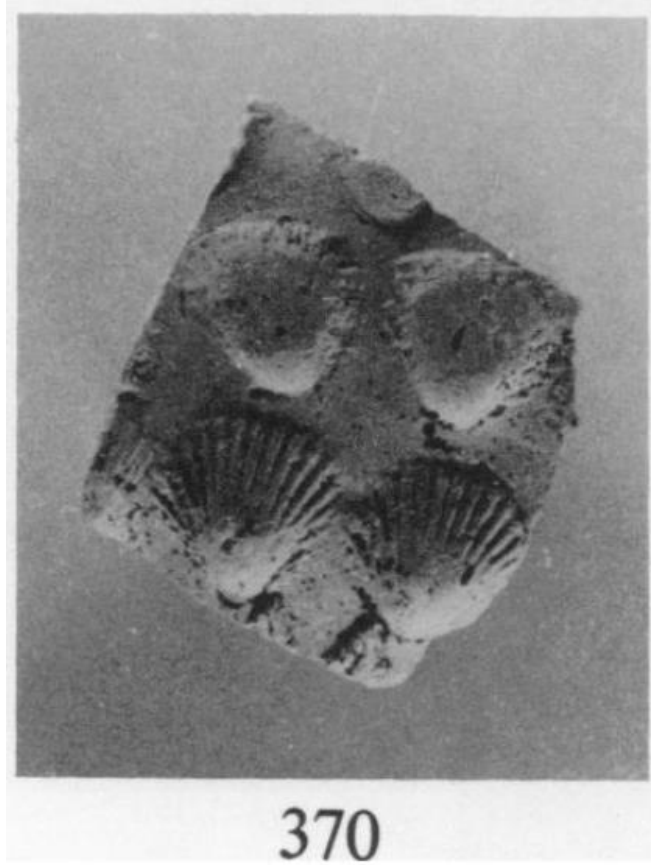
¹⁵⁹Metin,2017, s.273-274, 290; Künzl,2002, s.46, Taf.215-216

Şekil 28: Çam Kozalağı Desen Örnekleri (Korint) (Edwards, 1956, pl.48)

Kullanılan diğer bir doğal malzeme örneği ise istiridye kabuklarıdır. Uygun boyutlarda seçilen istiridye kabukları yine nemli kalıp modelinin içine doğrudan bastırılarak dekorlamada kullanılmaktadır (Şekil 28).¹⁶⁰

¹⁶⁰Rotroff, 1982a, pl.65; Rotroff, 1982a, pl.1; Kamenjarin, 2014, s.19-22, 24-30, 33-35

Şekil 29: İstiridye Kabuğu Baskısı (Atina) (Rotroff, 1982a, pl.65, 370.)

2.5.1.4 Aplik (Ekleme) Dekorların Hazırlanması

Megara kaselerde nadir de olsa aplik (ekleme) dekorlar kullanılmaktadır. Aplik dekorların çoğunlukla kabın alt bölümünde üçayak olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu dekorlar genellikle bir istiridye kabuğu ya da bir figür yüzü şeklinde olmaktadır (Şekil 23).¹⁶¹ Öncelikle bir uygun boyutta istiridye kabuğunun veya bir figür yüzünün seramik çamuru ile kalıbı alınır. Daha sonra bu kalıptan üretilen aplik dekor parçaları, megara kase henüz nemliyken, bir miktar sıvı çamur ile kasenin istenilen bölümüne sabitlenmektedir (Şekil 25, 23).

¹⁶¹Rotroff, 1982a, pl.1; Kamenjarin, 2014, s.19-22, 24-30, 33-35

Fig. 5: Mould with the stamped signature of Menemachos. Photograph by N. Gail, ÖAI Vienna.

Fig. 6: Mould with the scratched letters NI. Photograph by N. Gail, ÖAI Vienna.

Şekil 30: Yazıtlı Kalıp Örnekleri (Efes) (Rogl, 2014, s.119, fig.5-6)

2.5.2 Megara Kase Kalıplarının Formlarının Oluşturulması

Megara kase kalıpları daha önce değinildiği üzere, tıpkı çarkta yapılmış bir kase gibi üretilmektedir (Şekil 10, 16 - 20).¹⁶² Seramik ustası öncelikle bir miktar seramik çamurunu çarka yerleştirir. Bu çamur, şekillendirme ve dekorlama açısından zorluk yaratmaması için, içinde kum, taşçık gibi görece iri katkıların bulunmaması gerekmektedir. Seramik ustası bu çamuru, dönen çarkta el ya da çeşitli aletler ile şekillendirerek belirlediği formu vermektedir. Bu form genellikle yarı küresel bir kase şeklindedir; koni biçimde (kozalak desenli-biçimli) üretilmiş örnekler de bulunmaktadır. Kalıpların ağız kısmı dışa dönük ya da düz bir biçimde şekillendirilerek yapılabilir. Usta kalıbın formunu verdikten sonra ise iç kısmını pürüzsüz olacak şekilde düzeltmektedir. Bazı kalıplara ince uçlu bir alet ile megara desen alanlarını (ağız, çerçeve, duvar, kaliks, madalyon bölümleri) birbirinden ayıran/sınırlayan hizalama çizgileri yine dönen çarkta çizilmektedir. Kalıbın dış kısmı da çoğu zaman tıraşlanarak düzelterebilir. Dış yüzeyin pürüzsüz olması gerekmez, burada daima çark izleri görülebilir.¹⁶³ Sonrasında ise bir ip yardımıyla

¹⁶²Rotroff, 1982a, s.4; Edwards, 1956, s.86; Jones, 2018, s.31; Kamenjarin, 2014, s.8

¹⁶³Rotroff, 1982a, s.4

oluşturduğu formu dip kısmından keserek çarktan ayırır. Bir süre nemini atması ve bir miktar sertleşmesi için kalıp gölgede bekletilmelidir. Bu durum ortam koşullarına göre birkaç saat veya birkaç gün sürebilir. Daha sonra ise usta kalıbı ters çevirerek tekrar çarka yerleştirerek, bir parça çamur ile kalıbı sabitlemektedir. Ardından kesici yassı bir alet ile kalıbın dibini düz ya da zeminden yükseltilmiş bir biçimde tıraşlayarak şekillendirmektedir. Aynı zamanda kalıbın dış yüzeyini de bu aşamada çoğu zaman tıraşlamaktadırlar. Bazı kalıplarda ise, seramik çamurundan halka biçiminde bir kaide yapılarak kalıbın tabanına eklenebilir. Zeminden yükseltilmiş ve dengeli bir dip-kaide, üretim açısından önemlidir. Şekillendirilen kalıp çarktan alınarak, dekorlamaya uygun nemlilik ve sertlik seviyesine gelmesi için gölgede bir süre bekletilmelidir.

2.5.3 Megara Kase Kalıplarının Dekorlanması

Megara kase kalıplarında dekorlama iç yüzeyde yapılmaktadır. Dekorlamada çeşitli mühürler, el aletleri ve çam kozalağı, istiridye kabuğu gibi bazı doğal malzemeler kullanılmaktadır (Şekil 11, 21, 22, 20, 26 - 27).¹⁶⁴ Kalıpların dekorlanabilmesi için ne çok yumuşak ne de çok sert olmaması; uygun nemlilik ve sertlik seviyesinde olmaları gerekmektedir.¹⁶⁵

Megara kaselerin dekorlanması yine seramik ustaları tarafından yapılmış olabileceği gibi, yalnızca dekorlama işi yapan “dekoratörler” tarafından da yapılmış olabilir. Bazı megara kase kalıplarının iç yüzeyine baskı şeklinde, bazı kalıpların ise dış yüzeyine yapılmış çeşitli kazıma isim ve işaretlemeler bulunmaktadır.¹⁶⁶ S. Künzl, bu gibi isim veya işaretlemelerin yalnızca geniş anlamda bir atölyenin

¹⁶⁴Rotroff, 1982a, s.4

¹⁶⁵Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Edwards, 1956, s.85

¹⁶⁶Hüseyin Metin, Burdur Müzesi'nden İki Kalıp Işığında Pisidia'lı Bir Kalıp Yapımı Kase Ustası: APTEMHΣ. Arkeoloji ve Sanat, (149), 2015, s.146-150; Metin,2017, s.271-295

ismi/işareti değil, bir seramik ustası ya da dekoratörün ismi/işareti de olabileceğini söylemektedir (Şekil 29 - 30).¹⁶⁷

Şekil 31: Dış Yüzeyi Yazıtlı Kalıp Örneği (Künzl, 2002, s.10, tafel 120)

2.5.3.1 Mühürler ile Dekorlama

Megara kase kalıplarının dekorlamasında en çok tercih edilen teknik mühürler ile dekorlamadır. Mühürler; pişmiş toprak, ahşap kemik ve çeşitli metallere üretilir. Bunlar içinde en çok tercih edilen malzeme ise, kolay

¹⁶⁷Künzl,2002, s.10, tafel 120; Rogl, 2014, s.119, fig.5-6

şekillendirilebilmesinden dolayı pişmiş topraktır.¹⁶⁸ Bunun dışında kemikten yapılmış mühürler de bulunmuştur.¹⁶⁹ Ahşap ve metal mühürlere ise megara kase dekorlamasında pek sık rastlanmaz fakat bu malzemelerden de çeşitli mühürler üretilmiş olabilir.

Mühürlerin uygulanabilmesi için, yapılan pişmemiş kalıp modelinin uygun nemlilikte ve sertlikte/yumuşaklıkta olması gerekmektedir.¹⁷⁰ Fazla nemli veya fazla kurumuş bir seramik çamuruna mühür ile dekor yapmak mümkün olmayacaktır.

Farklı alanlara göre farklı mühür tipleri kullanılmalıdır. Düz mühürler, küçük ve düz alanlarda kullanılırken; kavisli alanlarda, buna uygun yay biçimli/kavisli mühürler kullanılmalıdır. Eklemeli mühürler ise, tekrar ederek birbirini tamamlayan desenler içermektedir. Bu tip mühürler ve desenler daha çok çerçeve bölümünün dekorlamasında kullanılmaktadır.

Diğer farklı bir mühür modeli ise, kozalak desenine benzetilerek oluşturulmuş piramidal mühürlerdir. Piramidal mühürler yine pişmiş topraktan yapılabileceği gibi, ahşap bir çubuğun yontulması ile de kolaylıkla oluşturulabilir.

Tasarlanan kompozisyona göre mühürler kalıp içine hafifçe bastırılarak dekorlama yapılabilir (Şekil 20). Gereğinden fazla baskı uygulamak, kalıbın deforme olmasına ya da çatlamasına neden olabilir. Daha önce çarkta yapılan hizalama çizgileri, dekorlama aşamasında kolaylık sağlamaktadır. Mühür baskı yapılırken diğer el ile kalıp dıştan desteklenmelidir. Bazı kalıplar birkaç farklı mühür ile dekorlanırken, bazıları ise yalnızca tek bir mühür ile (örneğin bindirme yaprak desenleri) dekorlanabilmektedir.

¹⁶⁸Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Kamenjarin, 2014, s.8

¹⁶⁹Sevim Çizer, Terra Sigillata, Birinci Basım, Tıbyan Yayıncılık Basım Yayım Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., Şubat, 2014, s.12

¹⁷⁰Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Edwards, 1956, s.85

Eklemeli mühürler ile dekorlamada uygulanan desenler birbirini tamamladığından, hizalama ve desen yönlerine dikkat edilmelidir. Yine bindirme yaprak desenleri ve piramidal biçimli kozalak desenlerinde de hizalamaya dikkat etmek kompozisyon açısından önemli olmaktadır.

2.5.3.2 Kazıma ve Noktalama ile Dekorlama

Megara kase kalıplarının iç kısmına çark ile birlikte uygulanan, yatay hizalama çizgileri, aynı zamanda dekor alanlarını birbirinden ayıran sınır çizgileri, aslında bir kazıma tekniğidir.¹⁷¹ Bazı dekor uygulamalarında bu çizgilere ihtiyaç duyulmamasından dolayı yapılmayabilir. Diğerkazıma ve noktalama dekorlar ise çoğunlukla serbest elle uygulanmaktadır.

Bazı ince iek dalları, asma dalları, sarmaşıklar, bazı geometrik tasarımlar, ağ motifleri gibi desenler ve detaylar; çeşitli kalınlıktaki uçlara sahip el aletleriyle yapılır.¹⁷² örneğın megara kaseler üzerindeki ince uzun taç yaprak desenlerinin oğukazıma tekniğiyle üretilir.¹⁷³ çok nadir de olsa bazen desenlerin tamamının ya da büyük çoğunluğunun kazıma ve noktalama tekniği ile yapıldığı görülebilmektedir.¹⁷⁴ Bazen ise kalıptan çıkarılan megara kase üzerinde ince uçlu aletlerle rötuşlamalar yapılabilmektedir.

Noktalama tekniğinde de, çeşitli kalınlıklardaki ince uçlu el aletleriyle boncuk/nokta dizisi şeklinde dekorlamalar yapılabilir ya da noktalama şeklinde bazı küçük iek desenleri oluşturulabilir.¹⁷⁵ Kimi örneklerde ise kazıma ve noktalama

¹⁷¹Rotroff, 1982a, s.4

¹⁷²Thompson, 1934, s.452

¹⁷³Rotroff, 1982a, s.4, pl.63; Edwards, 1956, s.49, 51

¹⁷⁴Edwards, 1975, pl.78-81-81; Edwards,1986, 389-419, pl.88

¹⁷⁵Edwards, 1975, pl.79-80

teknığının birlikte kullanıldığı görülebilmektedir.¹⁷⁶ Yine bu dekorlama tekniğinde de, seramik çamurunun işlemeye uygun nemlilik ve sertlikte olması önemlidir.¹⁷⁷

2.5.3.3 Doğal Malzemeler ile Dekorlama

Megara kase kalıplarının dekorlamasında nadir de olsa bazı doğal malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Bunların başında ise çam kozalakları gelmektedir. Bazı erken çam kozalağı dekorlu megara kase ve kalıpları incelendiğinde doğal çam kozalağı parçaları ile dekorlandıkları anlaşılmaktadır (Şekil 12, 27). Bunlar form ve dekor olarak çam kozalağından ilham alınarak üretilen megara kase ve kalıp örnekleridir. Bu uygulama için bir çam kozalağından farklı boyutlardaki doğal desenler koparılarak, hazırlanmış olan kalıp modelinin içine, tıpkı bir mühür gibi bastırılarak dekorlama yapılabilmektedir.¹⁷⁸ Çam kozalağı dekorlu örneklerde desenler, birbiri üzerine bindirilerek yapılmaktadır. Bu sebeple uygulama sırasında desenlerin hizalamalarına dikkat edilmelidir. Bazı örneklerde ise dekor uygulaması, bütün bir çam kozalağı ile de yapılmış olabilmektedir.¹⁷⁹

Bunun dışında ise bazı istiridye kabukları da dekorlama için kullanılabilir. Bu uygulamaları daha çok megara kaselerde üçayak yapımında görülmektedir (Şekil 23). Bu istiridye desenli üçayakların bazıları, doğrudan kalıbın dip-iç kısmına bastırılarak oluşturulabilir.¹⁸⁰ Bazıları ise, seramik çamurundan kopyalarının üretilerek ve aplik olarak eklenmesi şeklinde uygulanır.¹⁸¹ Bunun için öncelikle istiridye kabuğunun seramik çamuru ile bir kalıbı alınır; ardından bu kalıpla, çamur ile istiridye kabuğunun üç adet kopyası üretilir. Bu kopyalar ise bir parça sıvı seramik çamuru ile, bazen de birleşme yerlerine daha iyi tutunmaları için

¹⁷⁶Jones, 2018, s.32; Edwards, 1975, pl.80-81

¹⁷⁷Rotroff, 1982a, s.4; Jones, 2018, s.32; Edwards, 1956, s.85

¹⁷⁸Rotroff, 1982a, s.5, 45-46, pl.1,2; Edwards, 1956, pl.48

¹⁷⁹Metin,2017, s.273-274, 290; Künzl,2002, s.46, Taf.215-216

¹⁸⁰Rotroff, 1982a, pl.65; Rotroff, 1982a, pl.1; Kamenjarin, 2014, s.19-22, 24-30, 33-35

¹⁸¹Rotroff, 1982a, pl.1; Kamenjarin, 2014, s.19-22, 24-30, 33-35

küçük çentikler atılarak, megara kaselerin dip kısmına eklenebilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken kısım ise; pişirilmemiş megara kase ile istiridye kabuğu şeklindeki kopyaların, nemlilik düzeyinin; birleştirmeye uygun ve birbirine yakın oranda olmasıdır. Aksi takdirde fazla kurumuş seramik çamurundan ürünler, birbiri ile çamur kullanılarak kolaylıkla yapıştırılamamaktadır veya kuruma ya da pişirme aşamalarında tekrar ayrılabilir.

2.5.4 Kalıpların Kurutulması ve Pişirilmesi (Fırınlama)

Dekorlaması tamamlanan kalıpların pişirilmesi aşamasına geçmeden önce tamamen kurutulmaları gerekmektedir. Kurutma işlemi gölge bir alanda yavaşça kurutulmalıdır. Hızlı bir kurutma süreci; bünyede gerilim oluşturacağı için, kalıpların çatlamasına ve hatta beklide kırılarak dağılmasına sebep olabilmektedir.¹⁸² Kalıplar kuruma sırasında, içlerindeki nem miktarına göre bir miktar küçülürler.¹⁸³ Bu sebeple iç kısımda uygulanan desenler de tasarlanandan daha küçük olmaktadır. Yine bu kalıplardan çıkacak megara kaseler de kuruma aşamasında küçüleceğinden, desenler ve kase bir kat daha küçülmektedir. Kuruma süreci renk değişimi ile takip edilebilir. Nemli haldeki kalıplar kurudukça daha açık bir renk almaktadır. Pişirme aşamasına geçmeden önce kalıpların iyice kurduğundan emin olunmalıdır.¹⁸⁴ Aksi takdirde bünyeden ani nem çıkışı, gerilimlere, çatlama ve parçalanmalara neden olabilmektedir.

Kurutma aşamasından sonra kalıplar tıpkı diğer seramikler gibi ve diğer seramikler ile birlikte fırınlanabilir. Yine kalıplar tıpkı seramikler gibi fırının içine yerleştirilerek, düzenli bir şekilde istiflenir. Sonrasında ise fırının ateşlik bölümünde

¹⁸²Fraser, 2010, s.27; Ökse,2012, s.39; Arcasoy, 1983, s.83

¹⁸³Fraser, 2010, s.26-27; Arcasoy, 1983, s.83; Ökse, 2012, s.39

¹⁸⁴Arcasoy, 1983, s.82-84; Fraser, 2010, s.23-27; Ökse,2012, s.39-40

yakılan ateş ile birlikte yavaş yavaş ısıtılır.¹⁸⁵ Isının hızlı bir şekilde yükselmemesine dikkat edilmelidir. Hızlı gerçekleşecek ısı değişimi, yine fırının içindeki ürünlerin çatlayıp kırılmalarına neden olabilmektedir.¹⁸⁶ Pişirim işleminin 850 - 1000 °C aralığında olması idealdir. Daha düşük derecelerde pişirilen ürünler fazla gevrek olacaktır. Daha yüksek derecelerde pişirilen ürünlerde ise form deformasyonu ve sinterleşme/pekişme gibi sorunlar görülebilmektedir.¹⁸⁷ Pişirme işleminde ısı birkaç saat korunmalıdır. Sonrasında ise fırının kendi halinde yavaş yavaş soğuması beklenmelidir.¹⁸⁸ Fırından ürünlerin çıkarılması bir sonraki gün gerçekleştirilir.¹⁸⁹ Soğuma süreci sırasında da yine ani ısı değişikliklerinin oluşmamasına dikkat edilmelidir.¹⁹⁰ Ertesi gün ürünler fırından dikkatlice çıkarılır. Kalıplar artık megara kase üretimi için kullanılabilir.

¹⁸⁵Ökse,2012, s.41-42

¹⁸⁶Fraser, 2010, s.27

¹⁸⁷Ökse,2012, s.42-46; Arcasoy, 1983, s.90-91, 108; Fraser, 2010, s.7-29

¹⁸⁸Fraser, 2010, s.29

¹⁸⁹Ökse,Önasya 2012, s.41

¹⁹⁰ Arcasoy, 1983, s.109

Bölüm 3

METROPOLİS MEGARA KASE KALIPLARI

Metropolis, Hellenistik Dönem içinde tam anlamıyla bulunduğu dönemin özelliklerini yansıtan bir yerleşimdir.¹⁹¹ Hellenistik Dönem’de neredeyse her yerleşimde görülen megara kaseler, Metropoliste’de bolca bulunmaktadır. Bulunan megara kaselerin tamamı İonia Bölesi’ne uygun olarak İonia tipi (diğer adıyla Delos tipi) formunu yansıtır.¹⁹² Dönem içinde en büyük megara kase üretim merkezlerinin başında gelen Ephesos’un diğer birçok alanda olduğu gibi bu açıdan da Metropolis üzerindeki etkileri açıkça görülmektedir.¹⁹³ Kazılarda bulunan birçok megara kase, gerek form, gerekse desen çeşitliliği bakımından Ephesos örnekleri ile paralellik göstermektedir.¹⁹⁴ Ephesos’ta Magnezya kapısı kazıları sırasında bulunan Hellenistik döneme ait çeşitli seramik atölyeleri bulunmuştur. Bu seramik atölyelerinde ise monogramlı ve yazı şeklinde mühürlü kalıplar ve bu kalıplardan üretilmiş megara kaseler bulunmuş, buluntular ile birlikte bu megara kase grubu Ephesos üretimi olarak tanımlanmıştır. Bu atölyelerden biri olarak tanımlanan “MENEMAXOY” (Menemachos) yazılı megara kaseler, Metropolis’te de görülmektedir (Şekil 29).¹⁹⁵ Bu da Metropolis’teki megara kaselerin belirli bir kısmının ithal olduğunu göstermektedir.

¹⁹¹Serdar Aybek, Aygün E. Meriç, Ali K. Öz, İonia’da Bir Ana Tanrıça Kenti: Metropolis. Homer Kitabevi, 2009, s.56

¹⁹²Binnur Gürler, Metropolis’in Hellenistik Dönem Seramiği, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1994, s. 39

¹⁹³Bilde, 2010, s.275

¹⁹⁴Gürler, 1994, s. 40, 62

¹⁹⁵Rogl,2014, s.116-122, 133, 139

Megara kaseler dışında, Metropolis'te 24 adet megara kase kalıbı parçası da bulunmuştur. Maalesef bu kalıp parçalarından 4 adedi bulunamamıştır; kazı arşivinde yalnızca görsel ve çizimleri bulunmaktadır. Diğer 20 adet kalıp parçası ise ağız ve dip kısımlarından oluşan kırık parçalar şeklindedir. Bu kalıp parçaları incelendiğinde yine büyük bir kısmının Ephesos'ta bulunan kalıplar ile benzerlik gösterdiği fark edilmektedir.¹⁹⁶ Metropolis'te bulunan bu kalıp parçalarının içinde çeşitli işçilik ve desen uygulamalarının olduğu görülmektedir. Aynı zamanda kalıp formlarında da belirli bir çeşitlilik bulunmaktadır. Fakat maalesef ki bu kalıpların hiçbirinin tam olmaması ve hatta bazılarının çok küçük parçalar şeklinde olması; desen ve form üzerinden yapılabilecek sınıflandırmalarda güçlükler yaratmaktadır. Özellikle desenler üzerinden yapılacak bir sınıflandırma için; gövdeye yakın kısımlardaki dekorlar belirleyici olmaktadır. Fakat kalıp parçalarının çoğu ağız ve dip kısımlarından oluşmaktadır. Bu durum kalıp parçalarının kısmen formları üzerinden benzerlerinin bulunmasına olanak sağlamaktadır. Bu sebeple kalıplar, formları üzerinden gruplara ayrılarak, eldeki veriler doğrultusunda aşağıda detaylıca açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1 Metropolis'in Tarihçesi

Metropolis, İzmir ilinin, Torbalı ilçesinde, Yeniköy ve Özbey köyleri arasında yer alan doğal bir tepe üzerine konumlanmış bir antik kenttir (Şekil 31). Antik İonia bölgesinde yer alan Metropolis, Smyrna ve Ephesos (Efes) ticaret yolunun üzerindedir. Hellenistik Dönem içinde Metropolis, siyasi bakımdan

¹⁹⁶ Rogl, 2014, s.117-118

Pergamon Krallığına bağlıdır, fakat yakın çevresinde yer alan ve büyük bir antik kent olan Ephesos'un etkisi ve egemenliği altındadır (Şekil 10).¹⁹⁷

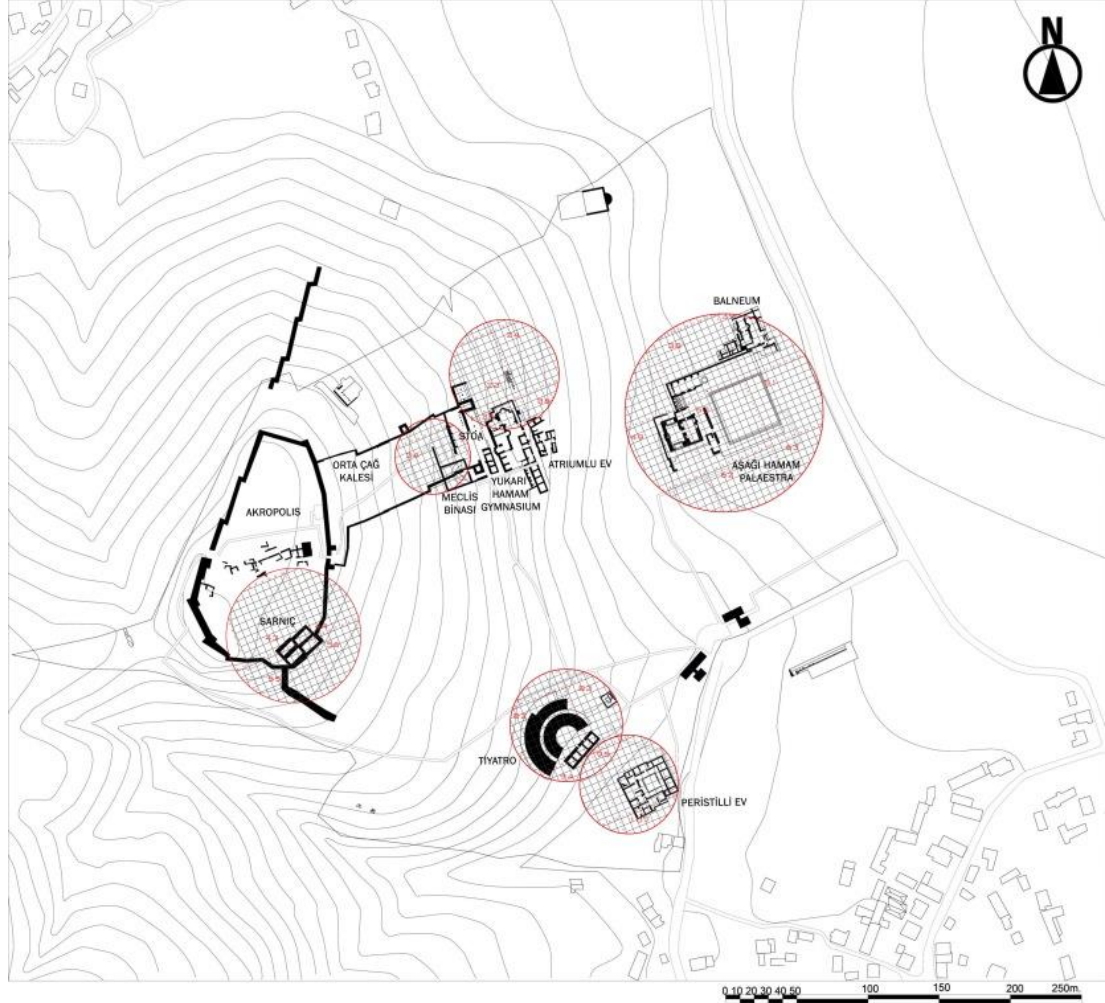

Şekil 32: Metropolis Antik Kenti Hava Fotoğrafı (Foto: Metropolis Kazı Arşivi)

Metropolis “Ana Tanrıça Kenti” anlamına gelmektedir ve adını ana tanrıça Meter'den (Kybele) almaktadır. Kent; Bouleuterion, Tiyatro, Stoa, Akropol, Latrina, Palaestra ve Hamamlar gibi kamu yapılarının yanı sıra Peristilli ev gibi sivil konut mimarisiyle de ilgi çekmektedir (Şekil 32). Metropolis'in yakın çevresinde ilk yerleşimler Neolitik Çağ'ı işaret etmektedir. Metropolis'deki en erken izler ise Son

¹⁹⁷Aybek, Meriç, Öz, 2009, s.12, s16-17

Tunç Çağı'na ait çeşitli seramik buluntular şeklindedir.¹⁹⁸ Kentin ise MÖ.3.yy.'da Seleukoslar zamanında kurulduğu düşünülmektedir.¹⁹⁹

Şekil 33: Metropolis Akropol Planı (Çiz: M. Fatih Demirel)

MÖ.2.yy.'da Metropolis; Bouleuterion, Tiyatro, Stoa gibi kamu yapıları, kent yöneticileri adına basılmış sikkeler, çeşitli heykeller ve mezar stelleri gibi öğeler ile birlikte tam bir Hellenistik kent profili çizmektedir. Roma İmparatoru Augustus ile birlikte M.Ö.1.yy.'da Roma Barışı (Pax Romana) denilen süreç başlamaktadır. Bu dönemde Metropolis kamu yapılarında bir takım yenileme ve değişikliklerin izleri

¹⁹⁸ Aybek, Meriç, Öz, 2009, s.49-50

¹⁹⁹ Gürlü, 1994, s. 1; Aybek, Meriç, Öz, 2009, s.52

görülmektedir.²⁰⁰ MS. 17 yılında Batı Anadolu'da yaşanan deprem, Metropolis'i de büyük ölçüde etkilemiştir. Deprem sonrası ise İmparator Traianus Dönemi'ne kadar bir duraksama yaşanmıştır. Traianus ile M.S. 2.yy'da Metropolis'in, Roma Dönemi'nde tekrar bir imar faaliyetleri ile genişlediği görülmektedir. M.S.3.yy.'da, Gotların Anadolu istilası ile birlikte, Metropolis'te de bir gerileme dönemi başlamıştır. M.S.4. - 5. yy.'larda kent yaşamında tekrar bir canlanma görülmektedir fakat bu dönemde bazı kamu yapıları (Tiyatro gibi) işlevlerini kaybederek farklı amaçlar için kullanılmıştır. Ayrıca yine bu dönemde düzensiz bir yapılaşmanın olduğu görülmektedir.²⁰¹

Bizans Dönemi'nde (M.S.6.yy.) Metropolis bir piskoposluk merkezi olarak değer kazanmıştır. Araplıtepe Mevkii'nde bu döneme tarihlenen bir kilise bulunmaktadır. M.S. 7. – 9.yy.'lar arasında gerçekleşen Arap akınlarından kent olumsuz yönde etkilenmiştir. Türklerin Anadolu'da giderek baskın hale gelmeleri ile birlikte, Metropolis'te bir takım savunma yapılarına ihtiyaç duyulduğu görülmektedir. Akropol'den Orta Kent'e doğru uzanan ve 12. - 13.yy.'lara tarihlenen Bizans surları da bu nedenle inşa edilmiştir. Metropolis'te 13. – 14.yy.'larda Türk beyliklerinin, özellikle Aydın Oğulları'nın, hakimiyetine dair izler bulunmaktadır. 15.yy.'ın başlarından itibaren ise bölge Osmanlı hakimiyeti altına girmiştir. Bizans Dönemi'nde yapılan surlardan dolayı kimi Osmanlı kaynaklarında bu bölge ‘‘Kızıl Hisar’’ olarak anılmaktadır. Sonraları ise zamanla Torbalı ismi kullanılmaya başlamıştır.²⁰²

²⁰⁰Aybek, Meriç, Öz, 2009, s.56

²⁰¹Aybek, Meriç, Öz, 2009, s.56-62

²⁰²Aybek, Meriç, Öz, 2009, s.61-65

3.2 Araştırma Tarihçesi

Metropolis'ten ilk bahsedenenler Jakop Spon ve George Wheler adlı iki gezgindir. Bu araştırmacılar 1713 yılındaki yazılarında, Ephesos'a doğru gittikleri sırada gördükleri Bizans sur duvarlarının Metropolis'e ait olduğundan bahsetmektedirler. Charles Teksier'de 1877 yılındaki yayınında Metropolis'ten bahsetmektedir. Metropolis üzerine ilk bilimsel araştırmayı ise Anna-Maria Fontrier yapmıştır. A. M. Fontrier, Metropolis ve çevresi hakkında çalışmalarda bulunmuş, özellikle tiyatronun konumunu doğru bir şekilde tespit edebilmiştir. Yapmış olduğu bu çalışmaları 1876-1878 yılları arasındaki makalelerinde yayınlamıştır. 1900'lerin başında. 1. Dünya Savaşı'na kadarki süreçte, Avusturya Arkeoloji Enstitüsü'nden Josef Keil bölgedeki yazıtlar üzerinden incelemeler yaparak Metropolis hakkında bir yayın çıkarmıştır. 1. Dünya Savaşı ile birlikte Metropolis'te uzun süre bir araştırma yapılmamıştır. John Manuel Cook ise 1950'li yıllardaki yazılarında birkaç cümle ile Metropolis'ten bahsetmiştir.

Sistemli ve sürekli kazılar ise 1970'li yıllarda Efes Müzesinde asistanlık yapan Recep Meriç'in doktora konusu olarak Metropolis'i çalışmaya başlamasına dayanmaktadır. 1989 yılında R. Meriç tarafından yüzey araştırmaları ve kazılar antik tiyatronun bulunduğu alanda başlatılmıştır. R. Meriç 2007 yılına kadar kazı başkanlığını sürdürmüştür, 2007 sonrası kazı başkanlığını Serdar Aybek devralarak devam ettirmiştir. O tarihten bugüne kadar kazılar kesintisiz bir şekilde devam etmektedir.²⁰³

3.3 Yerleşim Yerinin Bölgesel ve Topografik Özellikleri

Metropolis Antik, Kenti Yeniköy ve Özbey Köyleri arasında doğal bir tepe üzerine kurulmuştur. Tepe üzerine kurulu antik kent, Gallesion Dağı'na yaslanmakta

²⁰³Aybek, Meriç, Öz, 2009, s.önsöz, 40-43

ve Küçük Menderes/Torbalı ovasına dönük bir şekilde konumlandırılmış vaziyettedir (Şekil 31). Hellenistik Dönem’de daha çok tepenin üzerinde ve yamaçlarında bulunan kent, Roma Dönemi’nde ise tepe ile birlikte Küçük Menderes/Torbalı ovasına doğru yayılım gösterdiği kazılar sonucu ortaya çıkmıştır. Metropolis, bugün Yeniköy ve Özbey Köylerin’de olduğu gibi geçmişte de Menderes Ovası’nda gerçekleştirdiği tarımsal faaliyetler ile geçimini sağlamaktadır. Metropolis aynı zamanda şarabıyla ünlüdür, antik yazar Strabon yazılarında bundan bahsetmektedir. Bunların dışında zeytinyağı üretimi ve büyük-küçükbaş hayvan yetiştiriciliği de yapmaktadır.²⁰⁴

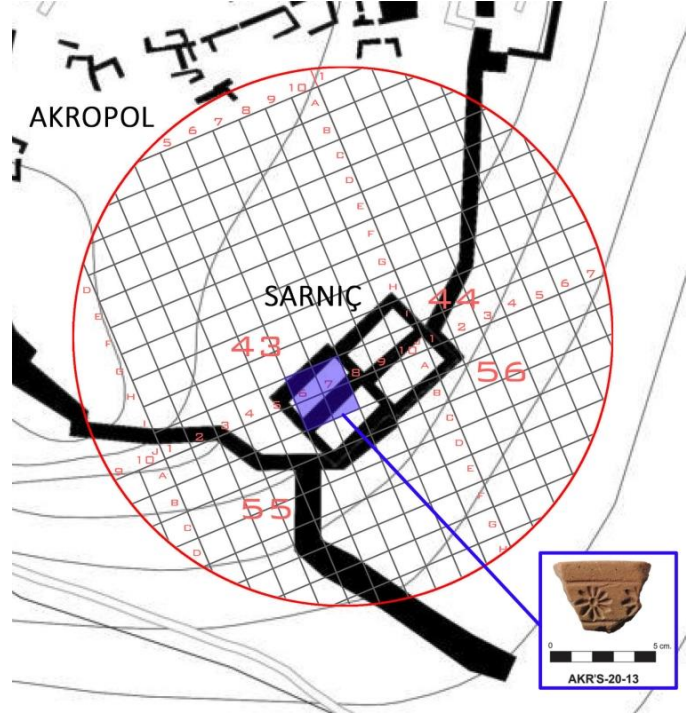
3.4 Metropolis Megara Kase Kalıpları ve Tipleri

Metropolis kazılarında bugüne kadar gerçekleştirilen bilimsel kazılar sonucunda 24 adet megara kase kalıbı bulunmuştur. Bu kalıplardan 4 adedi maalesef bulunamamıştır. Bulunamayan bu kalıpların kazı arşivinde; 2 adedinin (Tİ-97-79, Tİ-97-199) yalnızca görseline, 2 adedinin (YE-18-16(2), YE-18-28) ise yalnızca çizimine ulaşılabilmıştır. Bu sebeple ulaşılamayan kalıplar tam olarak değerlendirmeye alınamamıştır. Diğer 20 adet kalıp parçası ise Metropolis’in kazı depolarında korunmaktadır (AKR’S-20-13, Sİ-18-13, HY-05-04, HY-10-62, HY-13-66, HY-15-41, Tİ-96-205, Tİ-96-212 YE-08-70, YE-08-162, YE-08-182, YE-10-15, YE-10-16(1), YE-10-16(2), YE-10-28, YE-18-01, YE-18-08, YE-18-16(1), YE-18-23, SOND1-20-01) (Kat.No.1 - 20).

Kalıpların hiçbiri tüm halde değildir; maalesef her biri kırık tek bir parça şeklinde ele geçmiştir. Kalıp parçalarının kimi ağız, kimi ise dip kısmından oluşmaktadır. Her biri, kırık tek bir parça şeklinde olan kalıpların tüm hallerini tahmin etmek ise oldukça güçtür.

²⁰⁴Aybek, Meriç, Öz, 2009, s.44-45, 62

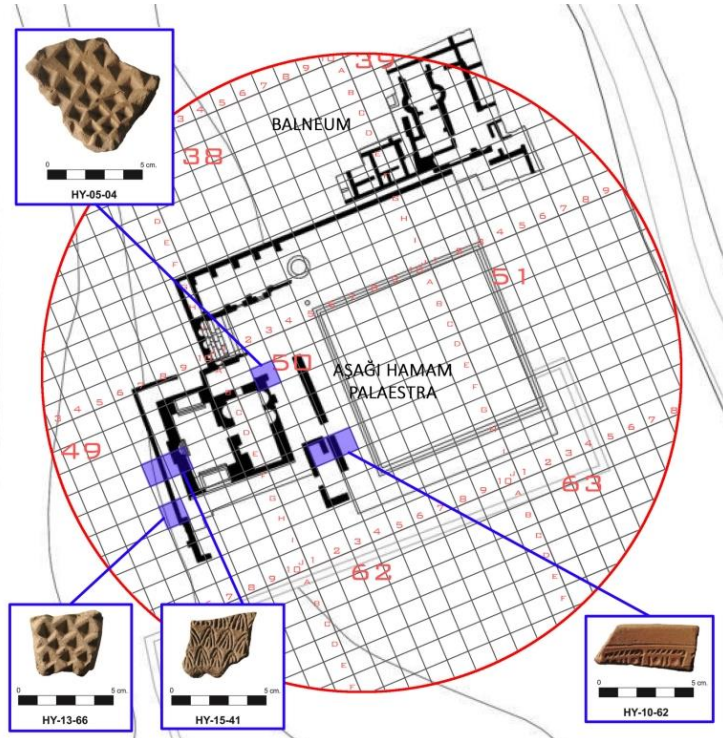
Kalıplardan 1 adedi Akropol'de bulunan Sarnıç yapısının yakınından ele geçmiştir (AKR'S-20-13) (Şekil 33). Sur İçi olarak tanımlanan alandan yine 1 adet kalıp bulunmaktadır (Sİ-18-13) (Şekil 34). Bu kalıp aslında Meclis Binası'na yakın bir noktada bulunmuştur. Han Yıkığı olarak adlandırılan Metropolis Aşağı Hamam yapısından 4 adet kalıp bulunmaktadır (HY-05-04, HY-10-62, HY-13-66, HY-15-41) (Şekil 35). Tiyatro'dan da yine 4 adet kalıp ele geçmiştir fakat bu kalıplardan 2 adedi bulunamamıştır (bulunamayan kalıplar YE-18-16(2), YE-18-28). Mevcut olan 2 kalıp ise Tiyatro sahne binasına yakın bir konumda bulunmuştur (Tİ-96-205, Tİ-96-212) (Şekil 36). Yamaç Evler olarak adlandırılan alandan ise 11 adet kalıp bulunmuştur (YE-08-70, YE-08-162, YE-08-182, YE-10-15, YE-10-16(1), YE-10-16(2), YE-10-28, YE-18-01, YE-18-08, YE-18-16(1), YE-18-23) (Şekil 37). Bu kalıplar yine aslında Tiyatro'ya yakın bir konum sayılabilecek, bir Roma yapısı olan, Peristilli Ev olarak adlandırılan yapı kompleksinin yakınlarından ele geçmiştir. Kalıplardan 1 adedi ise Yukarı Hamam – Gymnasium yapı kompleksine yakın bir noktada açılan sondajdan ele geçmiştir (SOND1-20-01) (Şekil 38).

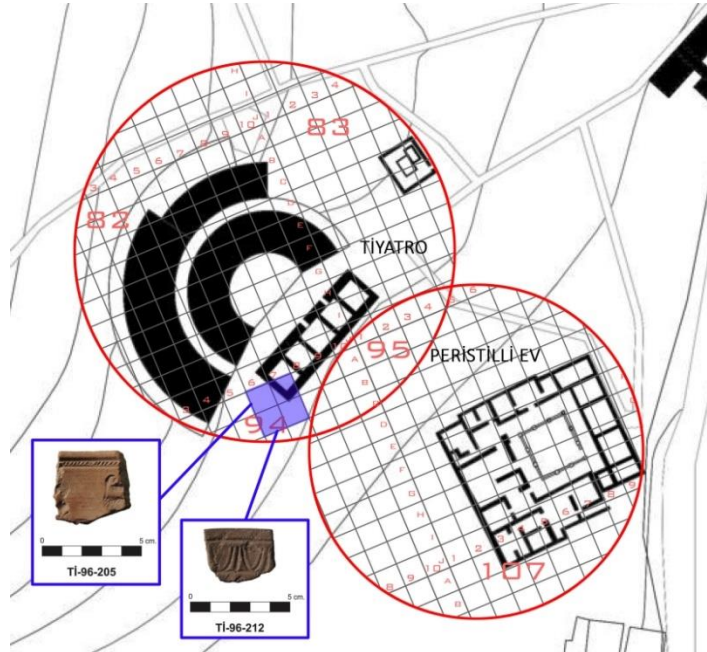
Şekil 34: Metropolis Akropol Planı (Çiz: M. Fatih Demirel)

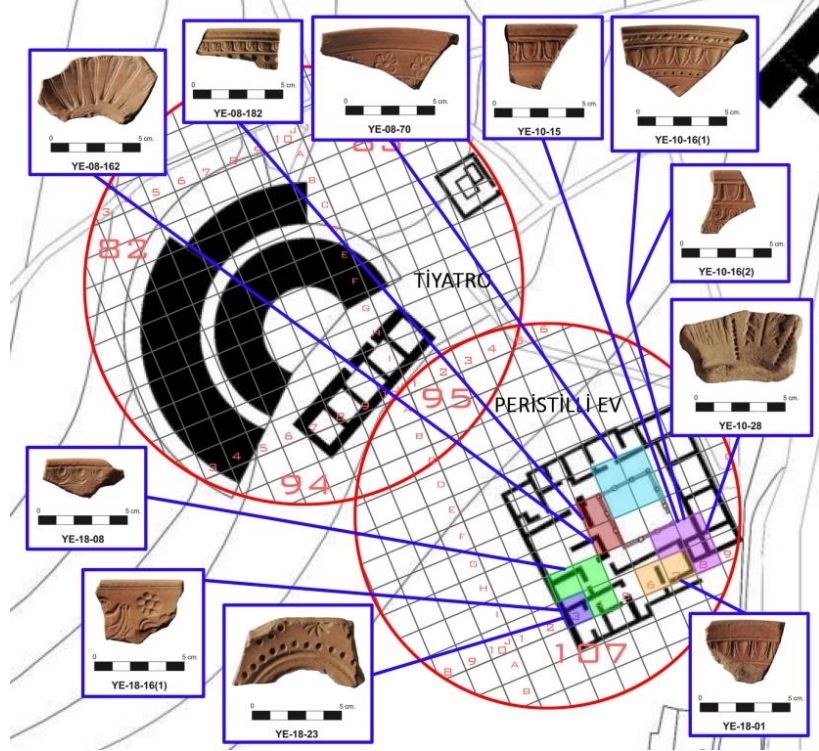
Şekil 35: Metropolis Sur İçi Planı (Çiz: M. Fatih Demirel)

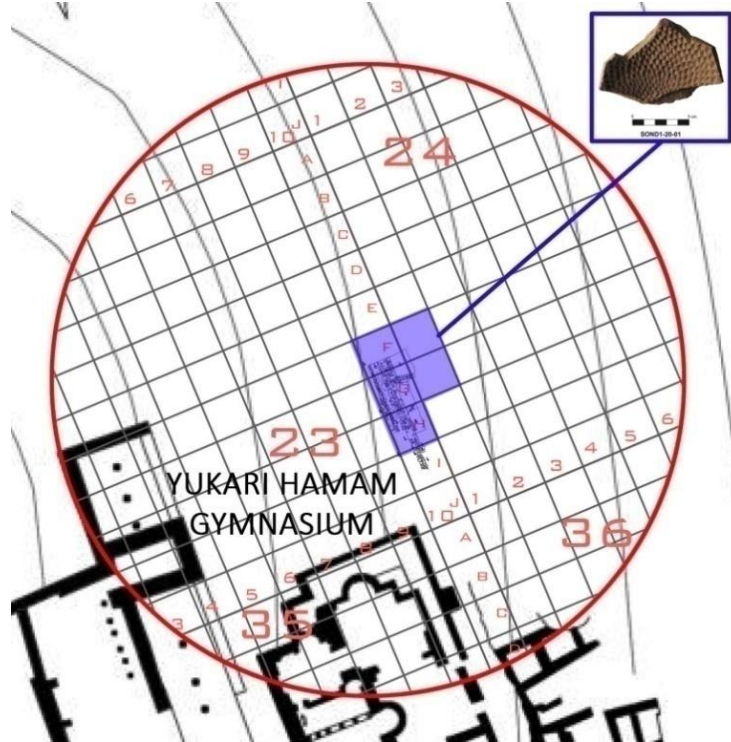
Şekil 36: Metropolis Aşağı Hamam – Palaestra Planı (Çiz: M. Fatih Demirel)

Şekil 37: Metropolis Tiyatro Planı (Çiz: M. Fatih Demirel)

Şekil 38: Metropolis Tiyatro ve Yamaçevler Planı (Çiz: M. Fatih Demirel)

Şekil 39: Metropolis Yukarı Hamam – Sondajı planı (Çiz: M. Fatih Demirel)

Bulunan tüm kalıplar formlarına göre gruplandırılarak aşağıda detaylıca açıklanmıştır. Tabii ki kalıpların tüm halleri bilinseydi, bazı kalıplar muhakkak birden

fazla gruba dahil edilebilir ya da farklı şekillerde gruplanabilirlerdi. Maalesef ki eldeki kısıtlı veriler, bu şekilde bir tipolojik gruplandırmaya yönlendirmektedir. Bu tipolojik gruplandırmaların, Rotroff'un da belirttiği gibi, tarihleme açısından bir önemi bulunmamaktadır.²⁰⁵ Gruplar yalnızca tercih edilen form çeşitliliğini yansıtmaktadır.

3.4.1 Dışa Dönük Ağız Kenarlı Kalıplar

Metropolis'te bulunan ve dışa dönük ağız kenarlı olarak tanımlayabileceğimiz kalıplar; AKR'S-20-13, HY-10-62, YE-08-70, YE-08-182, YE-10-15, YE-10-16(1), YE-10-16(2), YE-18-01 kazı numaraları ile isimlendirilen kalıplardır (Şekil 33, 35, 37). Bu kalıplardan kiminin ağız kenarı dışarı doğru yatay bir şekilde uzanır (HY-10-62), kiminin ise farklı eğimlerde aşağı doğru uzanmaktadır (AKR'S-20-13, YE-08-70, YE-08-182, YE-10-15, YE-10-16(1), YE-10-16(2), YE-18-01). Yine kalıpların bu ağız kenarı çıkıntıları da boyut olarak farklıdır. Kimi kalıplarda bu çıkıntı kısa şeklinde üretilmişken (AKR'S-20-13, YE-08-182, YE-10-16(1), YE-10-16(2)), kimilerinde ise görece daha uzun yapılmıştır (HY-10-62, YE-08-70, YE-10-15, YE-18-01). Bazı kalıplarda bu çıkıntılar dışa doğru kıvrılmış ve alt kısmı boş bir ağız kenarı şeklindeyken (AKR'S-20-13, HY-10-62, YE-08-70, YE-10-15, YE-10-16(2), YE-18-01), bazılarında ise içi dolu ve kısmen üçgen kesitli bir ağız kenarı şeklindedir (YE-08-182, YE-10-16(1)).

Kalıplardaki bu ağız kenarı çıkıntıları çok değişkenlik gösterse de, kısmen işlevsel olarak yapıldığı söylenebilir. Çarka yerleştirilen kalıbın döndüğü sırada, ağız kenarındaki çıkıntıdan destek alarak çamuru şekillendirmek; kimi seramik ustaları için muhakkak kolaylık sağlıyordu. Ayrıca, megara kase üretimi için çarka yerleştirilen ve dip kısmından çamur ile sabitlenen kalıp; sonrasında çarktan alınıp

²⁰⁵Rotroff, 1982a, s.4

taşınması sırasında, bu dışa dönük ağız kenarları tutma açısından kolaylık sağlamaktadır.²⁰⁶

3.4.2 Düz Ağız Kenarlı Kalıplar

Metropolis'te bulunan ve düz ağız kenarlı olarak tanımlayabileceğimiz kalıplar; Tİ-96-205, Tİ-96-212, YE-18-08, YE-18-16(1) kazı numaraları ile isimlendirilen kalıplardır (Şekil 36, 37). Bu kalıpların ağız kenarları dışa doğru bariz bir şekilde çıkıntı yapmaz. Çoğu, dışa doğru hafifçe bir şişkinlik şeklinde yuvarlatılmış ağız kenarı şeklindedir. Bu da bu kalıplarda ağız kenarı şeklinin, kullanım açısından çok da önemli bir unsur olmadığını bize göstermektedir.

Yine bahsettiğimiz gibi bazı dip parçalarının da ağız kenarları bu şekilde üretilmiş olabilir.

3.4.3 Kaideli Kalıplar

Metropolis'te bulunan ve kaideli olarak tanımlayabileceğimiz tek kalıp Sİ-18-13 kazı numarası ile isimlendirilen kalıptır (Şekil 34). Bu kalıbın kaidesi sade bir biçimde, halka şeklinde üretilmiştir. Kaide, dip kısmından aşağı doğru genişleyerek, belirli bir açı ile aşağıya doğru iner. Bu şekilde gövde zeminden yükseltilmiştir.

Dengeli bir kaide; üretim sırasında kalıbın çarka düzgün bir şekilde oturması açısından önemlidir. Ayrıca madalyon bölümüne yapılan mühür baskısı, alt kısımda hafif bir şişkinlik oluşturabilmektedir. Kaide ise bu şişkinliğin oluşturacağı dengesizliği önler.

Yine değinildiği gibi bazı ağız parçalarının dip kısımları muhtemelen kaideli şekilde üretilmiştir olmalıdır. Çeşitli yayınlar incelendiğinde; özellikle dışa dönük

²⁰⁶Dokuz Eylül Üniversitesi Seramik ve Cam Bölümü'nden Füsun Çövenoğlu ve Menemenli seramik ustası Delta Yılmaz ile yapılan sözlü görüşme. (22.12.2022)

ağızlı kalıpların dip kısımlarının, genellikle kaideli şekilde üretilmiş oldukları görülmektedir.²⁰⁷

3.4.4 Düz Dipli Kalıplar

Metropolis'te bulunan ve düz dipli olarak tanımlayabileceğimiz kalıplar; HY-05-04, HY-13-66, HY-15-41, SOND1-20-01, YE-08-162, YE-10-28, YE-18-23 kazı numaraları ile isimlendirilen kalıplardır (Şekil 35, 38, 37). Bu kalıpların tabanı, formu şekillendirilirken, bir miktar tıraşlanarak zeminden yükseltilmiştir.

Megara kase üretimi sırasında; çark üzerine yerleştirilen kalıpların dengesizlik oluşturmamaları açısından, tabanın tıraşlanarak zeminden yükseltilmesi işlemleri önemlidir. Yine yukarıda değinildiği gibi; madalyon bölümüne yapılan mühür baskısı sırasında alt kısımda bir şişkinlik oluşacaktır. Tabanın tıraşlanması ise bu şişkinliğin dengesizlik oluşturmamasını önler.

3.5 Kalıplar Üzerinde Görülen Dekorlama Teknikleri

Metropolis'te bulunan kalıp parçaları incelendiğinde, bilinen tekniklerinin çoğunun uygulandığı görülmektedir.

Megara kase kalıp üretiminin olmazsa olmazı olan mühür kullanımı tüm kalıplarda görülür Düz, yay biçimli ve eklemeli mühürler; ayrıca çerçeve, gövde ve madalyon bölümü için üretilen mühürler bunlar arasındadır. Kalıp içlerinde yatayda görülen ve çark ile yapılan hizalama çizgileri, kazıma tekniğine örnek verilebilir (AKR'S-20-13, HY-10-62, Tİ-96-205, Tİ-96-212, YE-08-70, YE-08-162, YE-08-182, YE-10-15, YE-10-16(1), YE-10-16(2), YE-10-28, YE-18-01, YE-18-08, YE-18-16(1), YE-18-23) (Kat.No.1, 3, 8 - 20). Noktalama tekniğinin uygulandığı kalıp parçaları da bulunmaktadır (YE-08-182, YE-10-16(1), YE-18-23) (Kat.No.12, 14, 20).

²⁰⁷Metin,2017, s.290-295;Metin, 2015, s.485; Metin,2015a, s.148; Künzl,2002, s.19; Ekiz, Ünlü,2005, s.53-54

Bölüm 4

METROPOLİS MEGARA KASE KALIPLARI ÜZERİNDE YAPILAN ANALİZ ÇALIŞMALARI

Metropolis'te bulunan ve ulaşılabilen tüm kalıp parçaları üzerinde stereo mikroskop incelemeleri, optik mikroskop ile ince kesit analizi ve XRD (X-Ray Difraktometre) analizi yapılmıştır. Aynı zamanda örneklerin renk ölçümleri de PCE-CSM1 marka renk ölçüm cihazı ile gerçekleştirilmiştir. Örnekler üzerinde dış ve kesit şeklinde yapılan renk ölçümleri munsel renk değeri olarak katalog kısmında belirtilmiştir.

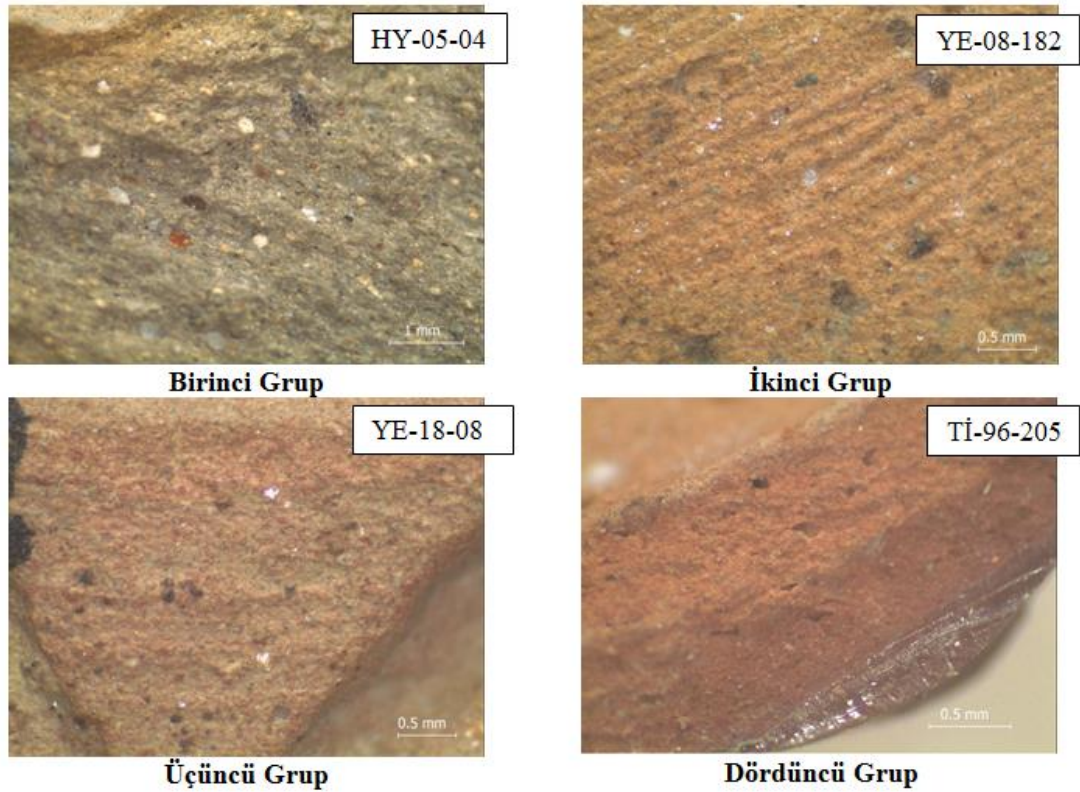
Stereo mikroskop ile örneklerin renkleri, minerallerin çeşitliliği ve tanecik boyutları hakkında ön bilgiler elde edilmiştir. İnce kesit analiz çalışmaları Pamukkale Üniversitesi Jeoloji Mühendisliği Bölümü'nde optik mineraloji laboratuvarında LeicaDM750P marka polarizan mikroskopta incelemeler yapılmıştır. İnce kesit analiz çalışmaları ile örneklerin bünyesinde bulunan mineral çeşitliliği, agrega tane boyutları ve dağılımı incelenerek; kullanılan hammaddelerin nereden (hangi bölgeden) temin edildiği ya da nerede üretildiği gibi konuların aydınlatılması hedeflenmektedir. XRD analizinde ise yine destekleyici bilgiler sunması açısından örnekler içinde bulunan çeşitli minerallerin nitelik ve nicelikleri hakkında veriler sağlamıştır. İncelemeler Doç. Dr. Barış Semiz tarafından gerçekleştirilmiştir.²⁰⁸ Böylece yaklaşık pişme dereceleri, çamur bakımından hammaddelerin temin edildiği bölge gibi veriler elde edilmiştir.

²⁰⁸ Semiz, 2023, s.1-8

Tüm bu veriler Metropolis'te bulunan megara kase kalıplarının üretim tekniği, yerli ya da ithal olup olmadıkları ve pişme dereceleri gibi konuların aydınlatılması açısından önemlidir. Bu bilgiler Metropolis ekonomisinden, dönemin ticaretine ve yapım teknolojisine kadar çeşitli konulara katkı sağlamıştır. Ayrıca ileride yapılabilecek bilimsel çalışmalarda da yine katkı sağlayacağını düşünmekteyim.

4.1 Stereo Mikroskop İncelemeleri

Megara kase kalıp örneklerinin genel olarak benzer özellikler taşıdığı görülmektedir. Örneklerin ortak özelliği bolca muskovit içermeleridir. Bunun dışında kuvars ve plajiyoklas da içermektedirler (Şekil 39).²⁰⁹

Şekil 40: Stereo Mikroskop Görüntüleri (Semiz, 2023, s.2)

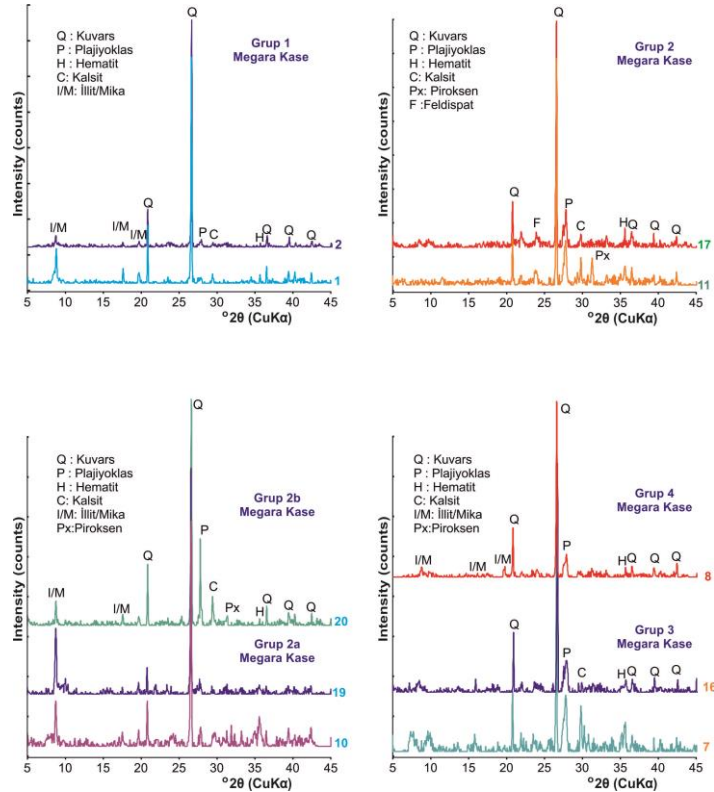
²⁰⁹ Semiz, 2023, s.2

4.2 Optik Mikroskop İncelemeleri

LeicaDM750P marka polarizan mikroskopta megara kase kalıplarının incelemeleri yapılmıştır. Örneklerin içinde bulunan minerallerin nitel, nicel özellikleri bakımından megara kase kalıpları dört gruba ayrılmıştır. Gruplar ve değerlendirmeler aşağıdaki başlıklarda verilecektir.²¹⁰

4.3 XRD (X-Ray Difraktometre) İncelemeleri

XRD incelemeleri yukarıdaki bilgileri destekler niteliktedir. Örnekler içinde; kuvars, plajiyoklas, hematit, kalsit, illit/mika, prioksen, feldspat, muskovit mineralleri ve oranları tespit edilmiştir (Şekil 40). Bu mineraller ile birlikte pişme dereceleri ve pişirim ortamı hakkında bilgiler vermektedir.

Şekil 41: XRD Analiz Sonuçları (Semiz, 2023, s.7)

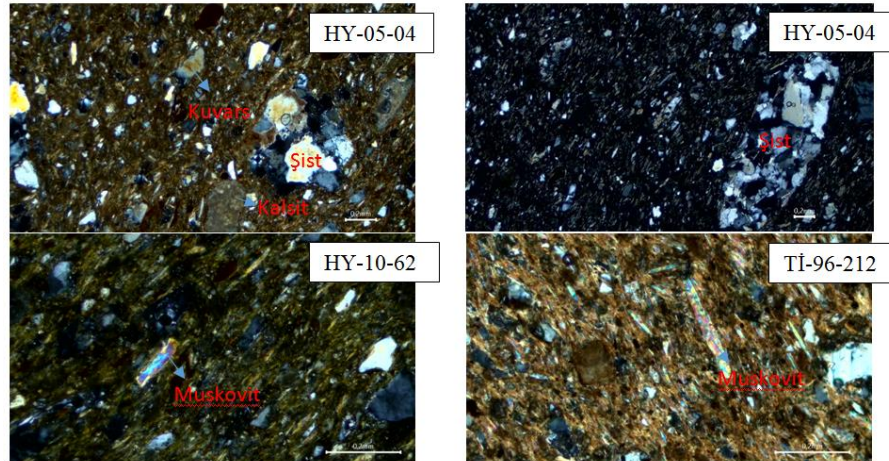
²¹⁰ Semiz, 2023, s.3

4.4 Analizlere Göre Megara Kase Kalıbı Grupları

Renk ölçümleri, stereo mikroskop, optik mikroskop ve XRD incelemeleri ile birlikte tüm analizler bir arada değerlendirildiğinde megara kase kalıp örneklerinin dört ayrı gruba ayrıldığı görülmektedir. Örnekler içerik olarak birbirine yakın benzerlikler göstermektedir (Şekil 39, 40). İçeriklerindeki minerallerin nitelik ve niceliklerine göre gruplandırma yapılmıştır.²¹¹

4.4.1 Birinci Grup

Bu gruptaki örnekler (AKR'S-20-13, HY-05-04, HY-10-62, HY-13-66, HY-15-41, Tİ-96-212) bol miktarda muskovit ve kuvars içermektedir. Ayrıca çok az miktarda biyotit ve opak mineraller de görülmektedir. Bunların dışında kuvarsit, mikaşist, mika ve kuvars-şist parçaları da bulunmaktadır. Hamur tane oranı % 5-7 arası olarak tespit edilmiştir. Örnekler içinde % 1-3 oranında boşluk bulunmaktadır. Tİ-96-212 numaralı örneğin içinde mermer parçası bulunmaktadır. HY-10-62 numaralı örnekte 0.47 mm. boyutlarında kireç topağı bulunmaktadır (Şekil 41).²¹²

Şekil 42: Birinci Grup İnce Kesit Analiz Görüntüleri (Semiz, 2023, s.3)

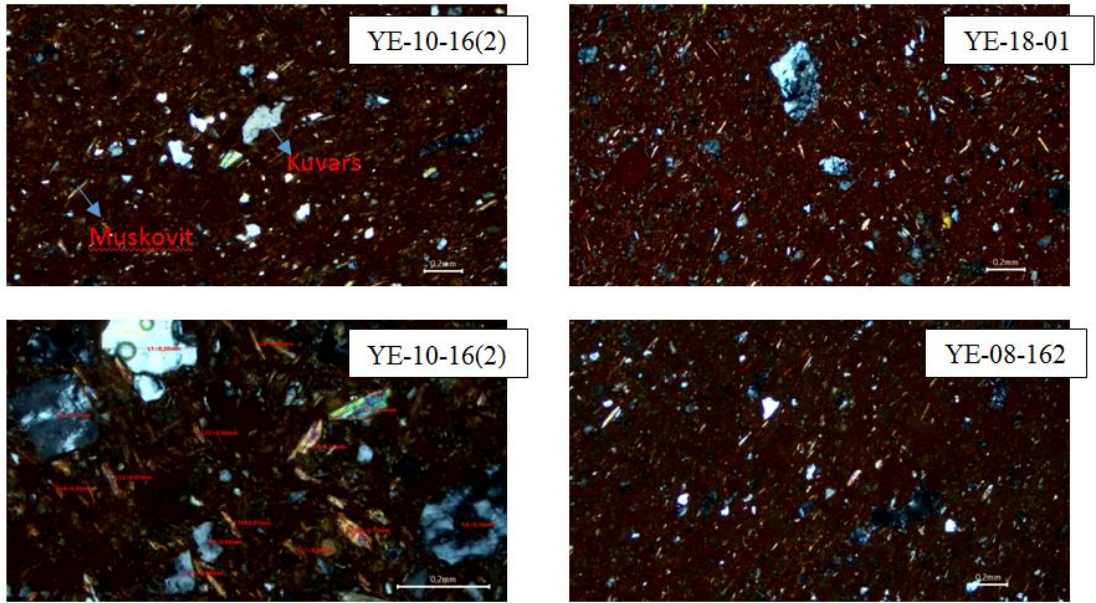
²¹¹ Semiz, 2023, s.1-8

²¹² Semiz, 2023, s.3

4.4.2 İkinci Grup

Bu gruptaki örnekler (Sİ-18-13, YE-08-70, YE-08-162, YE-08-182, YE-10-15, YE-10-16(2), YE-18-01, YE-18-16(1), YE-18-23) birinci gruba benzer örnekler göstermektedir. Örneklerin içeriğinde bol miktarda muskovit ve daha az miktarda kuvars bulunmaktadır. Bunların dışında örneklerin içinde kuvarsit, mikaşist görülmektedir. Hamur içi boşluk oranı % 7-8 olarak görülmektedir. Örneklerin içinde bulunan mika minerallerinin belirgin biçimde yönlendiği görülmektedir. Örneklerde demiroksitleşme yaygın, karbonatlaşma ise yaygın değildir (Şekil 42).²¹³

Örnekler içerisindeki bazı minerallerin oran farklılığına göre Alt Grup 2 A ve Alt Grup 2 B iki alt grup bulunmaktadır (Şekil 43).²¹⁴

Şekil 43: İkinci Grup İnce Kesit Görüntüleri (Semiz, 2023, s.4)

²¹³ Semiz, 2023, s.3-4

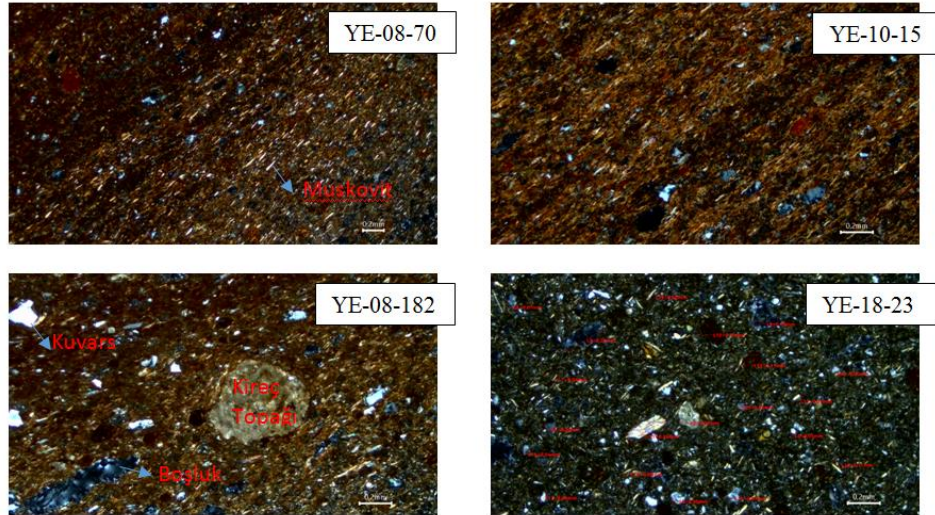
²¹⁴ Semiz, 2023, s.3-4

4.4.2.1 Alt Grup 2 A

Bu alt gruprakı örneklerde (YE-08-70, YE-10-15, YE-18-16(1)) 0.1 mm. boyutlarında küçük müskovit mineralleri ve 0.15 mm. boyutlarında kuvars mineralleri bulunmaktadır. Örnekler içinde kanal tipi boşluklar görülmektedir. Ayrıca az oranda kuvars mika şistleri görülmektedir. Demiroksitleşmeler bu örneklerde görülmektedir (Şekil 43).²¹⁵

4.4.2.2 Alt Grup 2 B

Bu alt grupta ise (YE-08-182, YE-18-23) bol miktarda muskovit ve küçük boyutlu kuvarslar lar görülmektedir. Ayrıca örnekler içinde kireç toprakları izlenmektedir. Ayrıca boşluk şeklinde karbonat dolgular görülmektedir. Bu grupta mika minerallerinin belirgin şekilde yönelimi göze çarpmaktadır. Bu durum kalıpların şekillendirilmesi sırasında hamurun henüz kurumadan yapılmış olabileceğini göstermektedir (Şekil 43).²¹⁶

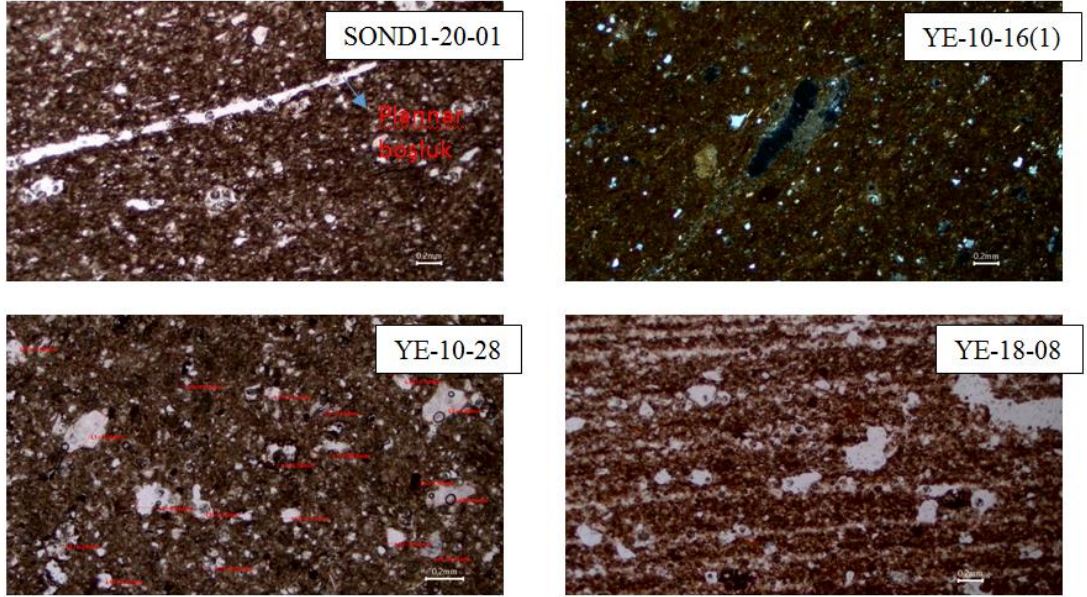
Şekil 44: Alt Grup 2 A ve Alt Grup 2 B İnce Kesit Görüntüleri (Semiz, 2023, s.4)

²¹⁵ Semiz, 2023, s.3-4

²¹⁶ Semiz, 2023, s.3-4

4.4.3 Üçüncü Grup

Bu gruptaki örneklerde (SOND1-20-01, YE-10-16(1), YE-10-28, YE-18-28) mika mineralleri çok az görülmektedir. Az miktarda iri kuvarslar bulunsa da genel olarak kuvars boyutları çok küçük ebatlardadır. Hamurlarda boşluklar düzensiz şekildedir. SOND1-20-01 örneğinde ise plannar şeklinde boşluklar görülür. Karbonat içeriği fazlaca gözlenmektedir. Demiroksitleşme bu örneklerde de görülmektedir. Örneklerde belirgin şekilde opak mineraller de izlenmektedir (Şekil 44).²¹⁷

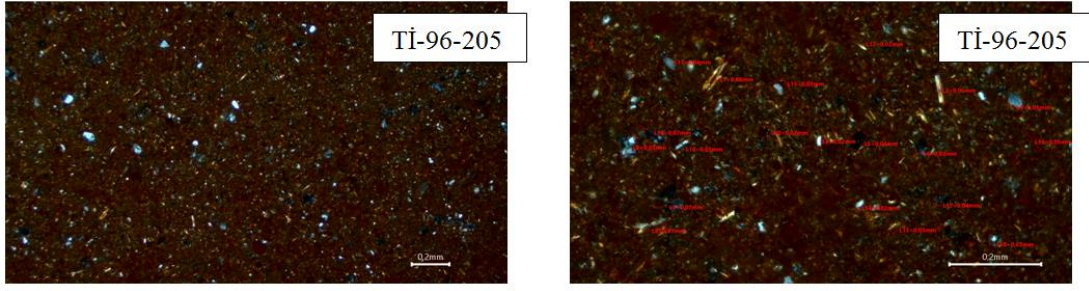
Şekil 45: Üçüncü Grup İnce Kesit Görüntüleri (Semiz, 2023, s.5)

4.4.4 Dördüncü Grup

Bu grupta diğer örneklerden farklı olduğu için Tİ-96-205 numaralı kalıp bulunmaktadır. Örnek çok ince taneli silikat hamurundan oluşmaktadır. Ayrıca demir topları da hamur içinde belirgindir. Az oranda muskovit ve kuvars mineralleri görülmektedir. Hamur içi boşluk oranı % 2-3 aralığındadır (Şekil 45).²¹⁸

²¹⁷ Semiz, 2023, s.5

²¹⁸ Semiz, 2023, s.5

Şekil 46: Dördüncü Grup İnce Kesit Görüntüleri (Semiz, 2023, s.5)

4.5 Analizlerin Genel Değerlendirmesi

Örnekler yukarıda belirtildiği gibi dört ayrı gruba ayrılmıştır. Genel olarak da içeriklerinde büyük oranda benzerlikler görülmektedir.

Birinci Grup örneklerinde illit/mika değerlerinin görülmesi, örneklerin 850°C civarında pişirildiklerini düşündürmektedir. Bu sıcaklık değerinde kalsitin görülmemesi gerekmektedir. Bu sebeple örneklerin petrografik analizlerinde görülen kalsitin ikincil karbonatlardan kaynaklandığı öne sürülmüştür.²¹⁹ Piroksen ve feldspat mineralleri ise 850 – 950°C aralığında görüldüğü belirtilmiştir.²²⁰ Örnekler içeriğinde hematit minerallerinin belirgin olduğu ve bu sebeple yaklaşık olarak 950°C pişirilmiş olduğu düşünülmüştür (Şekil 49-41).

İkinci Grup örneklere bakıldığında illit/mika değerleri görülmemektedir, buna karşın feldspat ve piroksen değerleri görülmektedir. Bu sebeple örneklerin 900 - 950°C civarında pişirildikleri düşünülmektedir. Bunun dışında ikinci grup, bazı minerallerin oranlarındaki farklılıklara göre iki alt gruba ayrılmıştır (Şekil 39, 40, 42, 43).

²¹⁹ Holakooei vd., 2014, s.165-176

²²⁰ Ortega vd., 2010, s.987-1001; Holakooei vd., 2014, s.165-176; Semiz vd., 2018, s.530-

Alt Grup 2 A örneklerinde yüksek oranda illit/mika değerleri görülmektedir. Ayrıca örneklerde hematit pikinin de görülmesi 800°C civarında pişirildikleri öne sürülmüştür (Şekil 43).²²¹

Alt Grup 2 B örneklerinde ise illit/mika minerallerinin yanında plajiyoklas değeri de görülmektedir. Ayrıca az miktarda prioksen minerali de görülmektedir. Bu değerler ile birlikte de örneklerin 850°C civarında pişirildikleri öne sürülmüştür (Şekil 43).

Üçüncü Grup örneklerinde illit/mika değerleri görülmemektedir. Bunun dışında feldspat ve piroksen değerleri görülmektedir. Bu sebeple 800 - 900°C sıcaklıklarda pişirildikleri düşünülmektedir. Ayrıca bu örneklerde görülen kalsit değerinin yine ikincil karbonatlardan oluştuğu düşünülmüştür (Şekil 44).²²²

Dördüncü Grup tek örnekten oluşmaktadır. Örnek içeriğinde illit/mika değerleri görülmektedir. Bunun dışında örneğin petrografik analizinde görülen ince taneli yapısından dolayı 850 – 900°C sıcaklıklarda pişirildiği düşünülmektedir (Şekil 45).

Tüm örneklerdeki veriler incelendiğinde 800 – 950°C sıcaklık bandında pişirildikleri düşünülmektedir. Bunun dışında örneklerin renk ölçümleri ve XRD analizleri de pişirim ortamı hakkında bilgiler vermektedir. Örneklerin genel olarak kırmızımsı - sarımsı renklere yakın olmaları ve XRD analizlerinde görülen hematit mineralinden dolayı örneklerin oksitleyici ortamda pişirildikleri düşünülmektedir (Şekil 39, 40).²²³

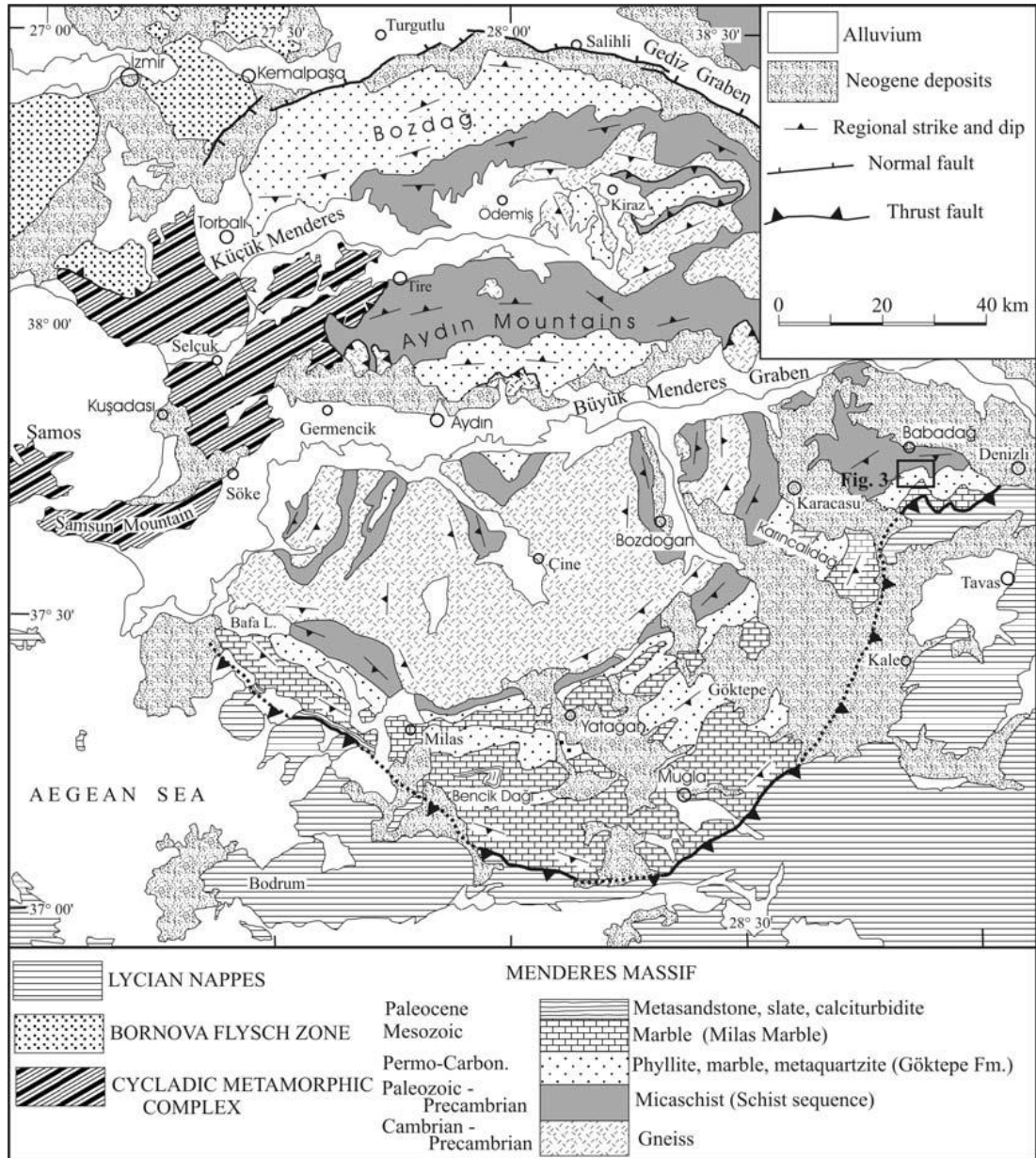
Yapılan analizler ile ince kesit görüntülerinde minerallerin yönelmesi belirgin bir şekilde farkedilmektedir. Bu da kalıpların nemliyen çarkta şekillendirildiğinin bir göstergesidir.

²²¹ Germinario vd., 2019, s.62-79; Semiz, 2021

²²² Holakooei vd., 2014, s.165-176

²²³ Maniatis ve Tite, 1981, s.59-76; Tarhan vd. 2022, s.1-5; Semiz vd. 2023

Bunların dışında örneklerin içeriklerinin birbirine benzer/yakın karakterler göstermesi sebebiyle kaynak olarak yakın bölgelerden elde edildiği düşünülmektedir. Tüm analizleri değerlendiren Barış Semiz, analiz değerleri doğrultusunda kil hammaddelerinin menderes masifindeki metamorfik kayalar ile ilişkilendirilebileceğini söylemektedir (Şekil 46).²²⁴

Şekil 47: Menderes Masifi Jeolojik Haritası (Okay, 2001, s.83, şekil 1)

²²⁴ Semiz, 2023, 1-8; Okay, 2007, s.83

Bölüm 5

DENEYSEL ÇALIŞMA – MEGARA KASE KALIBI

YAPIMI

Megara kase kalıbı üretimi üzerine yapılan bu deneysel çalışmada, kalıp üretiminde kullanılan mühürler ve bu mühürler ile birlikte megara kase kalıbının yapım teknikleri, uygulamalar ile incelenmiştir.

İlk olarak kalıpların dekorlanmasında kullanılan çeşitli tiplerdeki mühürlerin üretimi üzerine çalışmalar yapılmıştır. Mühürlerin üretiminin ardından ise kalıpların üretimi ve dekorlanması aşamaları gerçekleştirilmiştir. Üretilen kalıplar fırınlanarak kullanıma hazır hale getirilmiştir. Son olarak da kalıplar denenerek kullanımları hakkında tecrübe ve bilgiler elde edilmiştir. Tüm bu deneysel uygulamalar; megara kase üretiminin bir ön aşaması olan kalıp yapımı hakkında daha geniş ve net bilgilerin elde edilmesine olanak sağlamıştır.

5.1 Farklı Mühür Tiplerinin Yapımı

Yukarıdaki başlıklarda da yer yer bahsedildiği gibi megara kase kalıplarının dekorlanabilmesi için öncelikle dekorlama araçlarının yapılması/hazırlanması gerekmektedir. Bu dekorlama araçları arasında en sık kullanılanlar ise çeşitli tiplerde yapılan mühürlerdir. Mühürler başlığı altında bahsettiğimiz gibi, çalışma içinde mühürler üç gruba ayrılmıştır. Bunlar; düz mühürler, yay biçimli/kavisli mühürler ve eklemeli mühürlerdir. Farklı tiplerdeki bu mühürlerin yapım teknikleri büyük ölçüde birbirine benzese de; bazı mühür tiplerinde ufak farklılıklar olabilmektedir.

Deneysel çalışmada Torbalı'da bulunan yerel bir seramik çamuru kullanılmıştır. Çamur Torbalı'da bulunan bir tuğla fabrikası olan Doğanay Tuğla'dan kuru/toz halde temin edilmiştir ve su ile yoğurularak kullanım için hazırlanmıştır.

Mühür yapımında ilk olarak kolay şekillendirilebilen, plastik nitelikte bir parça çamur alınarak, el ile kabaca mührün şeklini vermek gerekmektedir. Mühürler genellikle desenin işlendiği bir bölüm ve bunun arkasında uzanan bir sap/tutamaktan oluşmaktadır (Şekil 39). Tabi ki şekillendirme aşamasından önce ne tip bir mühür yapmak istediğimize karar vermemiz gerekmektedir. Düz bir mühür yapacaksak eğer desenin işleneceği kısmın düz olması; yay biçimli/kavisli bir mühür yapacaksak, desenin işleneceği bölümün kavisli olması gerekmektedir (Şekil 40, 41). Yine desenin işleneceği bölümün düzeltilmiş bir yüzeyi olması gerekmektedir; bu bölümü elimizle ya da düz bir yüzey yardımıyla düzeltebiliriz. Şekillendirdiğimiz mühür modeline desen işleyebilmemiz için bir miktar katılaşmasını, uygun nemlilik – sertlik seviyesi beklememiz gerekmektedir.

Şekil 48: Mühür Şekillendirme (Foto: Taner Özgür)

Şekil 49: Kavisli Mühür (Foto: Taner Özgür)

Şekil 50: Düz Mühür (Foto: Taner Özgür)

Uygun sertliğe gelen mühür modeli çeşitli ince uçlu aletler ile işlenebilmektedir. Kullanılan bu aletler ahşap, kemik ya da çeşitli metallere yapılmış olabilir (Şekil 42). Dönem içinde de çeşitli amaçlar için kullanılan çok farklı el aletleri bulunmaktadır. Yine kolaylıkla bir parça ahşaptan yontularak

oluşturulabilecek çeşitli ahşap el aletleri; bugün bile seramik ustaları/sanatçıları tarafından sıklıkla kullanılmaktadır.

şekil 51: Mühür Deseni şekillendirme (Foto: Taner zgr)

El aletleri ile mühür modelinin desen bölümü kazıma ve yontma gibi yöntemler ile şekillendirilmektedir; kimi zaman da şekillendirme aşamasında, küçük çamur parçaları ile eklemeler de yapılabilmektedir. Keskin hatlar nemli küçük bir fira yardımıyla düzeltilebilmektedir. Aynı zamanda böylece eklenen çamur parçaları da kaynaştırılmış olmaktadır (şekil 43).

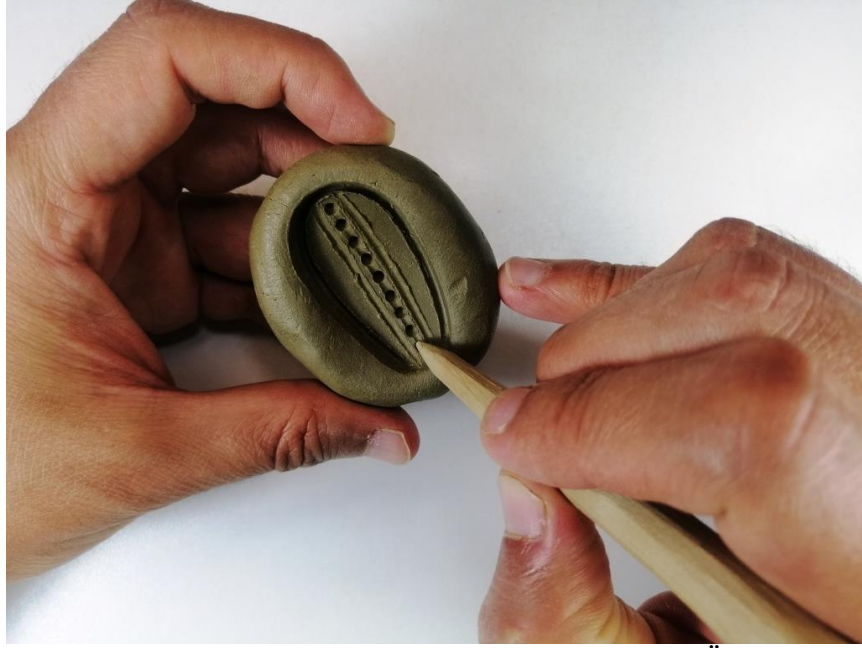
Şekil 52: Fırça ile Düzeltme (Foto: Taner Özgür)

İnce kabartma detaylar ise daha farklı bir yöntem olan kalıp ile üretim yöntemiyle yapılabilmektedir. Bu yöntemde öncelikle desen kısmı kabaca şekillendirilmiş ve tamamen kuruyarak sertleşmiş bir mühür modeli yapılır. Sonrasında ise yüzeyi düzeltilmiş ya da plaka haline getirilmiş bir parça çamur hazırlanır ve yapılan mühür modeli hazırlanan bu çamura bastırılarak küçük bir desen kalıbı oluşturulur (Şekil 44). Oluşturulan bu kalıp, daha kolay işlenebilmesi için bir süre kurumaya bırakılır. Kalıbın işlenebilecek uygun sertlik seviyesine ulaşmasının ardından, kalıp içindeki negatif desen; ince uçlu aletler kullanılarak, kazıma, noktalama gibi teknikler ile detaylandırılır (Şekil 45). Negatif desenleri işlenerek tamamlanan kalıp tamamen kurumaya bırakılır. Tamamen kuruyan ve sertleşen kalıp artık kullanılabilir haldedir. Eğer istenirse kalıp pişirilerek de kullanılabilir; bu şekilde kalıbın kullanım ömrü çok daha uzun olacaktır. Üretilen bu

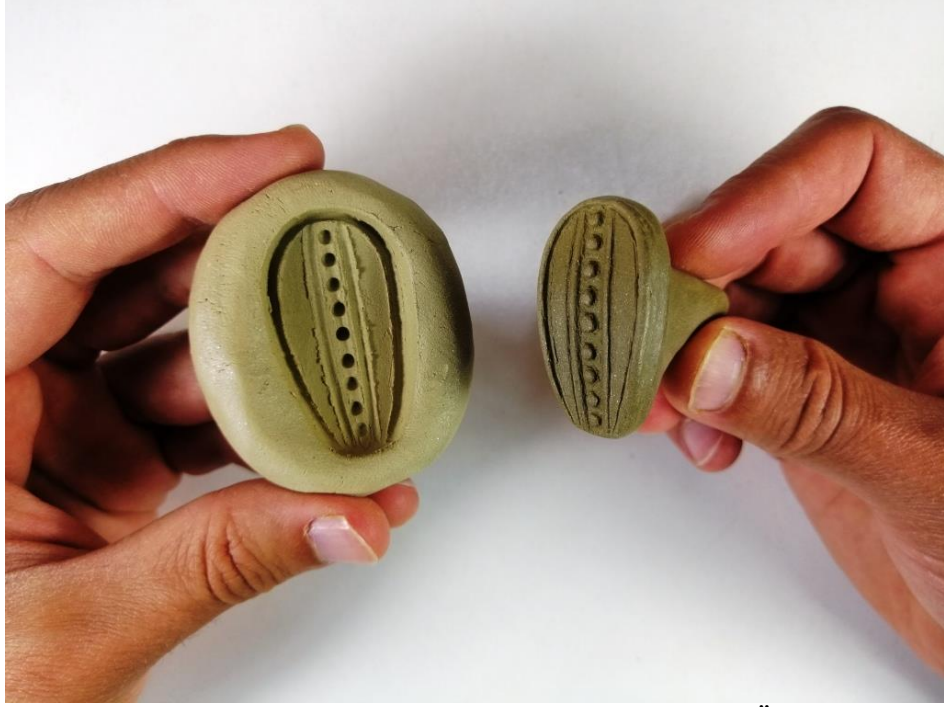
desen kalıplarına bir parça çamur bastırılarak kolaylıkla pozitif bir mühür oluşturulabilir (Şekil 46). Kalıptan çıkan mühür gerektiğinde rötuşlanarak düzeltilir ve kurumaya bırakılır; tamamen kurumasının ardından pişirilir.

Şekil 53: Mühür Kalıbı Oluşturma (Foto: Taner Özgür)

Şekil 54: Mühür Kalıbı Dekorlama (Foto: Taner Özgür)

Şekil 55: Kalıp ile Mühür Oluşturma (Foto: Taner Özgür)

Kalıp tekniği ile kolaylıkla mühür çoğaltılabilir. Fakat unutulmamalıdır ki kalıplar ve kalıptan üretilen mühürler kuruma esnasında küçüleceği için, desenler bir miktar daha ufak bir kopya şeklinde olacaktır. Yine bu teknikle herhangi bir kabartma desenin çamur ile kalıbı alınarak mühürler çoğaltılarak üretilmektedir.

Bazı mühür desenleri ise tamamen kalıp üzerinden yapılabilmektedir (meander deseni bunlara örnek olarak verilebilir). Yüzeyi düzeltilmiş ve uygun nemlilikte/sertlikte bir çamur, üzerine negatif desen oyularak/kazılarak bir kalıp oluşturulur (Şekil 47, 48). Yine yukarıda anlatıldığı gibi kalıbın kurumasının ardından (yine eğer istenirse pişirilebilir de) mühür üretiminde aynı şekilde kullanılabilir.

Şekil 56: Kazıma Tekniği ile Mühür Kalıbı Oluşturma (Foto: Taner Özgür)

Şekil 57: Kazıma Tekniği ile Oluşturulan Kalıptan Mühür Oluşturma (Foto: Taner Özgür)

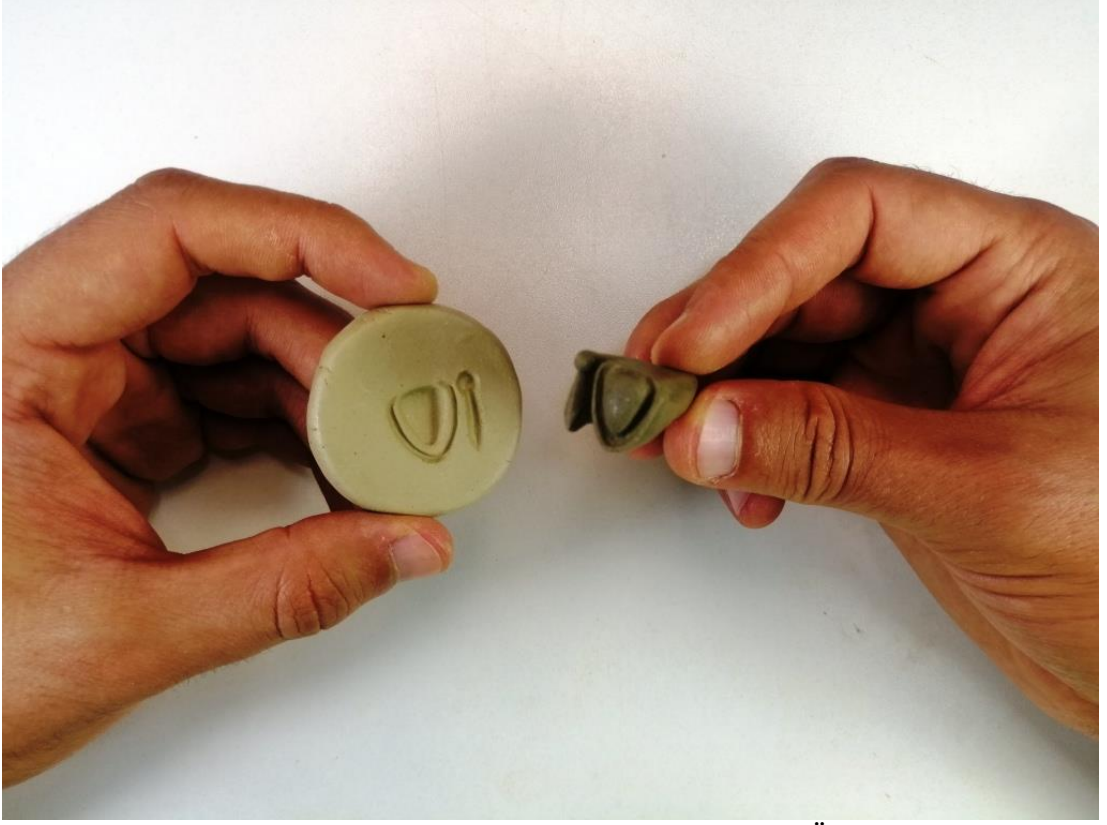
Daha önce üretilmiş bir megara kase kalıbından da herhangi bir desen çoğaltılarak mühür yapılabilir. Bu şekilde kopyalanacak mühür bahsedildiği gibi kuruma esnasında küçüleceği için yine özgün olandan daha küçük bir kopya üretilmiş olacaktır. Diğer bir konu ise bu şekilde çoğaltılan mühür kopyalarındaki desenlerin silikleşmesidir. O sebeple genellikle sanatçı/usta çoğu zaman çoğalttığı mührü, çeşitli ince uçlu aletler kullanarak belirginleştirmekte veya rötuşlamaktadır.

Farklı desenleri oluşturmak, çoğu zaman farklı teknikler uygulamayı gerektirmez. Bir bitkisel desen ya da insan/hayvan figürü çoğu zaman aynı ya da benzer tekniklerle üretilebilmektedir. Yalnızca bazı özel desenler için farklı teknikler uygulamak gerekebilmektedir. Örneğin kozalak desenlerinden esinlenerek oluşturulan piramidal desenler buna örnek verilebilir. Bu desenlerin mühürleri de doğal olarak yine piramidal biçimli olmalıdır. Bu tip mühürlerin üretimi için, çubuk formunda şekillendirilen çamurun uç kısmı piramidal biçimde yontularak mühür oluşturulabilir (Şekil 49). Bu mühür aynı zamanda doğal bir ahşap çubuğun, ucu kesici bir alet ile yontulmasıyla da kolayca oluşturulabilmektedir.

Şekil 58: Piramidal Mühür Yapımı (Foto: Taner Özgür)

Eklemeli mühürler de genel olarak düz mühürler gibi üretilmektedir. Bu mühürlerde dikkat edilmesi gereken ise desenlerin tasarımıdır. Eklemeli mühürler bitişik şekilde tekrarlanarak uygulanacağı için desenlerin de bu tekrarlamaya uygun biçimde tasarlanarak oluşturulması gerekmektedir. Örneğin ion kymation dizisi iki mızrak ucu arasında bir yumurta deseni şeklinde ilerleyen bir bant desenidir. Bu desenin mührü yan yana uygulanacağı için, mühür; bir mızrak ucu ve bir yumurta kabartması şeklinde olmalıdır (antik çağda da hatalı üretilmiş ya da uygulanmış desenler de görülebilmektedir) (Şekil 50). Yine yukarıda bahsedilen piramidal mühürler, meander deseni, lezbos kymationu, boncuk dizisi ve bazı bindirme yaprak desenleri gibi desenler eklemeli mühürlere örnek verilebilir.

Şekil 59: Eklemeli Mühür Yapımı (Foto: Taner Özgür)

Üretilen tüm kil mühürler uzun süre kullanılabilmesi için pişirilmelidir. Çalışma kapsamında da üretilen tüm farklı tip kil mühürler 800 – 950 °C bandında fırınlanarak pişirilmiştir. Geleneksel bir kerpiç fırında odun ateşi ile pişirilen mühürler, artık kalıpların dekorlanmasında kullanılmaya hazırdır (Şekil 51).

Şekil 60: Geleneksel Kerpiç Fırın ile Pişirim (Foto: Taner Özgür)

Metropolis'te de bir adet pişmiş toprak mühür bulunmaktadır. Bu mühür, desen bölümü ve arkasında tutamağı ile düz biçimli olarak isimlendirdiğimiz mühürlere benzerdir. Mührün desen bölümünde kazıma şeklinde bir at ya da eşek figürü bulunmaktadır (Şekil 52). Mühür şeklen megara kalıplarında kullanılan mühürlere benzese de; kazıma şeklinde ve biraz beceriksizce oluşturulmuş desen, akılda soru işaretleri oluşturmaktadır. Kazıma şeklinde bir desen megara kase üzerinde bir kabartma oluşturamayacağı için ve ayrıca niteliksiz işçiliği sebebiyle bu mühür megara kalıplarında kullanılmak amacıyla üretilmemiş olabilir. Ya da farklı bir ihtimal olarak acemice çoğaltılmaya çalışılmış bir megara mührü de olabilir.

Şekil 61: Metropolis'te Bulunan Bir Mühür (İzmir Müzesi) (Foto: Metropolis Kazı Arşivi)

5.2 Farklı Kalıp Tiplerinin Kaba Formunun Oluşturulması

Deneysel çalışma kapsamında “4.1. Megara Kase Kalıp Tipleri” başlığı altında bahsedilen farklı kalıp tipleri oluşturularak; her biri üretim ve kullanım aşamaları açısından incelenerek deneyimlenmiştir. Bu uygulama ve deneyimleme sonucunda çeşitli veriler elde edilmiştir.

Deneysel çalışmada iki çeşit seramik çamuru kullanılmıştır. İlk olarak yapılan analiz çalışmalarının sonuçlarına uygun olacağı düşüncesiyle Torbalı'dan elde edilen yerel bir çamurun kullanımı tercih edilmiştir. Çalışmaya çeşitlilik katması amacıyla da ayrıca Menemen çamuru da kalıp yapımında kullanılmıştır.

İlk olarak çamurlar alçı tabla üzerinde yoğurularak çarkta çekilebilecek kıvama getirilmiştir. Öncelikle yapılması planlanan boyutlara yetecek kadar çamurlar

bölünerek ayrılmıştır. Yapılacak kalıbın boyutunun belirlenmesi açısından bu önemlidir.

Çamurlar elektrikli çark ile şekillendirilmiştir. Çarkın üzerine yerleştirilen çamura öncelikle kabaca bir çanak formu verilmiştir. Sonrasında ise çanağın genişliği, derinliği ve yüksekliği düşünülerek çamura şekil verilmiştir (Şekil 53). Boyutlar şekillendirme esnasında kabaca hesaplanarak belirlenmiştir. Bunun nedeni ise seramik çamurlarının kuruma aşamasında çekerek küçülmesidir. Bu kuruma küçülmelerinden dolayı bir kalıbın birebir aynısını yapmak pek mümkün olamamaktadır.

Şekil 62: Çarkta Kalıp Şekillendirme (Foto: Taner Özgür)

Kalıp üretimi için çarkta büyük, küçük, derin ve sığ şekilde farklı hacimlerde çanaklar çekilmiştir. Aynı zamanda çekilen bu çanaklar form özellikleri bakımında da çeşitlilik sağlayacak şekilde biçimlendirilmiştir (Şekil 54).

Şekil 63: Çarkta Şekillendirilen Kalıplar (Foto: Taner Özgür)

Çanakların iç kısmı yarım küre ya da açık formlar oluşturulacak şekilde biçimlendirilmiştir. Ağız kısımları düz/yuvarlatılmış ve dışa dönük ağız kenarı olacak şekilde iki farklı tipte üretilmiştir (Şekil 54). Dip kısımları ise kaideli ve kaidesiz/düz dipli olacak biçimlerde yine farklı tiplerde tasarlanmıştır (Şekil 55).

Şekil 64: Üretilen Kalıpların Dip Şekilleri (Foto: Taner Özgür)

Ağız kısımları çarkta şekillendirme sırasında belirlenerek doğrudan istenilen formlar oluşturulmuştur. Dip kısımları ise zeminden bir miktar yüksekte bırakılarak, tıraşlama esnasında şekillendirilmek üzere kabaca bırakılmıştır (Şekil 56).

Şekil 65: Henüz Şekillendirilmemiş Dip (Foto: Taner Özgür)

Kalıpların bir kısmı, bu tip örneklerin bulunması sebebiyle, çarkta şekillendirilirken ince cidarlı olarak yapılmıştır. Diğer bir kısmı ise daha ortalama ve kalın cidarlı olarak şekillendirilmiştir.

Bazı kalıpların iç kısmına dekor alanlarının birbirinden ayıran sınır çizgileri çizilmiştir. Çizgiler ince uçlu ahşap bir çubuk yardımıyla dönen çarkta yapılmıştır (Şekil 57). Bazı kalıplarda ise bu sınır çizgileri uygulanmamıştır.

Şekil 66: Desen Sınır Çizgilerinin Yapımı (Foto: Taner Özgür)

Çarkta şekillendirilen kalıplar dip kısımlarından tel ile kesilerek ahşap raflara yerleştirilmiş ve dekorlamaya uygun nemlilik seviyesine gelmesi amacıyla 1 gün bekletilmiştir (Şekil 54, 55).

5.3 Farklı Dekorlama Tekniklerinin Denenmesi

Çarkta çekilerek kabaca çanak biçiminde şekillendirilen kalıplar, 1 günlük kurumunun ardından, deri sertliği olarak tanımlanan, dekorlama için uygun nemlilik seviyesine gelmiştir. Farklı niteliklerdeki mühürler ve dekorlama teknikleri kalıplar üzerinde denenerek uygulanmıştır.

Büyük düz mühürler ebatlarından dolayı kalıpların madalyon bölümünde kullanılarak denenmiştir (Şekil 58). Daha küçük boyutlu düz mühürler ise kalıpların farklı alanlarında uygulanarak denenmiştir (Şekil 59). Kavisli mühürleri ise kalıpların kavisli iç yüzeylerinde kullanılmıştır (Şekil 60).

Şekil 67: Düz Mühür Uygulaması (Foto: Taner Özgür)

Şekil 68: Küçük Düz Mühür Uygulaması (Foto: Taner Özgür)

Eklemeli mühürler, birbirini tamamlayacak biçimde yan yana tekrar ettirilerek uygulanmıştır. Bu tip mühürler kenar deseninde ve bindirme yaprak desenlerinde kullanılmıştır (Şekil 60).

Şekil 69: Farklı Mühürlerin Uygulamaları (Foto: Taner Özgür)

Yine bindirme yaprak deseni gibi kozalak deseni uygulaması da tekrar eden unsurlardan oluşmaktadır. Kozalak deseni birkaç farklı şekilde aynı kalıp üzerinde uygulanmıştır (Şekil 61). Bunlardan biri doğal kozalakdan alınan bir parça ile dekorlama yapılmasıdır. Bu parça uygun şekilde koparılarak biçimlendirilmiş ve kalıp içine uygulanmıştır (Şekil 62). Bunun dışında yine kozalak deseninin bir değişik versiyonu olan piramidal desenler de tekrar edecek biçimde uygulanmıştır (Şekil 61, 62). Aynı kalıp üzerinde bindirme yapraklar da yine bu teknik ile tekrar eden biçimde uygulanmıştır. Yine bu desen uygulamasının farklı bir versiyonu şeklinde karşımıza çıkan, yan yana uygulanan ve tekrar eden yatık kareler de aynı kalıp üzerinde uygulanmıştır (Şekil 61, 62). Böylece aynı kalıp üzerinde benzer dekorlama teknikleri bir arada uygulanarak kalıp dekorlanmıştır.

Şekil 70: Bindirmeli, Kozalak ve Piramidal Desen Uygulaması (Foto: Taner Özgür)

Şekil 71: Kozalak Deseni Uygulaması (Foto: Taner Özgür)

Piramidal desenlerin uygulaması hem ahşap bir çubuk ile yontularak yapılan mühür ile hem de pişmiş topraktan şekillendirilen bir mühür ile uygulanarak denenmiştir.

Mühürlerin dışında serbest el ile noktalama ve kazıma şeklinde dekorlamalar da yapılmıştır. Noktalama ve kazıma dekorlar ince uçlu ve yuvarlatılmış uçlu ahşap aletler ile uygulanmıştır. Noktalamalar, serbest noktalama ve nokta dizileri şeklinde uygulanmıştır (Şekil 63). Kazıma dekorlar ise serbest el ile yapılan bitki ve sarmaşık dalları şeklinde uygulanmıştır (Şekil 64). Bunun dışında çark ile birlikte yapılan bant çizgileri de kazıma dekorlama kapsamında sayılabilir (Şekil 57).

Şekil 72: Noktalama Deseni Uygulaması (Foto: Taner Özgür)

Şekil 73: Kazıma Desen Uygulaması (Foto: Taner Özgür)

Dekorlama uygulamalarının tamamlanmasından sonra kalıpların dış yüzeyinin düzeltilmesi ve dip kısımlarının tıraşlanarak şekillendirilebilmesi için gün içinde birkaç saat açık havada kurumaya bırakılmıştır.

5.4 Kalıpların Dış Yüzeylerinin Tıraşlanarak Şekillendirilmesi

Çarkta şekillendirilen ve iç yüzeyi dekorlanan kalıplar bir süre daha kurumasından sonra dış yüzeyinin düzeltilmesi ve dip kısmının tıraşlanarak şekillendirilmesi için hazırdır. Tıraşlayarak düzeltme işleminin uygulanabilmesi için kalıpların; deri sertliği ile tam kuruma seviyesi arasında bir nemlilikte/kurulukta olması gerekmektedir. Aksi takdirde tıraşlamada güçlükler yaşanabilmektedir.

Uygun nemlilik/kuruluk seviyesine gelen kalıplar ters çevrilerek çarka yerleştirilir. Kalıplar çarkta merkeze yerleştirildikten sonra, bir parça çamur ile en az üç ayrı noktadan çarka sabitlenmiştir. Böylece tıraşlama esnasında kalıpların kayması önlenmiştir (Şekil 65).

Şekil 74: Kalıbı Çarka Yerleştirme (Foto: Taner Özgür)

Tıraşlamaya öncelikle kalıpların dış yüzeyinden başlanmıştır. Dış yüzeylerdeki düzensizlikler metal bıçak benzeri tıraşlama aletleri ile döner çarkta yontularak düzeltilmiştir. Tıraşlama esnasında bazı kalıpların ince cidarlı, bazılarının ise kalın cidarlı olarak şekillendirilmesi hedeflenmiştir.

Dış yüzeyinden sonra sıra dip kısımlarının şekillendirilmesine geçilmiştir. Kalıpların dip kısımları kaideli ve kaidesiz/düz dipli olacak şekilde iki ayrı tipte biçimlendirilmiştir.

Düz dipli olarak tasarlanan kalıplarda öncelikle fazlalık pürüzler döner çarkta alınarak dip kısmı düzeltilmiştir. Sonrasında ise dip kısmının orta bölümü tıraşlanarak bir miktar aşağı indirilmiştir. Böylece dengeli bir dip oluşturulmuştur (Şekil 66).

Şekil 75: Düz Dip Yapımı (Foto: Taner Özgür)

Kaideli kalıplarda ise yine benzer şekilde döner çarkta, tıraşlama aleti ile öncelikle pürüzler alınmış, sonrasında ise kaide kısmı kabaca tıraşlanarak şekillendirilmiştir. Sonrasında ise kaidenin orta kısmı tıraşlanarak boşaltılmıştır. Bu aşamada kalıbın fazla inceltilmemesine dikkat edilerek sürekli kontrol edilmiştir. Böylece dengeli halka biçimli kaideler oluşturulmuştur (Şekil 65, 67).

Şekil 76: Kaide Yapımı (Foto: Taner Özgür)

Bazı kalıpların dış yüzeyleri, bu tip örneklerin bulunmasından dolayı tıraşlama işlemlerinden sonra nemli bir sünger ile de düzeltilmiştir. Bazı çok ince çekilen kalıpların ise dış yüzeyinde çok fazla tıraşlama uygulaması yapılmamış yalnızca bir miktar sünger ile düzeltilmiştir.

Tıraşlama ve dip şekillendirme işlemlerinin tamamlanmasının ardından kalıplar pişirme işlemi için birkaç gün kontrollü kurumaya bırakılmıştır (Şekil 68).

Şekil 77: Kurumaya Bırakılan Kalıplar (Foto: Taner Özgür)

5.5 Üretilen Kalıpların Kurutulması ve Pişirilmesi (Fırınlama)

Şekillendirilen ve dekorlanan kalıplar ahşap raflarda, gölgede birkaç gün boyunca kurumaya bırakılmıştır. Kuruma aşaması renk değişimi ile takip edilmiştir. tamamen kuruyan kalıplar, yapılan analizlerin sonuçları doğrultusunda fırına yerleştirilerek 800 – 950°C bandında oksitleyici ortamda 1 gün pişirilmiştir. Pişirilen kalıplar ertesi gün soğumaya bırakılmış ve soğumalarının ardından fırından çıkartılmıştır. Pişirimler hem geleneksel kerpiç bir fırında hem de elektrikli modern bir fırında iki ayrı pişirim şeklinde gerçekleştirilmiştir (Şekil 51, 69).

Şekil 78: Kalıpların Pişirilmesi (Foto: Taner Özgür)

Şekil 79: Geleneksel Fırında Pişirilen Bazı Kalıp Örnekleri (Foto: Taner Özgür)

5.6 Üretilen Kalıpların Denenmesi ve Değerlendirme

Kalıpların denenmesinden önce üretimi ile ilgili konuların değerlendirmesini yapmak daha uygun görünmektedir. Yapılan deneysel çalışmalar kalıpların üretimi ile ilgili detaylı sonuçlar ortaya koymuştur.

Önelcikle kalıpların boyut olarak belirlenmesinde çarkta şekillendirilmesinin yanı sıra, başlangıçta alınan çamur boyutunun da önemli bir unsur olduğu anlaşılmıştır. Seramik ustası yapmayı düşündüğü kalıp için uygun boyutta bir çamur parçasıyla şekillendirmeye başlıyor olmalıdır. Böylece çamur, işçilik ve zaman konularından tasarruf edilmektedir. Örneğin büyük bir parça çamurdan küçük bir kalıp çıkarmak, hem kalıbın pişirim öncesi kuruma aşamasını uzatmakta hem de dış yüzeyi ve dip kısmının tıraşlanması işlemlerini çoğaltmakta/uzatmaktadır. Bunun tam tersi ise, küçük bir çamurdan büyük bir kalıp çıkarmaya çalışmak şekillendirme aşamasını güçleştirmekte ve çok ince yapılmasını gerektirmektedir; böylece de kalıbın çatlama/kırılma riski artmaktadır. Yani kalıp boyutunun belirlenmesi kullanılan çamur miktarı ile de ilişkilidir.

Yine yapılan deneysel çalışma ile anlaşılmıştır ki kalıpların üretiminin tek bir kişi tarafından üstlenilmiş olması oldukça yorucu ve vakit alan bir uygulama olmaktadır. Bu sebeple S. Künzl'ün bahsettiği gibi²²⁵ kalıp üretiminin de organize bir iş gücü ile görev paylaşımı şeklinde yapılmış olması daha olası görünmektedir. En azından çok sayıda ve seri üretim yapan atölyeler için bu bir ihtiyaçtır diyebiliriz. Yani kalıpların bir seramik ustası tarafından şekillendirilmesi ve bir dekoratör/seramik sanatçısı tarafından dekorlanması daha mantıklı görülmektedir. Çarkta seramik şekillendirme daha çok bir zanaat işi olarak tanımlanabilir. Dekorlamanın ise daha çok beceri gerektiren bir iş olduğu anlaşılmaktadır. Yani

²²⁵Künzl,2002, s.10

kalıpların üretiminin her zaman tek bir kişi tarafından üretilmiş olduğunu düşünmek doğru olmayacaktır.

Kalıpların gövdelerinin şekillendirilmesi sırasında anlaşılmıştır ki muhakkak kalıbın iç yüzeyine uygun biçimli seramik şekillendirme aletlerinin olması gerekmektedir. Bu oval profilli yassı el aletler ile kalıpların iç yüzeyleri kolaylıkla düzgün bir şekilde oluşturulabilmektedir. Aksi takdirde düzgün bir yüzey oluşturmak çok güç olmaktadır. Kimi zaman da bir sünger ile iç yüzey düzeltilebilmektedir.

Yukarıda da bahsedildiği gibi kalıpların formunun şekillendirilmesi işlemini iki aşamaya ayırabiliriz. Bunlardan ilki, ıslak çamuru çarkta şekillendirme işlemidir; ikincisi ise, deri sertliğindeki kalıbı dış yüzeyden tıraşlayarak şekillendirme işlemidir.

Yapılan deneysel çalışmalarda anlaşılmıştır ki kabın ağız kenarı şekli genellikle ıslak şekillendirme aşamasında oluşturuluyor olmalıdır. Bu aşamada seramik ustası kalıbın ağız kenarını dışa dönük ya da düz şekilde yapabilmektedir. Aynı zamanda ağız kenarı şekli bir noktada kalıbın iç hacminin belirlenmesiyle de ilgili olabilir. Usta kalıbı şekillendirirken kalıbın iç hacminin ve yüksekliğinin fazla olduğunu düşündüğü noktada bir bıçak yardımıyla üst kısımdan keserek düşürebilir ya da ağız kenarını dışa dönük şekilde yaparak iç hacmini ve kalıp yüksekliğini istediği ölçüde ayarlayabilir. Yani ağız kenarı şekli, hacim ve boyut ayarlama ile ilgili bir işlemin sonucu olabilir.

Kabaca formu verilen ve ağız kenarı şekillendirilen kalıplar deri sertliğine geldiğinde ters şekilde çarka yerleştirilerek sabitlenir ve bu sefer dış ve dip kısmı tıraşlanarak şekillendirilir. Kalıbın cidarı büyük ölçüde bu aşamada tıraşlanarak ayarlanmaktadır. Yine dip kısmının nasıl şekillendirileceği de büyük ölçüde bu aşamada belirlenmektedir. Tabi ki ıslak şekillendirme aşamasında kalıbın alt

kısımındaki mesafenin buna göre ayarlanmış olması da gerekmektedir. Bu kısımda dar bir mesafe bırakılmışsa eğer yalnızca düz bir dip yapılabilir. Fakat yeterli mesafe bırakılmışsa, usta kalıbın dip kısmını tıraşlarken ister kaide olarak şekillendirir isterse düz dipli olarak şekillendirebilir. Bunun dışında düz bir dibe halka biçiminde bir çamur eklenerek de kaide yapılabilir fakat bu daha uğraş gerektiren bir işlemdir ve daha fazla vakit almaktadır. Bu sebeple bu şekilde bir uygulamanın pek fazla tercih edildiğini düşünmemekteyim.

Diğer önemli bir konu ise kalıpların dekorlanma aşamasıdır. Yine deneysel çalışmalar ile anlaşılmıştır ki çoğunlukla kalıplar deri sertliği denilen nemlilikten dolayı dekorlanmaktadır. Daha erken dekorlamaya çalışıldığında, kalıp fazla nemli olduğundan dolayı kazıma dekorlar ve mühürler kolaylıkla basılamamaktadır. Bununla birlikte çıkan desenler de yeterince net olmamaktadır. Yani çoğunlukla kalıpları çarkta çekildiği gün dekorlamak pek mümkün olmamakta, en erken bir sonraki gün dekorlama işlemi yapılabilir.

Bunun dışında diğer bir konu ise dekorlamanın, kalıpların dış yüzeyinin tıraşlanması işlemi öncesinde yapılmasıdır. Kalıpların iç yüzeyine mühürlerin basılması esnasında dış yüzeyde çoğunlukla hafif bir kabartı ve düzensizlikler oluşmaktadır (Şekil 70). Dış yüzeydeki bu düzensizlikler tıraşlama aşamasında giderilerek düzeltilmektedir. Tabii ki antik örneklerde de tıraşlama işlemi sonrasında bazı mühür baskı uygulamalarının izlerini görebilmekteyiz. Fakat bunun riskli olmasından dolayı çoğu zaman dekorlamanın tıraşlama işlemi öncesinde yapıldığını söyleyebiliriz. Tıraşlama sonrası dekorlama ve mühür uygulamalarının riski ise, baskı ile birlikte kalıpların zaman zaman çatlayabilmesi durumudur. Çoğu zaman mikro çatlaklar bu aşamada oluşmaktadır. Nitekim bazı ince cidarlı kalıp denemelerinde bu sorunla karşılaşmıştır. Bununla birlikte tıraşlama sonrası yapılan

dekorlamada düzeltilen dış yüzeyde tekrar kabartı ve düzensizlikler oluşabilmektedir. Kalıpların dış yüzeylerinin ve formlarının düzgün olması, onların megara kase üretimi aşamasında çark ile birlikte kullanılmalarından dolayı önemlidir. Ayrıca ince cidarlı kalıpların da çoğunun tıraşlama aşamasında inceltildiğini düşünebiliriz.

Şekil 80: Dekorlanan Kalıpların Dış Yüzeyindeki Düzensizlikler (Foto: Taner Özgür)

Kalıpların denenmesi aşamasında yukarıda anlatılanlar ile birlikte formları bakımından bazı işlevsel özelliklerinin olduğu uygulamalar ile beraber anlaşmıştır. Örneğin yer yer bahsedildiği gibi dengeli bir kaide/dibe sahip olması, çarka yerleştirme ve sonrasında kullanım esnasında aşırı yalpalama yapmaması bakımından önemlidir. Bunun dışında dış kısmının düzgün olması da önem taşımaktadır. Kalıp içine yerleştirilen çamur bir el ile içeriden şekillendirildiği sırada, diğer el ile kalıbın dış yüzünden destek alınmaktadır. Dış yüzeydeki olabilecek bu düzensizlikler kalıbı kavramada sorun yaratmaktadır.

Kalıbın içine yerleştirilen uygun boyutlu çamur yine dönen çark ile birlikte oval seramik şekillendirme aletleri ile iç yüzeyden düzeltilerek şekillendirilmektedir

(Şekil 71). Kaselerin alt ve gövde kısmı kalıpların içinde şekillendirilirken, ağız kısmı kalıbın el ve seramik aletleri ile şekillendirilmektedir (Şekil 72). Kalıpların bazılarında bulunan dışa dönük ağız kenarı çıkıntısı; megara kaselerin ağız bölümünü elle şekillendirirken, bir eli buraya yaslayarak destek alınması açısından düz ağız kenarlı kalıplara göre bir miktar kolaylık sağlamaktadır (Şekil 73).

Şekil 81: Kalıpların Kullanımı (Foto: Taner Özgür)

Şekil 82: Kalıp ile Kase Şekillendirme (Foto: Taner Özgür)

Şekil 83: Dışa Dönük ağız Kenarlı Kalıpların Kullanımı (Foto: Taner Özgür)

Kalıplar yardımıyla çarkta şekillendirilen kaseler kurumaları için raflara kaldırılır (Şekil 75). Bu aşamada yine dışa dönük ağıza sahip olan kalıpların bir avantajı daha bulunmaktadır. Ağız kenarındaki bu çıkıntıdan destek alarak kalıbı

çarktan sökmek ve yine bu ağız kenarından destek alarak taşımak daha güvenli ve rahat olmaktadır (Şekil 74). Yani bazı kalıpların ağız kenarındaki bu çıkıntılarının böyle bir işlevi de olabilir.

Şekil 84: Dışa Dönük Ağız Kenarlı Kalıp (Foto: Taner Özgür)

Kalıpların dip kısımlarındaki farklılıkların ise kullanım açısından herhangi bir avantajı görülememiştir. Yani kaideli bir kalıp ile düz dipli bir kalıbın kullanım açısından pek bir farklılığının olduğunu söyleyememekteyiz.

Bunların dışında tahmin edildiği gibi kalıpların cidar kalınlıklarının üretim süresini etkilediği görülmüştür. İnce cidarlı kalıplar daha çabuk suya doyduğu için megara kase üretimi bu kalıplarla daha yavaş gerçekleşmektedir. Yine ince cidarlı kalıpların daha çabuk suya doyması, tekrar kullanım sürelerini uzatmaktadır. Tabii bunun tersi olarak da daha kalın cidarlı kalıplar daha geç suya doydıkları için, içlerindeki kaseler daha hızlı kurumakta ve daha çabuk kalıptan çıkarılabilmektedir. Bununla birlikte yine kalın cidarlı kalıplar tekrar kullanıma açısından daha hızlı hazır

olmaktadır. Yani doğal olarak kalın cidarlı kalıplar ile birlikte, ince cidarlılara göre daha hızlı ve çok sayıda üretim yapılabilir.

Kalıplarda şekillendirilen megara kaseler bir gün kurumaya bırakılmıştır (Şekil 75, 76). Kalıplar içinde kuruyan kaseler, kuruma esnasında küçülerek kalıp içinden daha kolay çıkmıştır. Kalıplardan çıkarılan kaseler incelenmiştir. Ardından kalıptan çıkarılan kaseler kurumaları için raflara bırakılmıştır (Şekil 77 - 80).

Şekil 85: Kalıplarla Megara Kase Şekillendirme (Foto: Taner Özgür)

Şekil 86: Kurumaya Bırakılan Kalıplar (Foto: Taner Özgür)

Şekil 87: Kalıplar ile Üretilen Megara Kaseler (Foto: Taner Özgür)

Şekil 88: Kalıplar ile Üretilen Megara Kaseler (Foto: Taner Özgür)

Şekil 89: Kalıplar ile Üretilen Megara Kaseler (Foto: Taner Özgür)

Şekil 90: Kalıplar ile Üretilen Megara Kaseler (Foto: Taner Özgür)

Bölüm 6

SONUÇ

Deneysel arkeoloji çalışmaları, geçmiş hakkındaki bildiklerimizi deneyimleyerek sorgulayabileceğimiz ve bilgilerimizi güncelleyebilmemize olanak sağlayan alanlardan biridir. Bu tez çalışmasında da Hellenistik Dönem'in en bilindik seramik ürünlerinden biri olan megara kaselerin yapım teknolojisinin bir bölümü olan "kalıp üretimi" aşaması deneysel arkeoloji çalışmaları ile incelenmiştir.

Megara kaseler, tez içinde de sık sık bahsedildiği gibi kalıplar ile birlikte üretilmektedir. Bu kalıplar ise çarkta kullanılacak şekilde tasarlanmıştır. Kalıplar da yine çarkta üretilir ve içi çeşitli mühürler ile dekorlanır. Analiz sonuçlarında görülen minerallerdeki belirgin yönlenme, kalıpların nemliyen çarkta şekillendirildiğini göstermektedir. Sonrasında ise pişirilen kalıplar çark ile birlikte megara kase üretiminde kullanılmaktadır.

Kalıpların üretilebilmesi için bir çark ve dekorlanabilmesi için ise çeşitli mühürlerin olması gerekmektedir. Bu sebeple ilk olarak mühürlerin üretimi gerçekleştirilmiştir. Megara kase üretiminde kullanılan bu mühürler kazılarda çok nadir ele geçmektedir. Haliyle de üretimleri ilgili çalışmalar çok azdır.

Çalışmada öncelikle farklı tip mühürlerin, farklı üretim yöntemleri denenerek yapım teknolojileri hakkında veriler elde edilmiştir. Böylece mühür üretimi ile ilgili hem görsel hem de yazınsal bir kaynak oluşturulmuştur. Özellikle mühür üretiminde ince detayların oluşturulması ile ilgili uygulamalar konu hakkında önemli verilerin elde edilmesini sağlamıştır. Tez çalışması içinde bahsedilen mühür kalıpları ile üretim, mühür çoğaltma gibi teknikler başlıklar altında bahsedilmiştir.

Ayrıca tez çalışmasının esas konusu olan kalıp üretimi hakkında da detaylı veriler elde edilmiştir. Örneğin kalıpların genellikle hangi aşamada dekorlandığı konusu bunlardan biridir. Çalışmalar sonucu anlaşılmıştır ki kalıplar genellikle çarkta çekildikten bir gün sonra ve dış yüzeyi tıraşlanmadan önce dekorlanmaktadır. Bu şekilde kalıplardaki deformasyonlar daha az olmaktadır.

Yine elde edilen diğer bir bilgi de kalıpların ağız kenarı ve dip kısımlarının şekillendirilmesi ve bunların işlevleri üzerinedir. Çalışma bu konularda çeşitli veriler elde etmemize ve daha doğru sorular sorabilmemize olanak sağlamaktadır. Kalıpların ağız şekilleri, kalıbın yüksekliğinin ayarlanması ile ilgili olabileceği konusu önemlidir. Yani ağız kenarı şeklinin özel bir işlevi olmayabilir diyebiliriz. Buna karşın dışa dönük ağız kenarlı kalıpların bir takım avantajlarının olabildiği de çalışmalar ile söylenebilmiştir. Dışa dönük ağız kenarı olan kalıpları kullanırken ağız kenarındaki çıkıntı, kalıp içindeki çamuru şekillendirirken kalıbı kavrama konusunda bazı kolaylıklar sağlamaktadır. Bu çıkıntıya elimizi koyarak şekillendirdiğimizde, kase yüksekliğini daha rahat ayarlayabilmekteyiz. Düz ağız kenarlarında ise bu biraz daha zor olmaktadır fakat antik örneklerde her ikisi ile de karşılaşılmaktadır. Yani bu uygulayıcı açısından çok mühim bir işlev değildir diyebiliriz. Bunun dışında ise yine dışa dönük ağız kenarlı kalıplar, ağız kenarındaki çıkıntı sayesinde daha rahat ve güvenli bir biçimde taşınabilmektedir. Kalıpların çarktan sökülmesi ve raflara taşınması aşamasında bu ağız kenarı yine bir miktar avantajlıdır diyebiliriz.

Kalıpların dip şekillerindeki farklılıkların ise herhangi bir avantajı görülememiştir. Düz dipli bir kalıp ile kaideli bir kalıp arasında uygulama açısından bir fark bulunmamaktadır. Fakat dip kısımlarının oluşturulması işlemi ise büyük ölçüde kalıpların dış yüzeylerinin tıraşlanması aşamasında şekillendirildiği anlaşılmıştır. Kalıpların dış yüzeylerinin tıraşlanması aşamasında istenirse bir kaide

isterse düz bir dip yapılabilir. Sonradan bir kaide eklemenin ise daha zahmetli bir iş olduğu anlaşılmıştır.

Bunun dışında bir kalıptan aynı gün içinde birden fazla kase üretmenin güç olduğu da anlaşılmıştır. Kalıptan kaselerin çıkarılabilmesi anca sonraki gün gerçekleştirilebilmektedir. Bunun dışında ince cidarlı kalıpların daha az su emme kapasitesi olmasından dolayı, bu kalıplarda üretim ikinci kaseden sonra yavaşlamaktadır. Daha kalın cidarlı olan kalıplarda ise art arda, su emme kapasitelerince üretim devam ettirilebilir. Fakat bunun dışında kalıplar suya doyduğunda, kalın cidarlı kalıplar daha çok su emdiğinden dolayı daha geç kurur. Doğal olarak da ince cidarlı kalıplar da kalın cidarlı kalıplara göre daha hızlı kurumaktadır. Tabi kuruma süreleri ortam koşullarına göre değişkenlik göstermektedir.

Ayrıca deneysel çalışmalar ile yine anlaşılmıştır ki, kalıpların üretiminin tek bir kişi tarafından yapılması çok yorucu bir iştir. Bir kalıbı üretirken, formun bir seramik ustası tarafından şekillendirilmesi, dekorlama işleminin ise dekoratör tarafından yapılması işi büyük ölçüde kolaylaştırmaktadır. Yani kalıpların en az iki kişi tarafından oluşturulması daha mantıklı görülmektedir. Buna karşın tabi ki üretimin tek bir kişi tarafından yapıldığı kurgusu da mümkündür.

Tüm bunların dışında ise daha önce üzerine çalışılmamış ve bir arada yayınlanmamış olan Metropolis megara kase kalıpları da tez çalışması kapsamında stereo ve optik mikroskop incelemeleri, petrografik ve XRD analizleri şeklinde de incelenmiştir. Bu incelemeler ile nitelikleri bakımından dört ayrı gruba ayrılmıştır. Analizler aynı zamanda deneysel çalışmaların yöntemlerini de belirlemiştir. Örneklerin içeriği kalıpların pişirim ortamı ve sıcaklığı gibi yapım teknolojisine dair önemli veriler ortaya koymuştur. Analizler, kalıpların 800 – 950°C aralığında,

oksitleyici bir ortamda pişirildiğini göstermektedir. Aynı zamanda analizlerin sonuçları doğrultusunda bakıldığında kullanılan kil çamurunun menderes masifi olabileceği düşünülmektedir. Bu da görece biraz geniş bir çerçeveden bakıldığında üretimlerin Torbalı – Selçuk arası bir bölgeden elde edilen hammadde ile üretildiği ve kısmen yerel bir üretim olduğu şeklinde söylenebilir.

Burada dönem içinde ve bölgede en büyük megara kase üreticisi olan Efes dikkati çekmektedir. Metropolis kalıpları da gerek tipolojik gerek desen çeşitliliği olarak incelendiğinde ise Efes örnekleri ile büyük benzerlikler gösterdiği fark edilmektedir. Ayrıca geçmişte yapılan seramik çalışmalarından bilinmektedir ki Efse'ten Metropolis'e de megara kase ithal edildiği bilinmektedir. Bu da megara kase kalıplarının da Efes'ten ithal edilmiş olabileceği gerçeğini ortaya koyar. Önemli bir soru olarak Metropolis kendi başına bir üretici midir, yoksa bir nevi Efes'in taşeronu şeklinde megara kase üretimi yapan yerlerden biri midir? Eldeki veriler ve analiz sonuçları malesef bu kalıpların Metropolis'te mi yoksa Efes'te mi üretildiği konusunda kesin bir yanıt verebilmemize yardımcı olamamaktadır. Daha kesin sonuçlara varabilmek için daha geniş araştırmalar yapmak gerekmektedir. Fakat kalıplar form, desen, ölçü, analiz sonuçları ve diğer özellikleri bakımından değerlendirilerek mümkün olduğu ölçüde tarihlendirilmeye çalışılmıştır. Bu açıdan çalışma Hellenistik Dönem içindeki yapım teknolojisi bakımından önemli veriler ortaya koymuştur.

KAYNAKLAR

Ager, S. L. (2005), "An Uneasy Balance: from the Death of Seleukos to the Battle of Raphia." In A Companion to the Hellenistic world, Malden, MA: Blackwell Publishing.

Anlağan, T. (2000). Sadberk Hanım Müzesi Kalıplı Kaseler ve Kabartmalı Kaplar, İstanbul.

Arcasoy, A. (1983), Seramik Teknolojisi. Marmara Üniversitesi Yayın No: 457,Güzel Sanatlar Fakültesi Yayın No: 2.

Aybek, S.; Meriç, A. E. ve Öz, A. K. (2009), İonia'da Bir Ana Tanrıça Kenti: Metropolis. Homer Kitabevi.

Aybek,S.; Arslan,B. ve Gülbay,O. (2021), The Peristyle House of Metropolis.

Benndorf, O. (1883), Griechische und sizilische Vasenbilder III, Berlin, 1869-1883.

Bouzek, J. ve Jansová, L. (1974), "Megarian bowls." in Anatolian Collection of Charles University, Kyme I, ed. by J. Bouzek, 13–76. Prag.

Bilde, P. G. (2010), Mouldmade Bowls, The Lower City of Olbia (Sector NGS) in the 6th Century BC to the 4th Century AD.,Black Sea Studies 13, Aarhus, 269-288.

Courby, F. (1922), *Les Vases Grecs à Reliefs: Bibliothèque des Écoles Françaises d'Athènes et de Rome*. E. de Boccard.

Çam, A. ve Akdemir, D. (2007), *Hellenistik Dönem Zinter Astarlı Bergama Seramikleri*, Kolokyum Terrasigillata, Uluslar arası Seramik Sempozyumu, İzmir.

Çizer, S. (2005), *Antik Sinter Astarının Yeniden Canlandırılması*, Günümüzde Terra Sigillata, Seramik Türkiye, No:09, Mayıs – Haziran.

Çizer, S. ve Yoleri, H. (2007), *Antik Sinter Astar Yapımında Kullanılan Killerin Kalsinasyonunun Astar Kalitesine Etkileri*, Kolokyum Terrasigillata, Uluslar arası Seramik Sempozyumu, İzmir.

Çizer, S. (2014), *Terra Sigillata*, Birinci Basım, Tibyan Yayıncılık Basım Yayım Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti., Şubat.

Davidson, G. R. (1952), *The Minor Objects. Corinth*(Vol. 12).

Derow, P. S. (2003), *The arrival of Rome: from the Illyrian Wars to the fall of Macedon. A companion to the Hellenistic world*, 51-70.

Edwards, C. M. (1980), *Corinth, Molded Relief Bowls*. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 50(2), 189-210.

Edwards, C. M. (1986), Corinthian moldmade bowls: the 1926 reservoir. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 55(4), 389-419, 1986.

Edwards, G. R. (1956), *Hellenistic Pottery, Hesperia Supplements, Vol. 10, Small Objects from the Pnyx: 2.*

Edwards, G. R. (1975), *Corinthian Hellenistic Pottery, Vol. 7, Part 3, The American School Of Classical Studies At Athens, ASCSA.*

Ekiz, H. H. ve Ünlü, A. (2005), İzmir Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Megara Kâsesi Baskı Kalıbı ile Megara Kasesi Kalıbı. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, 5, 51-56.

Erol, A. F. ve Tamer, D. (2017), Ordu/Fatsa Cıngırt Kayası Kazısı Helenistik Dönem Kalıp Yapımı Kabartmalı Kaseleri.

Ersoy, A. (2013), Smyrna/İzmir Kazıları Kalıp Yapımı Kaseleri Ve Kabartmalı Kaplar. *TÜBA-KED Türkiye Bilimler Akademisi Kültür Envanteri Dergisi*, (11), 31-50.

Fraser, H. (2010), *Seramik Hataları ve Çözüm Yöntemleri*,(çev.). Zeliha Mete, İlker Özkan, Karakalem Kitabevi Yayınları, İzmir.

Germinario, C., Cultrone, G., Cavassa, L., De Bonis, A., İzso, F., Langella, A., Mercurio, M., morra, V., Munzi, P., Grifa, C. (2019),

Local production and imitations of Late Roman pottery from a well in the Roman necropolis of Cuma in Naples, Italy. *Geoarchaeology*. 34: 62–79.

Gulick, C. B. (1927), *Athenaeus: The Deipnosophists, Volume I*. Trans. by Charles Burton Gulick. Loeb Classical Library.

Gürler, B. (1994), *Metropolis'in Hellenistik Dönem Seramiği*, Doktora Tezi, İzmir.

Gürler, B. (2000), *Yeni Kronolojik Veriler Işığında İonia Kalıp Yapımı Kaselerinin Bazı Serilerinin Değerlendirilmesi*. *Bellekten*, 64(240), 419-426.

Harden, D. B. (1968), *The Canosa group of Hellenistic glasses in the British Museum*. *Journal of Glass Studies*, 21-47.

Hausmann, U. (1959), *Hellenistische Reliefbecher aus attischen und böotischen Werkstätten: Untersuchungen zur Zeitstellung und Bildüberlieferung*. Kohlhammer, 1959.

Holakoei, P., Tessari, U., Verde, M., Vaccaro, C. (2014), *A Newlook At XRD Patterns of Archaeological ceramic bodies An Assessment for the firing temperature of 17th Century Haftrang Tiles From Iran* *JTherm Anal Calorim*, 118:165–176.

https://www.britishmuseum.org/collection/object/G_1871-0518-2 erişim:27.04.2023.

- Ignatiadou, D. (2010), Achaemenid and Greek colourless glass. *The World of Achaemenid Persia*, 419-426.
- Jones, R. (2018), *Hellenistic Moldmade Bowls Tracking the Connection Between Wares and Motifs*, Doctoral dissertation, Brandeis University.
- Jones, J. D. (2011), Glass vessels from Gordion. *The Archaeology of Midas and the Phrygians: Recent Work at Gordion*, 101.
- Kamenjarin, I. (2014), Helenistička reljefna keramika iz Sikula (Resnika). *Vjesnik za arheologiju i historiju dalmatinsku*, 107(1), 129-160.
- Kossatz, A. U. (1990), *Funde aus Milet (Vol. 1)*. De Gruyter.
- Kraus, T. (1951), *Megarische Becher im römisch-germanischen Zentralmuseum zu Mainz (Vol. 14)*. Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums.
- Künzl, S. (2002), Ein Komplex von Formschlüsseln für Megarische Becher: die "Mainzer Werkstatt"(Vol. 32). Verlag des Römisch-Germanischen Zentralmuseums.
- Laumonier, A. (1977), *Exploration archéologique de Délos: faite par l'Ecole française d'Athènes. La céramique hellénistique à reliefs. Ateliers" ioniens. Fascicule XXXI. 1. Ecole française d'Athènes.*

Mansel, A. M. (1963), Ege ve Yunan Tarihi, Türk Tarih Kurumu Basımevi - Ankara.

Maniatis, Y. ve Tite, MS. (1981), Technological examination of Neolithic-Bronze Age pottery from central and southeast Europe and from the Near East. J. Archaeol. Sci. 8(1), 59–76.

Meriç, R. (2002), Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos (p. 152). Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften.

Metin H. (2014), Boubon'dan Bir Grup Kalıp Yapımı Kâse. In Colloquium Anatolicum, No. 13, 243-260.

Metin, H. (2015), Burdur Müzesi'nden Bir Grup Kalıp Yapımı Kase. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 8(37), 473-488.

Metin, H. (2015)a, Burdur Müzesi'nden İki Kalıp Işığında Pisidia'lı Bir Kalıp Yapımı Kase Ustası: ΑΡΤΕΜΗΣ. Arkeoloji ve Sanat, (149).

Metin, H. (2017), Hellenistic Mouldmade Bowl Moulds From Kremna. Olba, (25), 259-296.

Metzger, I. R.; Zisterne P. (1971), Verlag nicht ermittelbar.

Mitsopoulos-Leon, V. (1991), Die Basilika am Staatsmarkt in Ephesos. Kleinfunde.

1. Teil: Keramik hellenistischer und römischer Zeit. In FiE (Vol. 9, p. 70).

Ogden, J. M. (1990), Gold jewellery in Ptolemaic, Roman and Byzantine Egypt,

Doctoral dissertation, Durham University.

Okay A. (2007), Menderes Masifi – Nap Paketi mi, Yoksa Stratigrafik Bir İstif mi?,

Menderes Masifi Kolokiyumu: O. Özcan Dora Onuruna: Genişletilmiş Bildiri

Özleri Kitabı, 5-10 Kasım 2007, DEÜ DESEM Bordo Salonu, Alsancak-İzmir.

Ortega, L. A., Zuluaga, M. C., Alonso-Olazabal, A., Murelaga, X., ve Alday, A.

(2010), Petrographicandgeochemicalevidenceforlong-standing supply of rawmaterials in Neolithicpottery (Mendandia site, Spain), *Archaeometry*, 52(6), 987–1001.

Ökse, A. T. (2012), Önasya Arkeolojisinde Çanak Çömlek: Teknik Özellikler,

Biçimler, Türkçe, İngilizce, Almanca ve Fransızca Terimler.Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Poludnikiewicz, A. (2011), “Megarian Bowls from Tel Atrib,” in: H. Meyza-I. Zych

(eds.), *Classica Orientalia. Essays Presented to Wiktor Andrzej Daszewski on his 75th Birthday*, Warsaw.

Py M. vd. (1993), *Lattara. 6, Dicocer: Dictionnaire des céramiques antiques (VIIème*

s. av. n. è.-VIIème s. de n. è.) en Méditerranée nordoccidentale (Provence, Languedoc, Ampurdan).

- Rogl, C. (2014), Mouldmade Relief Bowls from Ephesos–The Current State of Research. içinde: Pia Guldager Bilde and Mark L. Lawall (ed.), Pottery, Peoples and Places. Study and Interpretations of Late Hellenistic Pottery, Black Sea Studies, 16, 113-139.
- Rotroff, S. I. (1982), Silver, Glass, and Clay Evidence for the Dating of Hellenistic Luxury Tableware. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 51(3), 329-337.
- Rotroff, S. I. (1982)a, The Athenian Agora, Vol. 22, Hellenistic Pottery: Athenian and Imported Moldmade Bowls.
- Rotroff, S. I. ve Oliver, A. (2003), The Hellenistic Pottery From Sardis: The Finds Through 1994. *Archaeological Exploration of Sardis, Monographi*, 12.
- Saldern, V. A. (1959), Glass find at Gordion. *J. Glass studies*, 1, 22-49.
- Saltuk, S. (1990), *Arkeoloji Sözlüğü. İnkılâb Kitabevi*.
- Saygılı, B. (2011), Kibyra Kalıp Yapımı Kaseleri, Doktora Tezi, DEÜ Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Semiz, B., Duman, B., Ok, M. (2018), Analytical study of Roman Red Slip Ware from ancient Tripolis (Denizli, Turkey), *Measurement*, 129, 530-541.

Semiz, B., Ok, M., Dumankaya, O., 2023, Archaeometric Investigations of the Red Slip Ware found in Caesarea Germanica, *Archeometry* (incelemede)

Semiz, B. (2023), Metropolis Antik Kenti (Megara Kase Kalıpları) Mineralojik ve Petrografik Analiz Raporu, 1-8.

Scheel, B. (1989), *Egyptian Metalworking and Tools*.

Siebert, G. (1980), Les bols à relief. Une industrie d'art de l'époque hellénistique. *Collection de l'Institut des Sciences et Techniques de l'Antiquité*, 242(1), 55-84.

Smith, W. (2013), *A Dictionary of Greek and Roman Antiquities*, Cambridge: Cambridge University Press.

Stern, M. E. (1999), Ancient glass in Athenian temple treasures. *Journal of Glass Studies*, 41, 19-50.

Tarhan, İ., Massa, M., Tuna, Y., Şahin, F. (2022). An archaeometric study of the Konya basin metallic ware through FTIR and XRD analysis with chemometrics: Central Anatolian Early Bronze Age ceramics, *Archeometry*. 1–15.

Taştemür, E. (2013), *MÖ. 7. Yüzyıldan 4. Yüzyıla Cam Kaseler*, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi.

Triantafyllidis, P. (2001), Classical and Hellenistic glass workshops from Rhodes. In *Échanges et commerce du verre dans le monde antique, Actes du colloque de l'association Française pour l'Archéologie du verre, Aix-en-Provence et Marseille, 7-9.*

Thompson, H. A. (1934), Two centuries of Hellenistic pottery. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 3(4), 311-476.

Ufford, B-Q. V., L. (1953), Les bols mégariens. *BABesch*, 28, 1-21.

Ufford, B-Q. V., L. (1954), Les bols homériques. *BABesch*, 29, 35-40.

Ünlü, A. (2009), İzmir Arkeoloji Müzesi'nde Bulunan Bir Grup Megara Kasesi Baskı Kalıbı. *Türk Arkeoloji ve Etnografya Dergisi*, (79), 19-24.

Weinberg, G. D. (1961), Hellenistic Glass Vessels From The Athenian Agora. *Hesperia: The Journal of the American School of Classical Studies at Athens*, 30(4), 380-392.

Wuilleumier, P. (1931), Le trésor de Tarente. *Journal of Hellenic Studies*, 51.

EKLER

Ek A: Terminoloji

Bu başlık altında megara kaselerin bölümleri ve üzerindeki çeşitli desenler ile ilgili genel kabul görmüş terimler açıklanacaktır.

Madalyon: kasenin dip kısmında bulunan süslemeli bölümdür.²²⁶ Bu bölüm çoğu zaman bir veya daha fazla sayıda çember içine alınarak sınırlandırılmıştır. Çember içi; çeşitli çiçekler ya da figürler gibi farklı bezemeler ile dekorlanmıştır. Bir çember ile sınırlandırılmamış örnekler de bulunabilir. Ayrıca madalyon bölümü bulunmayan ya da madalyon bölümü delorlanmamış megara kaseler de görülebilmektedir.

Dip: Madalyon bölümü bulunmayan megara kaseler içinde düz dipli şekilde üretilmiş olanları da bulunmaktadır. Bu şekilde yapılmış Efes üretimi megara kaseler örnek verilebilir.

Kaliks: Madalyonun etrafını çevreleyen çiçek ya da yapraklar gibi süslemeler ile oluşturulmuş bölümdür.²²⁷ Kaliks, çiçek anatomisinde; taç yapraklar ile sap arasında bulunan ve genellikle küçük yeşil yaprakçıklardan oluşan çanak bölümüne verilen isimdir. Megara kaselerde de bu bölüm, çiçek anatomisinden esinlenilerek isimlendirilmiş olmalıdır. Kimi megara kaselerde kaliks bölümü, duvar bölümü ile arasına bir çizgi çekilerek sınırlandırılmıştır; kimilerinde ise böyle bir sınırlandırma bulunmaz. Bazı megara kaselerde ise kaliks bölümü bulunmaz. Kimilerinde ise kaliks bölümündeki bezeme yukarı doğru devam ederek, duvar bölümünün tamamını kaplar. Bindirmeli yaprak bezemeleri olan megara kaseler içinde bu tip örnekler bulunmaktadır.

²²⁶Susan I. Rotroff, *The Athenian Agora*, Vol. 22, *Hellenistic Pottery: Athenian and Imported Moldmade Bowls*. 1982a, s.3

²²⁷Rotroff, 1982a, s.3

Duvar: Kaliks ile çerçeve arasında kalan bölüme (kaliks olmayan megara kaselerde ise madalyon ile çerçeve arasında kalan bölüm) verilen isimdir. Megara kaselerin yüzeyinde, bezemelerin bulunduğu en geniş bölümdür. Megara kaseler üzerindeki ana dekorasyon bu bölümde işlenmiştir.²²⁸

Çerçeve: Megara kaseler üzerinde duvar bölümünü sınırlayan bir bant şeklindeki bezeme dizisinin olduğu bölümdür.²²⁹ Bu bant deseni genellikle iki çizgi arasında işlenir. Bazı megara kaselerde birden fazla bant görülebilir. Bant bölümleri içinde ise bazı sık tercih edilen desenler olsa da, çok farklı örneklerde görülebilir. Nadir de olsa çerçeve bölümü olmayan ve yalnızca bir çizgi ile duvar bölümü sınırlandırılmış megara kaseler de bulunabilir.

Ağız: Birçok seramik malzemede olduğu gibi kabın açık olan uç bölümüne verilen isimdir. Ağız bölümü megara kaselerde çarkta elle şekillendirilir. Bu bölümde herhangi bir süsleme olmaz. Bazı çok nadir örneklerde ise çeşitli yivler işlenmektedir.

Megara kaseler de genel olarak çok çeşitli desenler görülse de; özellikle bitkisel dekorlu kaselerde bazı tanımlanmış karakteristik çiçek ve yaprak desenleri bulunmaktadır. bunları ise şu şekildedir:

Nymphaea Lotus (Beyaz Mısır Lotusu / Nilüferi): Merkezinde yaprak boyunca uzanan bir ana damarı bulunan, yuvarlak uçlu taç yaprağı şeklindedir. Bunların kısa ve uzun olmak üzere iki çeşidi vardır.²³⁰

Nymphaea Caerulea (Mavi Mısır Lotusu / Nilüferi): Merkezinde yaprak boyunca uzanan bir ana damarı bulunan, sivri uçlu taç yaprağı şeklindedir.²³¹

²²⁸Rotroff, 1982a, s.3

²²⁹Rotroff, 1982a, s.3

²³⁰Rotroff, 1982a, s.3

²³¹Rotroff, 1982a, s.3

Nymphaea Nelumbo (Hint Lotusu / Nilüferi): Merkezinde yaprak boyunca uzanan bir ana damarı bulunan, geniş yuvarlak uçlu taç yaprağı şeklindedir. Uç kısmı öne doğru bükülür.²³²

Eğrelti Otu: Merkezi ve yatay nervürlü; uzun, üçgen ve sivri uçlu yaprak şeklindedir.²³³

Küçük Eğrelti Otu: Küçük, sivri nervürlü yaprak şeklindedir.²³⁴

Palmet: Antik Çağ'da çok sık karşılaşılan stilize yaprak deseni.²³⁵

Akantus: Kenger, yabani enginar yaprağı.²³⁶ Merkezinde yaprak boyunca uzanan bir ana damarı bulunan ve dalgalı biçimde düzensiz kenarları bulunan yaprak. Farklı çeşitleri bulunmaktadır.²³⁷

Genellikle çerçeve bölümünde kullanılan desenler şu şekildedir:

İon Kymationu: Yumurta ve ok / mızrak ucu biçimli iki ayrı desenin ardışık biçimde sıralanması ile oluşan bir bant deseni.²³⁸

Lesbos Kymationu: Kalp biçimli yaprak ve ok / mızrak ucu biçimli iki ayrı desenin ardışık biçimde sıralanması ile oluşan bir bant deseni.²³⁹

Meander: Geometrik köşeli kıvrımlar şeklinde ilerleyen bant deseni.²⁴⁰

Boncuk Dizisi: Genelde iki adet kısa/dar ve bir adet uzun/yuvarlak boncuk şeklinde tekrarlayarak devam eden ince bant deseni.²⁴¹

²³²Rotroff, 1982a, s.3

²³³Rotroff, 1982a, s.3

²³⁴Rotroff, 1982a, s.4

²³⁵Rotroff, 1982a, s.4; Secda Saltuk, Arkeoloji sözlüğü. İnkılâb Kitabevi, 1990, s.134

²³⁶Saltuk, 1990, s.17, 95

²³⁷Rotroff, 1982a, s.4

²³⁸Saltuk, 1990, s.85-86

²³⁹Saltuk, 1990, s.112

²⁴⁰Saltuk, 1990, s.116-117

²⁴¹Saltuk, 1990, s.41

Ek B: Katalog

KATALOG NO: 1

LEVHA NO: 1

ENVANTER NO: AKR'S-20-13

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Akropol – Sarnıç Yapısı, 43 (J-6, J-7)
– 55 (A-6, A-7) plk. Güney Sarnıç içi (orta kısım). Seviye: 131,43 m. / 130,33 m.

FORMU: Dışa dönük ağız kenarlı. Dip kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ. 2. (2. sıra 2. çizim); Künzl, 2002, s.19, S1 (Genel form grupları içinde S1 tipine dahil edilebilir.)

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 21 cm.
Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 23.2 cm.

RENK: Munsell Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 5 YR – 6/6 (Reddishyellow), Kesit: 5 YR – 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Dışa dönük ağızlı ve ağız kenarı bölümü hafif aşağı eğimli şekildedir. Dış kısmında hafif belirgin çark izleri görülmektedir. İç kısımda ağza yakın bölümde; iki yatay çizgi arası tekrar eden on yapraklı papatya benzeri bir çiçek motifi şeklinde ilerleyen bant deseni bulunmakta. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: Megara kaselerdeki dekor üzerinden değerlendirildiğinde MÖ. 1. yy. sonları – MS. 1. yy. başları civarındır.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Rogl, 2014, s.129, fig.14, (94. Çizim. Çiçek deseni buradakilerin bir çeşitlemesi.); Ersoy, 2013, s.34, 44, Kat. No: 6, 7, 9. (Buradakilerin bir çeşitlemesi); Megara kaseler üzerinde benzerleri: Laumonier, 1977, s.233, pl.52

(1336); s.236, pl.53 (4350); Recep Meriç, Späthellenistisch-römische Keramik und Kleinfunde aus einem Schachtbrunnen am Staatsmarkt in Ephesos (p. 152). Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. 2002, taf.92, s.20, 34, (K 47) (Megara kase üzerindeki çiçek deseni ve işçilik benziyor.); Kossatz, 1990, s.70, taf.36 (M 505) (Çiçek deseni yakın/benzer).

KATALOG NO: 2

LEVHA NO: 2

ENVANTER NO: HY-05-04

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Aşağı Hamam (Han Yıkığı), 50 (B-2)
plk. Seviye: 47,30 m. / 46,50 m.

FORMU: Düz dipli, alt orta kısmı tıraşlanmış. Ağız kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (Sol alt çizim); Künzl, 2002, s.19. S5, S7 (Genel form grupları içinde S5 ya da S7 tipine dahil edilebilir. Dip şekli olarak S5 gibi görünüyor fakat S7 formu bu tip dekorlamalarda çok yaygın)

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 5.4 cm. Yaklaşık Dip Çapı: Belirsiz

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 10 YR – 6/4 (Lightyellowishbrown), Kesit: 10 YR – 6/4 (Lightyellowishbrown).

TANIMI: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Dış kısmında hafif belirgin çark izleri görülmektedir. İç kısmı kozalak deseninden esinlenerek oluşturulmuş, piramidal biçimli desenler ile dekorlanmıştır. Ağız kısmı belirsiz.

DURUMU: Dip bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 2.yy. ilk yarısı.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977, pl.49 (4205, 4210, 4184, 9409, 4273);
Künzli, 2002, s.17, 46, Taf.215, 216. (Kat. Nr. 99); Metin, 2017, s.284, 290, fig.2, typ
1 (M1).

KATALOG NO: 3

LEVHA NO: 3

ENVANTER NO: HY-10-62

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Palaestra, Hamam önu girişin güneyi.
50 (F-3, F-4) plk. Seviye: 44,62 m. / 43,21 m.

FORMU: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı çıkıntısı neredeyse düz (Çok
az aşağı doğru eğimli). Susan I. Rotroff, ve Andrew Oliver, The Hellenistic Pottery
From Sardis: The Finds Through 1994. Archaeological Exploration of Sardis,
Monographi, 12, 2003, s.98, pl.61, 367 (Form olarak yakın); Rogl, 2014, s.117, fig.3,
typ.2 (2.sıra 1.çizim form olarak benzer).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 2.1 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 20 cm.
Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 21.7 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR – 6/6
(Reddishyellow), Kesit: 7,5 YR – 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Dışa dönük ağızlı ve ağız kenarı bölümü neredeyse düz şekilde
dışa doğru uzanmaktadır (çok az aşağı eğimli). Dış kısmında hafif belirgin çark izleri
görülmektedir. İç kısımda ağza yakın bölümde; iki yatay çizgi arası tekrar eden, üstte
yatay bir halar ve altında çok basit betimlenmiş iki adet iki çizgi arası boncuk dizisi
motifi şeklinde ilerleyen bant deseni bulunmaktadır. Bu desen kompozisyonu tek bir
mühür ile yapılmış ve yan yana tekrar eder şekilde uygulanmıştır. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: Megara kaselerdeki dekor üzerinden değerlendirildiğinde MÖ. 1. yy. sonları – MS. 1. yy. başları civarındır.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977, s.384, pl.92 (4424, 8023) (Megara kase üzerindeki boncuk dizisi deseni benzer); Meriç, 2002, taf.92, s.20, 34, (K 42) (Megara kase üzerindeki boncuk dizisi deseni benziyor.).

KATALOG NO: 4

LEVHA NO: 4

ENVANTER NO: HY-13-66

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Aşağı Hamam. 49 (F-6) plk. Batı servis koridoru girişi ve içi. Seviye: 48.08 m. / 45.55 m.

FORMU: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Ağız kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (Sol alt çizim).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3 cm. Yaklaşık Dip Çapı: Belirsiz.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR – 6/6 (Reddishyellow), Kesit: 7,5 YR – 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Dış kısmında çark izleri belirgin değil. İç kısmı kozalak deseninden esinlenerek oluşturulmuş, piramidal biçimli desenler ile dekorlanmıştır. Ağız kısmı belirsiz.

DURUMU: Dip bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 2.yy. ilk yarısı.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977, pl.49 (4205, 4210, 4184, 9409, 4273);
Künzl, 2002, s.17, 46, taf.215, 216. (Kat. Nr. 99).; Metin, 2017, s.284, 290, fig.2,
typ1 (M1).

KATALOG NO: 5

LEVHA NO: 5

ENVANTER NO: HY-15-41

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Aşağı Hamam. 49 (D-6, 7) plk. Batı
servis koridoru içi. Seviye: 48,10 m. / 45,50 m.

FORMU: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Ağız
kısımı belli değil. Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (Alt sıra 2. çizim). (Ayrıca
buradaki örnekte de bindirme yaprak deseni olduğu çizimde belirtilmiş); Künzl,
2002, s.19. S5, S7 (Genel form grupları içinde S5 tipine dahil edilebilir.)

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 2.8 cm. Yaklaşık Dip Çapı: Belirsiz.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR – 6/6
(Reddishyellow), Kesit: 7,5 YR – 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Dış
kısımında hafif belirgin çark izleri görülmektedir. İç kısımda bitişik şekilde küçük
yarım yaprak desenleri bulunmakta (bindirme yaprak deseni). Ağız kısmı belirsiz.

DURUMU: Dip bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 3.yy. sonu – MÖ. 2.yy. ilk yarısı.

BİBLİYOGRAFYA:

BENZERLERİ: Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (Alt sıra 2. Çizim.
Desen olarak yakın).; Południkiewicz, 2011, s.432, 433 (11), (Megara kase
üzerindeki yaprak deseni benziyor fakat uygulanış şekli biraz farklı).; Laumonier,

1977, s.75, pl.16 (8864), s.112, pl.25 (306, 466+612).; Rotroff, ve Oliver, 2003, s.97, pl.60, (363) (desen olarak yakın), s.139, pl.101, (578) (Megara kase üzerindeki desen olarak yakın).

KATALOG NO: 6

LEVHA NO: 6

ENVANTER NO: Sİ-18-13

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Sur içi. 34 (D-8) plk. Meclis Binası kuzeyi.

Seviye: 102,65 m. / 101,51 m.

FORMU: Kaideli. Halka biçimli kaide açılı bir şekilde genişleyerek aşağı inmekte. Bouzek ve Jansová, 1974. s.42 (3) (Form olarak benziyor.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3.3 cm. Yaklaşık Kaide Çapı: 9.9 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 10 YR - 5/4 (Yellowishbrown), Kesit: 7.5 YR – 5/4 (Brown).

TANIMI: Kaideli. Halka biçimli kaide açılı bir şekilde genişleyerek aşağı inmekte. İç kısmı kozalak deseninden esinlenerek oluşturulmuş, piramidal biçimli desenler ile dekorlanmıştır. Ağız kısmı belirsiz.

DURUMU: Dip bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 2.yy. ilk yarısı.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977, pl.49 (4205, 4210, 4184, 9409, 4273); Künzl, 2002, s.17, 46, taf.215, 216. (Kat. Nr. 99); Metin, 2017, s.284, 290, fig.2, typ1 (M1).

KATALOG NO: 7

LEVHA NO: 7

ENVANTER NO: SOND1-20-01

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Sur içi. 23 (F, G, H-10), 24 (F, G-1)
plk. Yukarı Hamam kuzeyi.

Seviye: 86,45 m. / 85,02 m.

FORMU: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Ağız kısmı belli değil. Künzl, 2002, s.19. S5 (Genel form grupları içinde S5 tipine dahil edilebilir.), taf. 182, 183, kat. nr. 84, taf. 185, 186, kat. nr. 85; Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (Genel olarak buradaki formlar benzer. Desen olarak da yakın/benzer, bindirme yapraklar uygulanmış). Ağız kısmı belirsiz.

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 5.2 cm. Yaklaşık Dip Çapı: 7 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 10 YR - 5/4 (Yellowishbrown), Kesit: 10 YR - 5/4 (Yellowishbrown).

TANIMI: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Dış kısmında çark izleri görülmektedir. İç kısım küçük yapraklardan oluşan bindirme yaprak deseni ile dekorlanmıştır.

DURUMU: Dip ve gövde bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 2. yy. ilk yarısı.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (Genel olarak buradaki formlar benzer. Desen olarak da yakın/benzer, bindirme yapraklar uygulanmış); Laumonier, 1977, pl.9 (5122, 5017, 5019, 5022-5028), pl.10 (5041, 5021, 5020, 5026, 5024, 5027, 5050), pl.41 (189, 244, 245); Edwards, Corinthian

Hellenistic Pottery, Vol. 7, No. 3, 1-254, 1975, s. 160, 161, pl. 65 (791) (Desen olarak yalın/benzer.).

KATALOG NO: 8

LEVHA NO: 8

ENVANTER NO: Tİ-96-205

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Tiyatro, 94 (A-6, 7; B-6, 7) plk. Tiyatro sahne binasının Güneydoğusu.

FORMU: Düz ağız kenarlı. Ağız kenarı çok az dışa doğru şişkin. Dip kısmı belli değil. Edwards, 1956, s.86, fig.2 (24, 118) (Form olarak benziyor.); Rogl, 2014, s.118, fig.4, Sonderformen. (Sağdaki çizim) (Form olarak benziyor.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3.2 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 10.2 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 11.5 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR - 6/6 (Reddishyellow), Kesit: 7,5 YR – 5/6 (Strongbrown).

TANIMI: Düz ağız kenarlı. Ağız kenarı çok az dışa doğru şişkin. Dış kısmında çok az belirgin çark izleri görülmektedir. İç kısımda da yine çok az belirgin çark izleri görülmektedir. Ağız kısmına yakın bölümde; birbirine yakın iki yatay çizgi arası tekrar eden eğik çizgilerden oluşan kenar deseni (burulmuş bir halat olabilir) bulunmaktadır. Bu kenar deseninin altında solda, sağ eli ile pan flüt tutan bir figür bulunmaktadır. Figür şişkin göbeği ile betimlenmiş olmasından dolayı muhtemelen Eros olmalıdır, fakat parçanın kırık olması sebebi ile tam olarak anlaşılabilir. Sağda ise üzerinde çizgisel desenler bulunan volütlü bir krater bulunmaktadır. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 3. yy. – MÖ. 2. yy.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977,s.31, pl.109 (334) (Kenar deseni benziyor.), s.115, pl.26 (462) (Kenar deseni benziyor.), pl.19 (9302), pl.21, 120 (3331), pl.119 (9302) (Eros ve pan flüt betimlemesi.), pl.123 (3204-5) (Eros ve amphora betimlemesi).

KATALOG NO: 9

LEVHA NO: 9

ENVANTER NO: Tİ-96-212

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Tiyatro, 94 (A-6, 7; B-6, 7) plk. Tiyatro sahne binasının Güneydoğusu.

FORMU: Düz ağız kenarlı. Ağız kenarı çok az dışa doğru şişkin. Dip kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.118, fig.4, Sonderformen. (Sağdaki çizim) (Form olarak biraz benziyor. Ayrıca s.117, fig.3, typ 2 deki çizimlerde ion kymation deseni sıklıkla kullanılmış fakat buradaki kalıp formları dışa dönük ağız kenarlıdır. Yani Metropolis'deki kalıp; bu tip desenlerin uygulandığı, ağız kenarı yuvarlatılmış bir varyasyonu olabilir.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 2.4 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 11.2 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 12.2 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR - 4/2 (Brown), Kesit: 10 YR – 4/2 (Darkgrayishbrown).

TANIMI: Düz ağız kenarlı. Ağız kenarı çok az dışa doğru şişkin. Dip kısmı belli değil. Dış kısmında çok az belirgin çark izleri görülmektedir. İç kısımda ağza yakın bölümde; iki yatay çizgi arası tekrar eden ion kymation kenar deseni

bulunmakta. Kenar deseninin hemen altında bir yaprağın uç kısmı görülmekte fakat parçanın kırık olmasından dolayı tanımlanamamaktadır. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: -

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Rogl, 2014, s.128, fig.13, (2. çizim) (Birçok megara kase ve kalıbında kullanılmış olan ion kymation deseni), s.117, fig.3, typ.2 (2. sıra 2. çizim. Ayrıca diğer çizimlerde de farklı yerlerde ion kymation deseninin kullanıldığı görülüyor.)

KATALOG NO: 10

ENVANTER NO: YE-08-70

LEVHA NO: 10

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 2007-4 mekanının Güneyi, 95 (F-6, 7; G-6, 7) plk. Seviye: 58,15 m. / 57,91 m.

FORMU: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli. Dip kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ.2 (1. sıra 2. çizim ve 3. sıra 1. çizim form olarak benzer. Ayrıca dekor tarzı ve desenler de benziyor.); Rotroff, ve Oliver, 2003, s.97, pl.60, (360) (Form olarak benzer); Rotroff, 1982, Representative profiles of molds (317) (Form olarak benzer.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3.4 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 13.8 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 15.8 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 5 YR - 6/6 (Reddishyellow), Kesit: 5 YR - 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli. Dip kısmı belli değil. Dış kısmında çok az belirgin çark izleri görülmektedir. İç kısımda da yine çark izleri çok az belirgin şekilde görülmektedir. İç kısımda ağza yakın bölümde; iki yatay çizgi arası tekrar eden 6 yapraklı (?) papatya benzeri çiçek deseni bulunmakta. Bu kenar deseninin hemen altında ion kymation deseni görülmekte. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 2.yy. sonları - MÖ. 1. yy.

BİBLİOGRAFYA: Serdar Aybek, Burak Arslan ve Onur Gülbay, The Peristyle House of Metropolis, 2021, s.74, pl.16, cat.135.

BENZERLERİ: Aybek, Arslan ve Gülbay, 2021, s.74, pl.16, cat.135 (YE-08-70), s.82, pl.21, cat.195 (Megara kase üzerindeki çiçek deseni benzer.); Meriç, 2002, s.20, 34, taf.6, 92 (K50) (Kalıp formu ve dekorlama yakın/benzer.); Laumonier, 1977,s.45, pl.9 (117) (Desen ve stil olarak benziyor. Çiçek altında ion kymation dizisi, onun altında boncuk dizisi bulunmakta. Kaliks bölümünde ise bindirme yaprak deseni bulunuyor. Parçanın dip kısmında ise ‘...AXOY’’ yazmakta (yazının tamamı ‘‘MENEMAXOY’’ olmalı. Parçanın kırık olması sebebiyle eksik. Bu da Efes üretimi olduğunu göstermektedir.), s.67, pl.14 (633, 5911-5910, 68 E 4002-8088 örneklerindeki çiçekler benzer.), s.208, pl.47 (5985, 5987 parçalar desen ve uygulanış biçimi olarak benziyor. Çiçek deseni altı ion kymation deseni.); Kossatz, 1990, s.31, 106, taf.22 (M 452) (Çiçek deseni çok benzer.); Rogl, 2014, s.134, fig.19a, (çiçek deseni benzer. ayrıca tarihleme açısından bu rada bilgiler verilmiş.), (Birçok megara kase ve kalıbında kullanılmış olan ion kymation deseni), s.117, typ 1, 2 (Buradaki kalıp tiplerinde çok benzer desenler sıklıkla kullanılmış.),

s.128, fig.13 (4. Çizim. Çiçek deseni buradakilerin bir çeşitlemesi.), s.129, fig.14 (90. Çizim. Yine buradaki çiçek desenleri de benzer.).

KATALOG NO: 11

LEVHA NO: 11

ENVANTER NO: YE-08-162

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 95 (G-5, H-5) plk.
Seviye: 57,04 m. / 56,72 m.

FORMU: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Ağız kısmı belirsiz. Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (İlk çizim benziyor fakat diğerleri de form olarak yakın.); Rotroff,ve Oliver, 2003, s.102, pl.68 (407), s.103, pl.69 (408) (Her iki örnek de form ve dekor bakımından yakın.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 2.4 cm. Yaklaşık Dip Çapı: 4.6 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR - 6/6 (Reddishyellow), Kesit: 7,5 YR - 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Dış kısmında çark izleri görülmektedir. İç kısımda madalyon bölümünde muhtemelen bir çiçek motifi bulunmakta (kırık olması sebebiyle tam olarak tanımlanamıyor). Kaliks bölümünde ise ince uzun taç yaprak deseni yan yana uygulanmış. Her uzun taç yaprağın arasında papatya benzeri küçük birer çiçek görülmekte. Takat bunların da ancak yarısı korunabilmiş. Ağız kısmı belirsiz.

DURUMU: Dip ve gövde bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 1. yy. – MS. 1. yy.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977,s.296, pl.68 (8796) (Dekor olarak yakın. Uzun taç yapraklar benziyor. Ayrıca taç yaprakların üzerinde yine papatya benzeri küçük çiçekler uygulanmış.); Rotroff,ve Oliver, 2003, s.102, pl.68 (407), s.103, pl.69 (408) (Her iki örnek de form ve dekor bakımından yakın.).

KATALOG NO: 12

LEVHA NO: 12

ENVANTER NO: YE-08-182

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 95 (G-5, H-5) plk.
Seviye: 57,08 m. / 56,95 m.

FORMU: Dışa dönük ağız kenarlı. Dip kısmı belli değil. Ağız kısmı belirsiz.
Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen (Sağ üst çizim form olarak yakın.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 2 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 13.6 cm.
Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 14.6 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 10 YR - 6/6
(Brownishellow).

TANIMI: Dışa dönük ağız kenarlı. Dip kısmı belli değil. Dış kısımda çark izleri çok az belirgin. Ayrıca iç kısımda dekorlama aşamasındaki mühür baskılarının izleri şişkinlik şekilde dış yüzeyde görülmekte. İç kısımda yine çark izleri çok az belirgin. Ağız bölümüne yakın iki yatay çizgi arası küçük boyutlu ion kymation deseni tekrar etmekte. Hemen altında nokta dizisi bulunuyor. Nokta dizisinin altında ise dikey çizgilerden oluşan bir desen bulunmakta fakat parçanın kırık olmasından dolayı tanımlanamıyor. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 1. yy. – MS. 1. yy.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ:Rotroff,ve Oliver, 2003, s.96, pl.60 (363) (İon kymation deseni benziyor.); Laumonier, 1977, s.450, pl.103 (4507) (Dekor olarak yakın. Benzer tarzda ion kymation deseni altı nokta dizisi yapılmış. Bunların altında ise uzun taç yapraklar var.).

KATALOG NO: 13**LEVHA NO:** 13**ENVANTER NO:** YE-10-15

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 95 (I-7, 8; J-8) plk.
Seviye: 56,04 m. / 55,57 m.

FORMU: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli. Dip kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ 2 (2. Sıra 2. Çizim form olarak benziyor. Ayrıca ion kymation deseni de benziyor.)

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3.2 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 12.6 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 14.7 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 5 YR - 5/6 (Yellowishred), Kesit: 5 YR - 5/6 (Yellowishred).

TANIMI: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli. Dip kısmı belli değil. Dış kısımda çark izleri görülüyor. İç kısımda ağız kısma yakın iki yatay çizgi arası ion kymation deseni tekrar etmekte. Bu kenar deseninin aşağısında bir desen daha görülüyor fakat parçanın kırık olmasından dolayı tanımlanamıyor. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: Tarihlendirmek güç fakat işçilik ve hamur dokusu olarak YE-08-70 numaralı kalıp parçasına benziyor. MÖ. 2.yy. sonları - MÖ. 1. yy. sonları arası olabilir.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ 2 (2. Sıra 2. Çizim form olarak benziyor. Ayrıca ion kymation deseni de benziyor.), s.128, fig.13 (2. Çizim de sağdaki ion kymation deseni benziyor fakat bu desen çok yaygın kullanılan bir desen.)

KATALOG NO: 14

LEVHA NO: 14

ENVANTER NO: YE-10-16(1)

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 95 (I-7, 8; J-8) plk.
Seviye: 55,57 m. / 55,19 m.

FORMU: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli ve üçgen kesitli. Dip kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ 2 (2. Sıra 2. Çizim form olarak yakın.); Künzl, 2002, s.19, S5 (Genel form grupları içinde S1 tipine dahil edilebilir.); Rotroff, ve Oliver, 2003, s.102, pl.68 (403) (Form olarak yakın. Ayrıca yumurta dizisi de yakın.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3.8 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 14.6 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 16.1 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 5 YR - 5/6 (Yellowishred), Kesit: 5 YR - 5/6 (Yellowishred).

TANIMI: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli ve üçgen kesitli. Dip kısmı belli değil. Dış kısmında çark çok az belirgin. İç yüzeyi iyi

düzeltilmiş, çark izleri bant çizgileri dışında çok belirgin değil. İç kısımda ağız bölümüne yakın iki yatay dar çizgi arası boncuk dizisi tekrar ediyor. Bunun hemen altında yine iki yatay çizgi arası yumurta dizisi var (ion kymation dizisi gibi fakat yumurtalar bitişik uygulanmış ve arasında ok ucu bezemesi bulunmuyor.). bunun altında ise yine iki dar yatay çizgi arası küçük nokta dizisi bulunmakta. Gövde bölümünde ise bir desen daha görülmekte fakat parçanın kırık olmasından dolayı desen tanımlanamıyor. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız ve gövde bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: Tarihlendirmek güç. MÖ. 2.yy. sonları - MÖ. 1. yy. sonları arası olabilir.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977, pl.13 (2121) (Boncuk dizisi benziyor.), s.253, 255, pl. 57 (8938, 5116) (Bu örneklerde de yalnızca yumurta dizisi kullanılmış bantlar var. Desen olarak yakın.), pl.106 (5124) (Nokta dizisi benziyor.).

KATALOG NO: 15

LEVHA NO: 15

ENVANTER NO: YE-10-16(2)

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 95 (I-7, 8; J-8) plk.
Seviye: 55,57 m. / 55,19 m.

FORMU: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli. Dip kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ 2 (2. Sıra 2. Çizim form olarak benzer. Ayrıca ion kymation deseni de benziyor.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3.5 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): Belirsiz. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): Belirsiz.

RENK: Munsell Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR - 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli. Dip kısmı belli değil. Dış kısmında çark izi belirgin değil. İç yüzeyi iyi düzeltilmiş, çark izleri bant çizgileri dışında çok belirgin değil. İç kısmında ağız bölümüne yakın iki yatay çizgi arası ion kymation deseni tekrar etmekte. Bunun hemen altında ise sağa yatık kalp biçimli örgü deseni tekrar etmekte. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 2.yy. sonları - MÖ. 1. yy.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ 2 (2. Sıra 2. Çizim form olarak benzer. Ayrıca ion kymation deseni de benziyor.), s.128, fig.13 (9) (Buradaki desenlerin bir çeşitlemesi.); Laumonier, 1977,s.430, pl.100 (933) (Örgü deseni benziyor.).

KATALOG NO: 16

LEVHA NO: 16

ENVANTER NO: YE-10-28

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 95 (I-7, 8; J-8) plk.
Seviye: 57,42 m. / 56,52 m.

FORMU: Düz dipli. Dip orta kısmı neredeyse zemine değecek biçimde (Yaklaşık 1mm. boşluk var.). Ağız kısmı belirsiz. Rogl, 2014, s.118, fig.4,

Bodenformen (Genel olarak buradaki dip formlarına yakın. Sağ üst çizime dahil edilebilir.)

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 2.9 cm. Yaklaşık Dip Çapı: 8.6 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 10 YR - 5/4 (Yellowishbrown), Kesit: 10 YR - 5/4 (Yellowishbrown).

TANIMI: Düz dipli. Dip orta kısmı neredeyse zemine değecek biçimde (Yaklaşık 1mm. boşluk var.). Ağız kısmı belirsiz. Dış kısımda çark izleri çok az belirgin. İç kısımda da yine aynı şekilde. İç kısımda dipte madalyon bölümü halkası görülüyor. Madalyon bölümünün kırık olmasından dolayı, burada desen ya da yazı benzeri bir unsurun olup olmadığı belirsiz. Kalıp düz dipli zemine oturabilen bir megara kase üretimi için tasarlanmış. Madalyon bölümünün üzerinde (gövde kısmında) dikey biçimde bir adet orta damar kısmında nokta dizisi olan nilüfer yağrağı ve bir adet akantus yaprağı deseni görülüyor. Her yaprak deseninin arasında ise dikey bir hatta nokta dizisi bulunmakta. Bu nokta dizileri tarak benzeri bir mühür ile oluşturulmuş.

DURUMU: Dip bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: -

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977,s.430, pl.100 (598) (Dekor stili olarak benziyor. Yapraklar arası nokta dizisi şeklinde. Yalnızca yapraklar farklı tipte. Ayrıca tasarlanan megara kase tipi de düz dipli.).

KATALOG NO: 17

LEVHA NO: 17

ENVANTER NO: YE-18-01

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 95 (J-6, J-7) plk. Tuğla tabanın güneydoğusu. Seviye: 57,72 m. / 56,27 m.

FORMU: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli. Dip kısmı belli değil. Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ 2 (Buradaki formların bir çeşitlemesi gibi.), s.118, fig.4, Bodenformen (Ayrıca buradaki sağ üst çizim de benziyor. Özellikle açık ağızlı ve muhtemelen çok da yüksek bir kalıp olmamasından dolayı.); Meriç, 2002, s.20, 34, taf.6, 92 (K50) (kalıp formu ve dekorlama tarzı benzer. İon kymation deseni benziyor.)

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3.4 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 12.8 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 16.4 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 5 YR - 6/6 (Reddishyellow), Kesit: 5 YR - 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Dışa dönük ağız kenarlı. Ağız kenarı aşağı doğru eğimli. Dip kısmı belli değil. Dış kısımda çark izleri çok az belirgin. İç kısımda da yine aynı şekilde. İç kısmında ağız bölümüne yakın iki yatay çizgi arası ion kymation deseni tekrar etmekte. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 2.yy. sonları - MÖ. 1. yy.

BİBLİOGRAFYA: Aybek, Arslan ve Gülbay, 2021, s.79, pl.19, cat.175.

BENZERLERİ: Meriç, 2002, s.20, 34, taf.6, 92 (K50) (Kalıp formu ve dekorlama tarzı benzer. İon kymation deseni benziyor.); Rogl, 2014, s.117, fig.3, typ 2 (Buradaki formların bir çeşitlemesi gibi.), s.118, fig.4, Sonderformen (Ayrıca buradaki sağ üst çizim de benziyor. Özellikle açık ağızlı ve muhtemelen çok da yüksek bir kalıp olmamasından dolayı.), s.128, fig.13 (2) (Birçok megara kasede kullanılan ion kymation deseni.).

KATALOG NO: 18

LEVHA NO: 18

ENVANTER NO: YE-18-08

BULUNTU YERİ: İzmir, Metropolis, Peristilli Ev, 95 (I-3, 4; J-4) plk.

Seviye: 57,48 m. / 57,11 m.

FORMU: Düz ağız kenarlı. Ağız kenarı yuvarlatılmış, çok az dışa doğru şişkin. Dip kısmı belli değil. Edwards, 1956, s.86, 96, pl.51, fig.2 (24) (Form olarak benziyor.); Rogl, 2014, s.118, fig.4, Sonderformen (Sağdaki çizim form olarak yakın.); Metin, 2017, s.287, fig.7, typ.3 (M27, M29, M30) (Form olarak yakın/benzer.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 2 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 12.6 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 14.1 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR - 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Düz ağız kenarlı. Ağız kenarı yuvarlatılmış, çok az dışa doğru şişkin. Dip kısmı belli değil. Dış kısımda çark izleri çok az belirgin. İç kısımda da yine aynı şekilde. İç kısımda ağız bölümüne yakın iki yatay dar çizgi arası yumurta dizisi tekrar etmekte (ion kymation deseninin yalnızca yumurta bölümü yapılmış, aralardaki ok ucu yapılmamış.). Yumurta desenleri çok basit şekilde betimlenmiş. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: -

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977,s.448, pl.103 (4369) (Yumurta dizisi biraz benziyor.).

KATALOG NO: 19

LEVHA NO: 19

ENVANTER NO: YE-18-16(1)

BULUNTU YERİ: Metropolis, Peristilli Ev, 95 (J-3) plk. Seviye: 57,42 m. / 56,70 m.

FORMU: Düz ağız kenarlı. Ağız kenarı yuvarlatılmış. Dip kısmı belli değil. Bouzek ve Jansová, 1974. s.42 (5, 6, 12. Çizimler form olarak benziyor.); Metin, 2017, s.287, fig.7, typ 3 (M27, M29, M30) (Form olarak benziyorlar. Ayrıca bu kalıplar da figürlü şekilde dekorlanmış.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 3.4 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (İç): 17.2 cm. Yaklaşık Ağız Çapı (Dış): 18.5 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 7,5 YR - 6/6 (Reddishyellow), Kesit: 7,5 YR - 6/6 (Reddishyellow).

TANIMI: Düz ağız kenarlı. Ağız kenarı yuvarlatılmış. Dip kısmı belli değil. Dış kısımda çark izleri çok az belirgin. İç kısımda da yine aynı şekilde. İç kısımda ağız bölümüne yakın bir yatay çizgi bulunmakta. Çizginin altında yuvarlak yaprakları olan bir çiçek görülüyor. Çiçeğin sağ tarafında; başında çelenk (ya da hare) bulunan ve elinde gırlant tutan bir figür bulunmakta. Figür muhtemelen bir eros betimlemesidir (parçanın kırık olmasından dolayı figürün tamamı görülememektedir.). Figür sol elini sağ yukarı doğru uzatmış biçimde gırlantın bir ucunu tutar vaziyette betimlenmiştir. Figürün karşısında ve çiçeğin altında bir desen daha bulunmaktadır, fakat parçanın kırık olmasından dolayı tanımlanamamaktadır. Dip kısmı belirsiz.

DURUMU: Ağız bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

TARİHLEME: MÖ. 2.yy. sonları - MÖ. 1. yy.

BİBLİOGRAFYA:

BENZERLERİ: Laumonier, 1977,s.448, pl.122 (3286 etc.), pl.123 (3204-5) (Eros figürleri yakın/benzer.); Metin, 2017, s.287, fig.7, typ 3 (M27, M29, M30) (Form olarak benziyorlar. Ayrıca bu kalıplar da figürlü şekilde dekorlanmış.).

KATALOG NO: 20

LEVHA NO: 20

ENVANTER NO: YE-18-23

BULUNTU YERİ: Metropolis, Peristilli Ev, 95 (J-3) plk. Seviye: 56,70 m. / 56,12 m.

FORMU: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Dış kısmında çark izleri görülmektedir. Ayrıca yine dış yüzeyde dip kısmına yakın iki adet yiv bulunmaktadır.Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (Genel olarak buradaki formlar benziyor.).

ÖLÇÜLERİ: Korunmuş Yükseklik: 2.2 cm. Yaklaşık Dip Çapı: 6.2 cm.

RENK: Munsel Soil Colour Renk Kataloğu: Dış: 10 YR - 6/4 (Lightyellowishbrown), Kesit: 10 YR - 6/4 (Lightyellowishbrown).

TANIMI: Düz dipli. Alt orta kısım tıraşlanarak zeminden yükseltilmiş. Dış kısmında çark izleri görülmektedir. Ayrıca yine dış yüzeyde dip kısmına yakın iki adet yiv bulunmaktadır. Ağız kısmı belirsiz. Kalıbın iç yüzeyi Makedon kalkanı deseni (ya da diğer tanımları ile eş merkezli/konsantrik yaylar) şeklinde dekorlanmış. İç kısımda dipteki madalyon bölümünde iç içe iki halka görülmektedir. Bu halkaların hemen dışında nokta dizisi bulunmaktadır. Gövde bölümüne doğru yine bir yay ve dışında nokta dizisi görülmektedir. Bu desen grubundan yan yana iki adet

görülmektedir. Bu iki desen grubu arasında ise rüzgar gülü deseni bulunmaktadır. Kalıbın tamamı muhtemelen bu şekilde dekorludur.

DURUMU: Dip bölümünden tek bir kırık parça şeklinde korunmuştur.

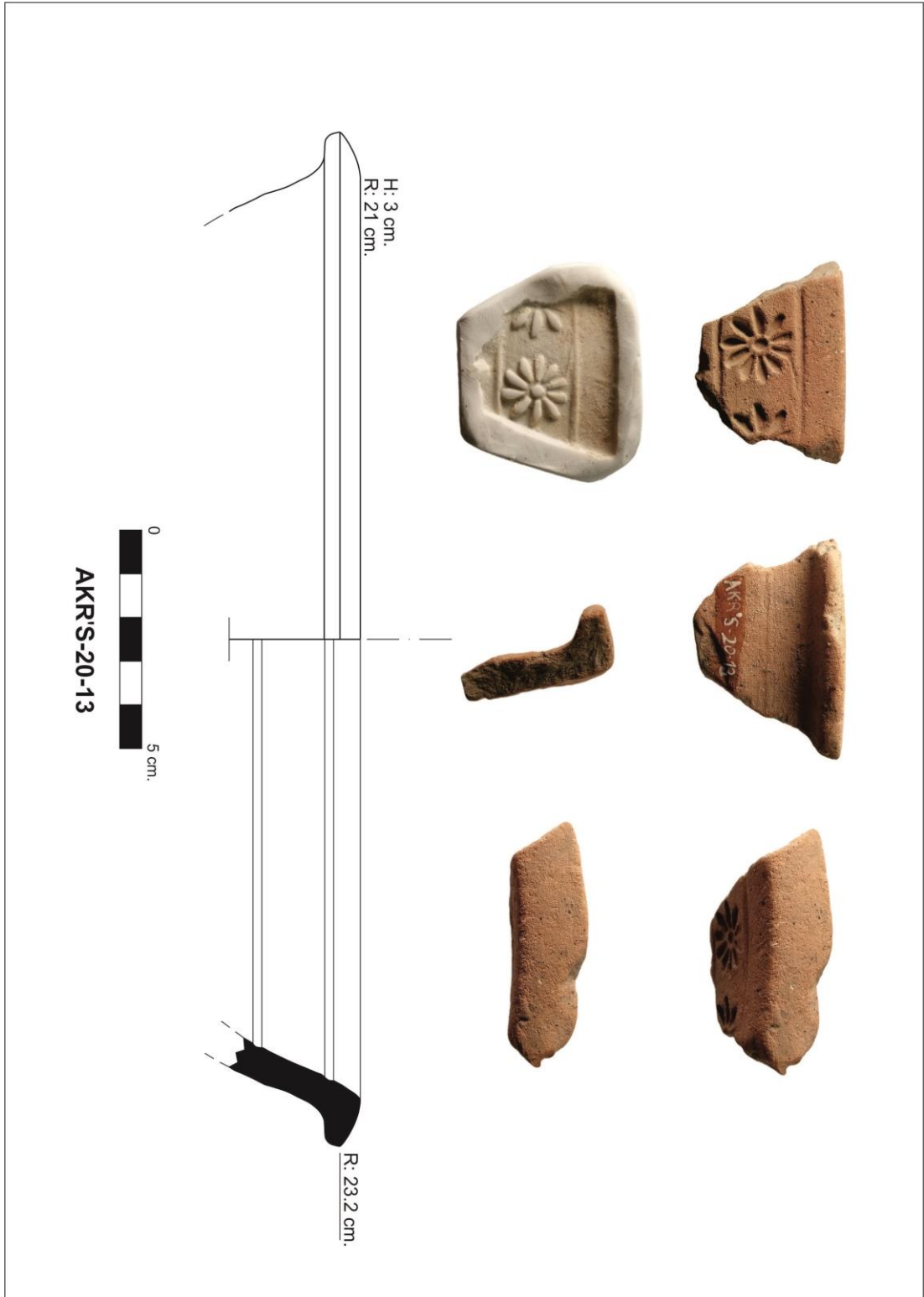
TARİHLEME: MÖ. 2.yy. 2. yarısı. – MÖ. 1.yy.

BİBLİOGRAFYA: Aybek, Arslan ve Gülbay, 2021, s.83, pl.22, cat.207.

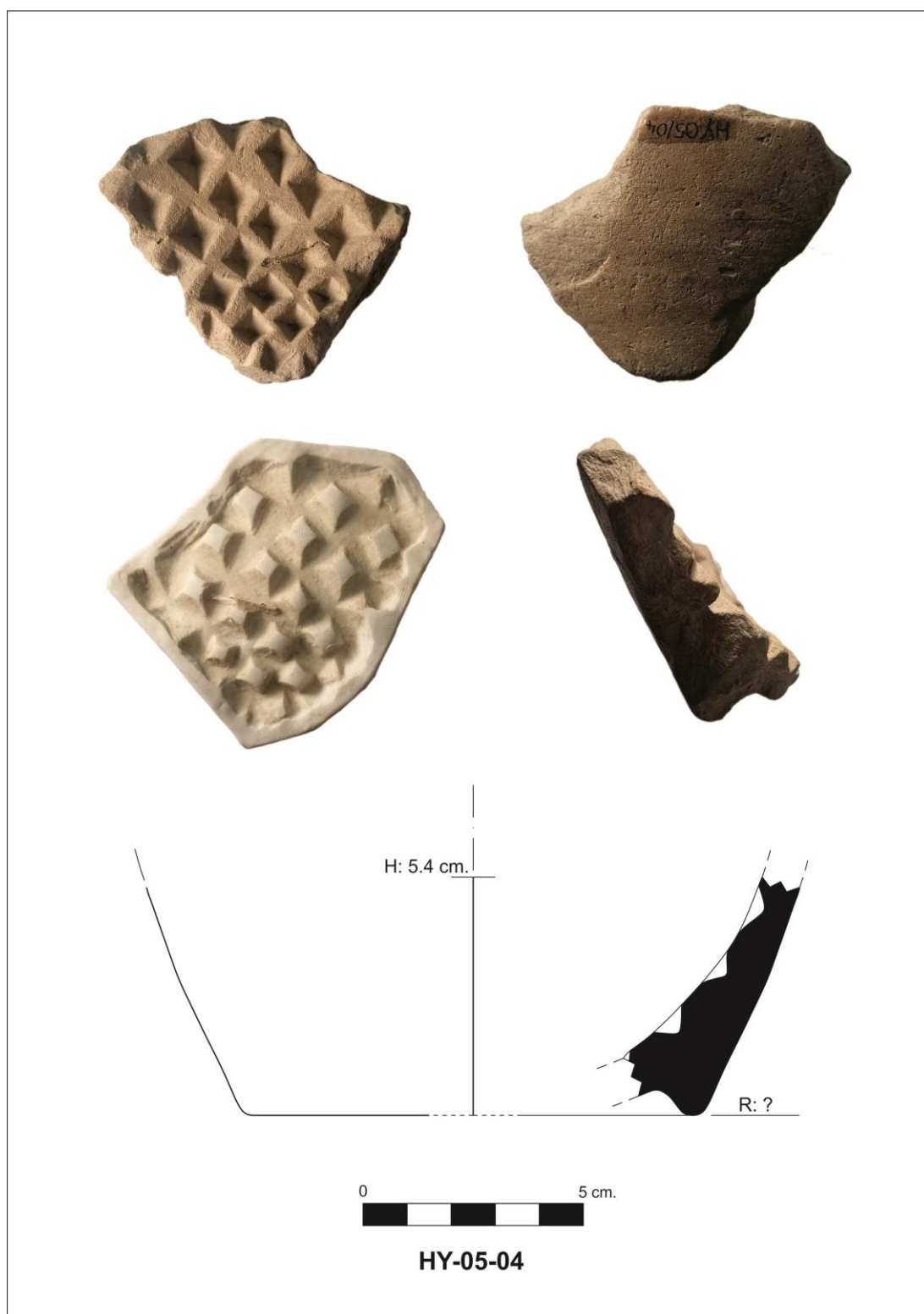
BENZERLERİ: Rogl, 2014, s.118, fig.4, Bodenformen. (Genel olarak buradaki formlar benziyor.); Laumonier, 1977,s.201, pl.45 (4328, 4303, 4313), pl.102 (4301), (Bu megara kaseler üzerindeki dekorlar genel olarak çok benzer. Yalnızca rüzgar gülü deseni yerine yıldız deseni uygulanmış. Rüzgar gülü deseni, desen grupları arasında değil eş merkezli yayların merkezinde uygulanmış.); Bouzek ve Jansová, 1974. s.68, pl.100, 101 (Megara kaseler üzerindeki dekorlar yakın/benzer); Gürler, 1994, s.54, 167, çiz.30 (90), s.168, çiz.30 (93); Kossatz, 1990, s.61, taf.46 (M 434) (Dekor yakın, işçilik farklı.); Jones, 2018, s.26; Edwards, 1975, s.151-183; Tanju Anlağan, Sadberk Hanım Müzesi Kalıplı Kaseler ve Kabartmalı Kaplar, İstanbul, 2000, s.118, 119 (28).

Ek C: Levhalar

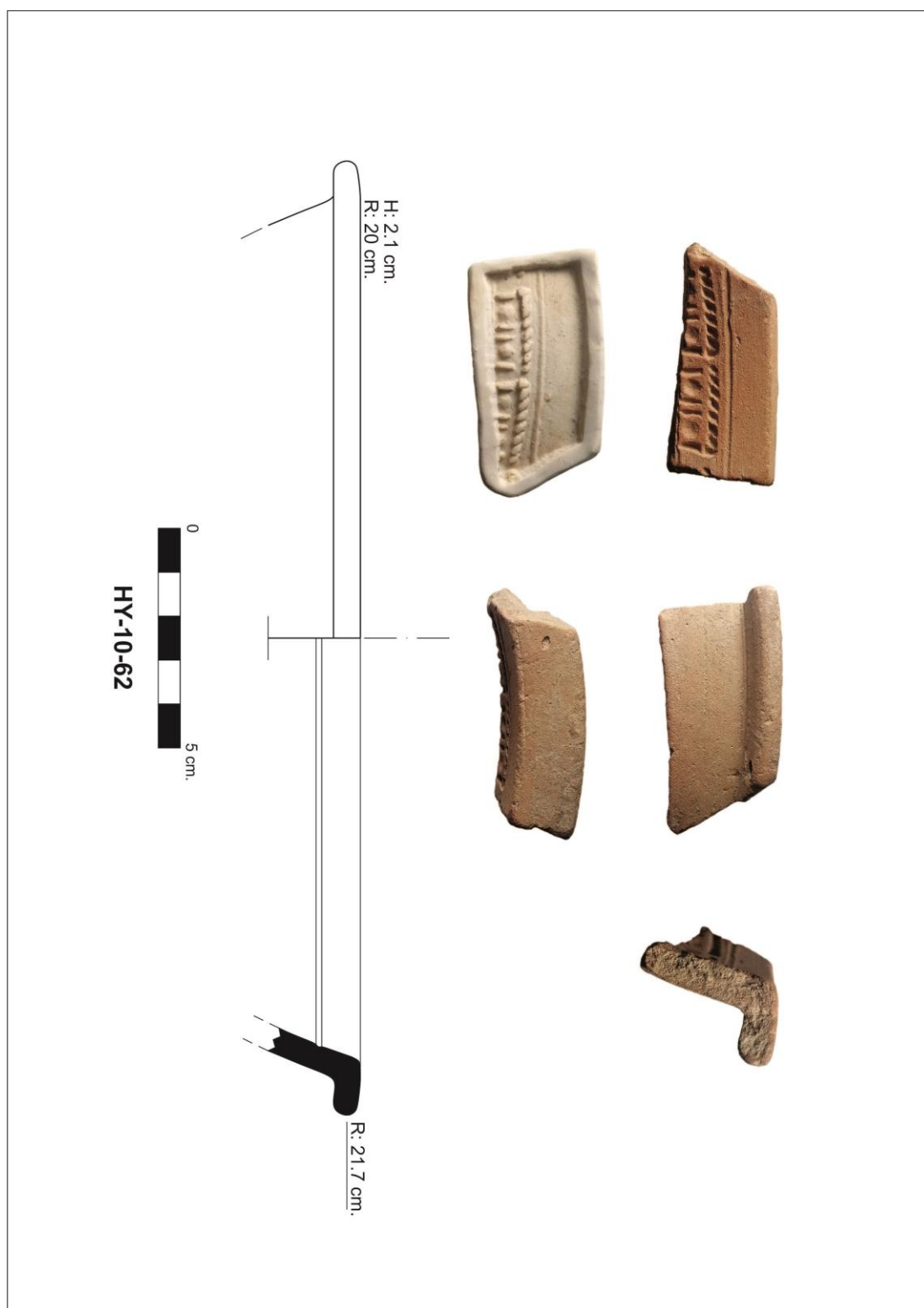
Levha 1

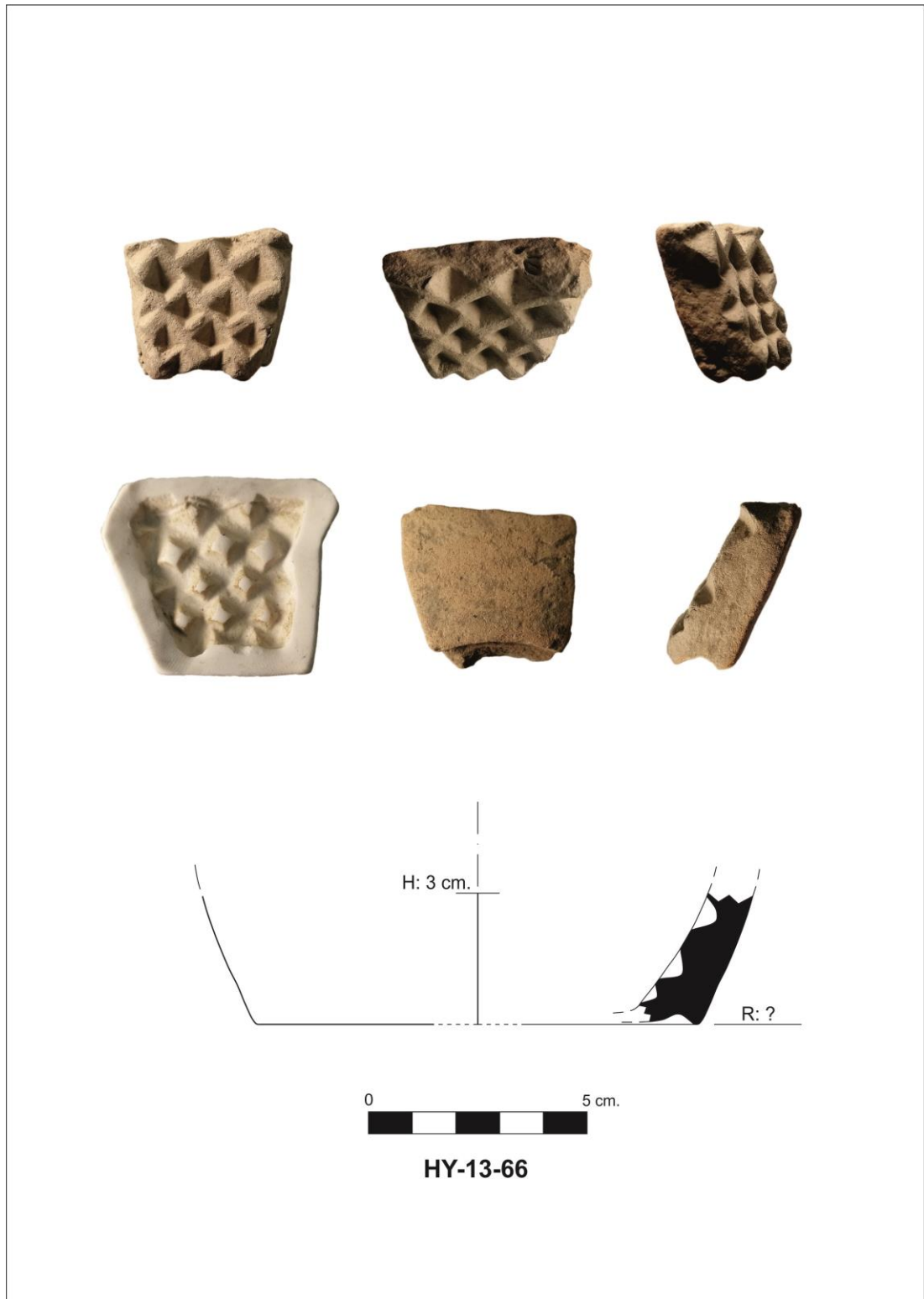
Kat. No. 1

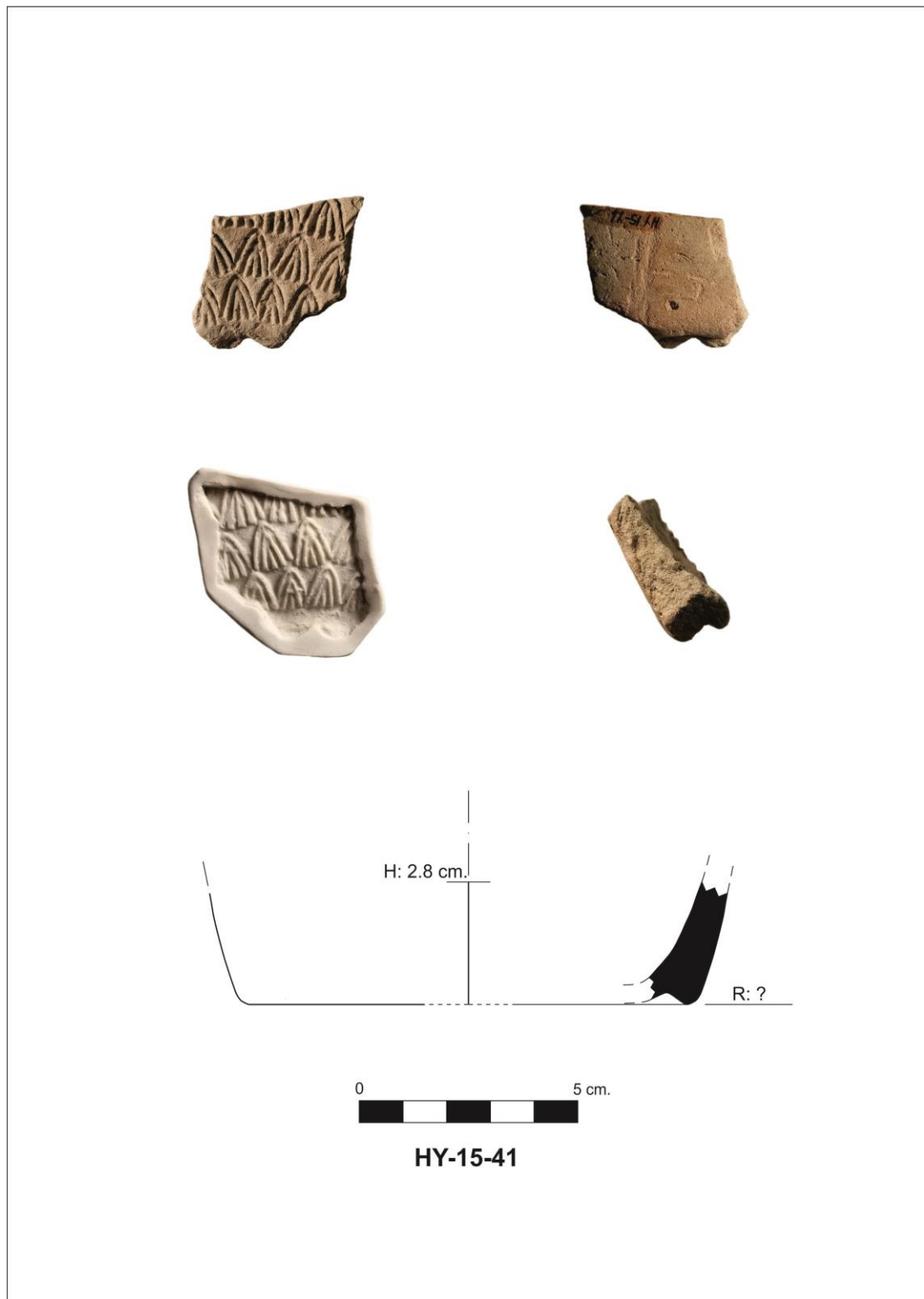
Kat. No. 2

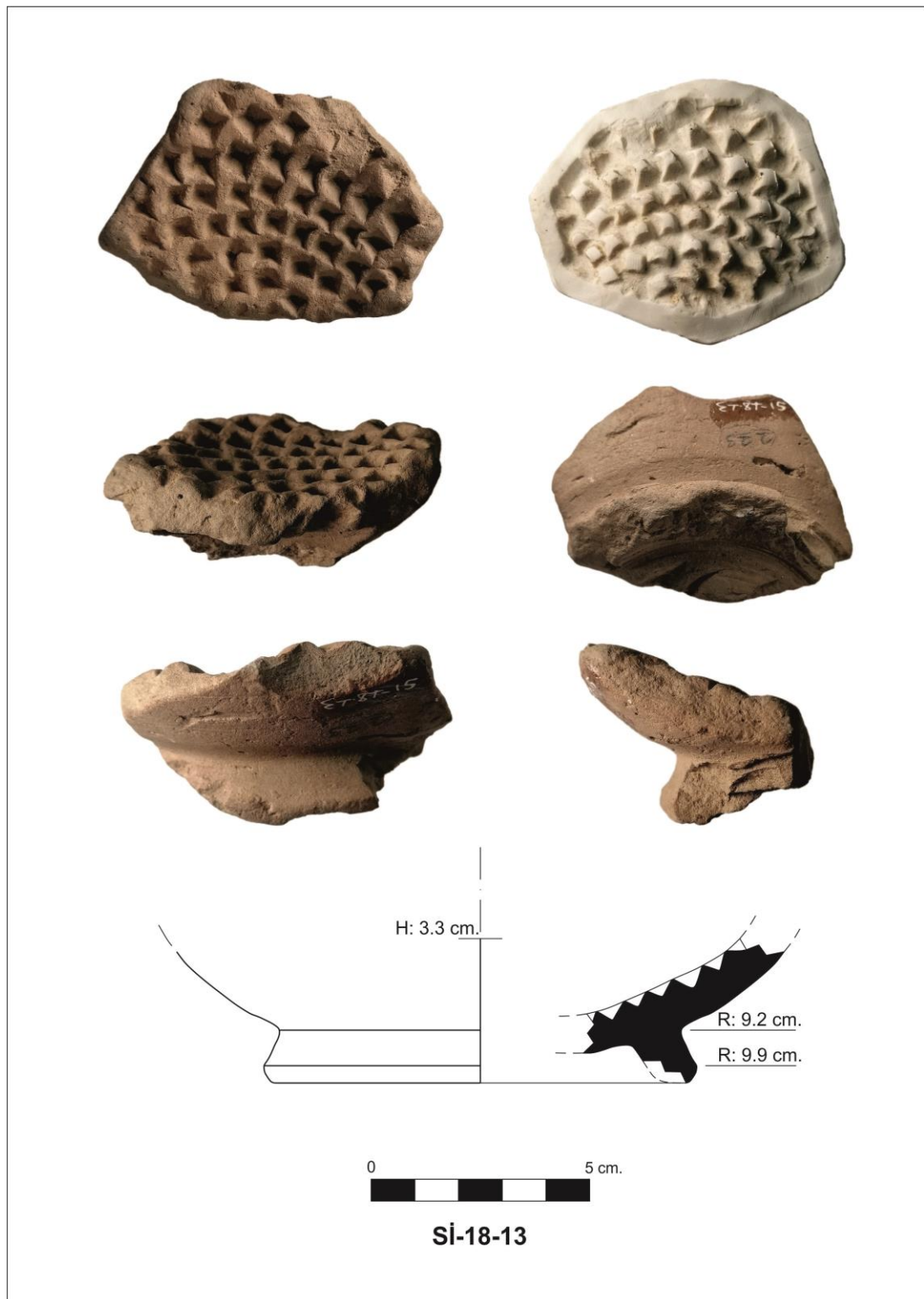
Kat. No. 3

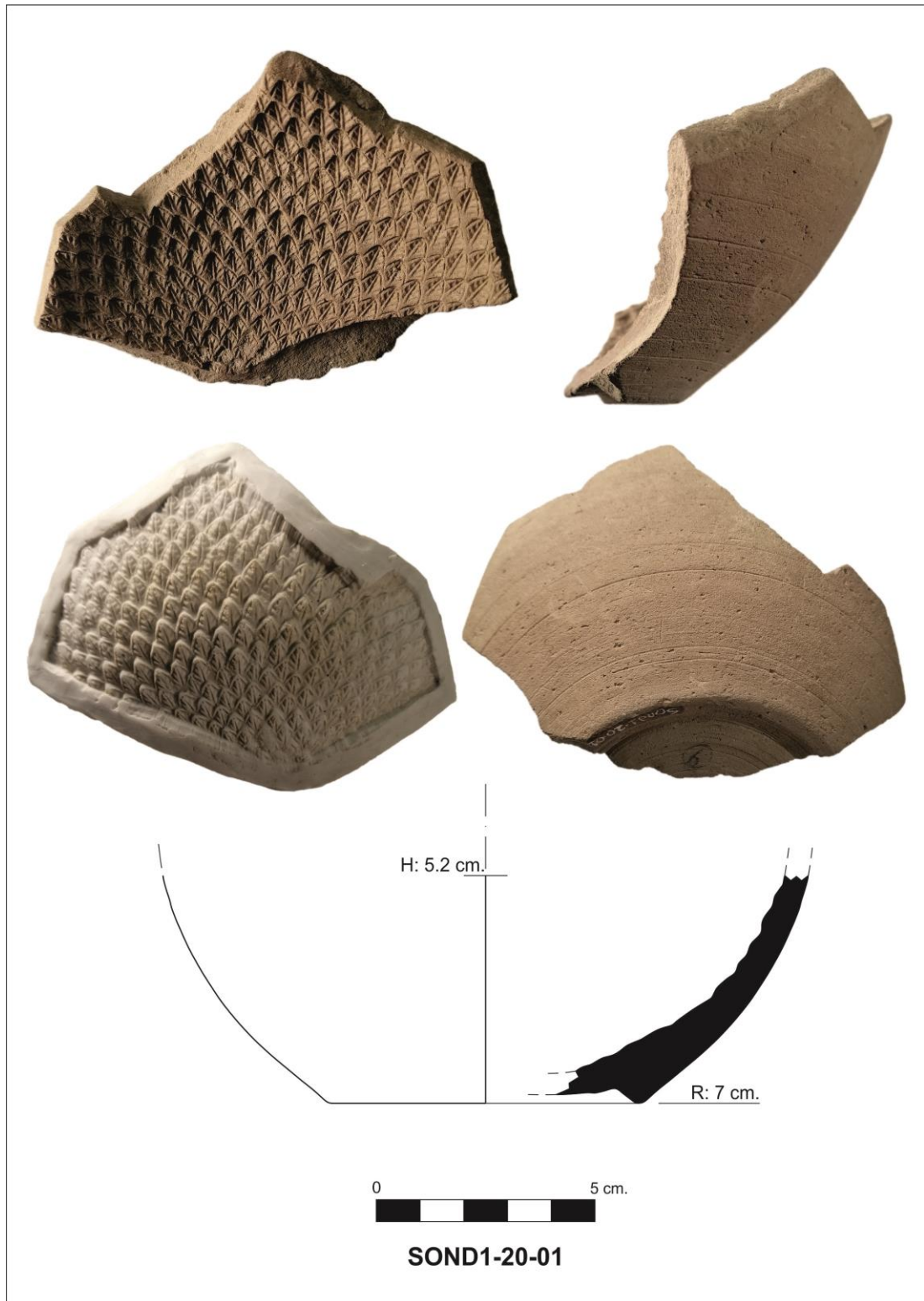
Kat. No. 4

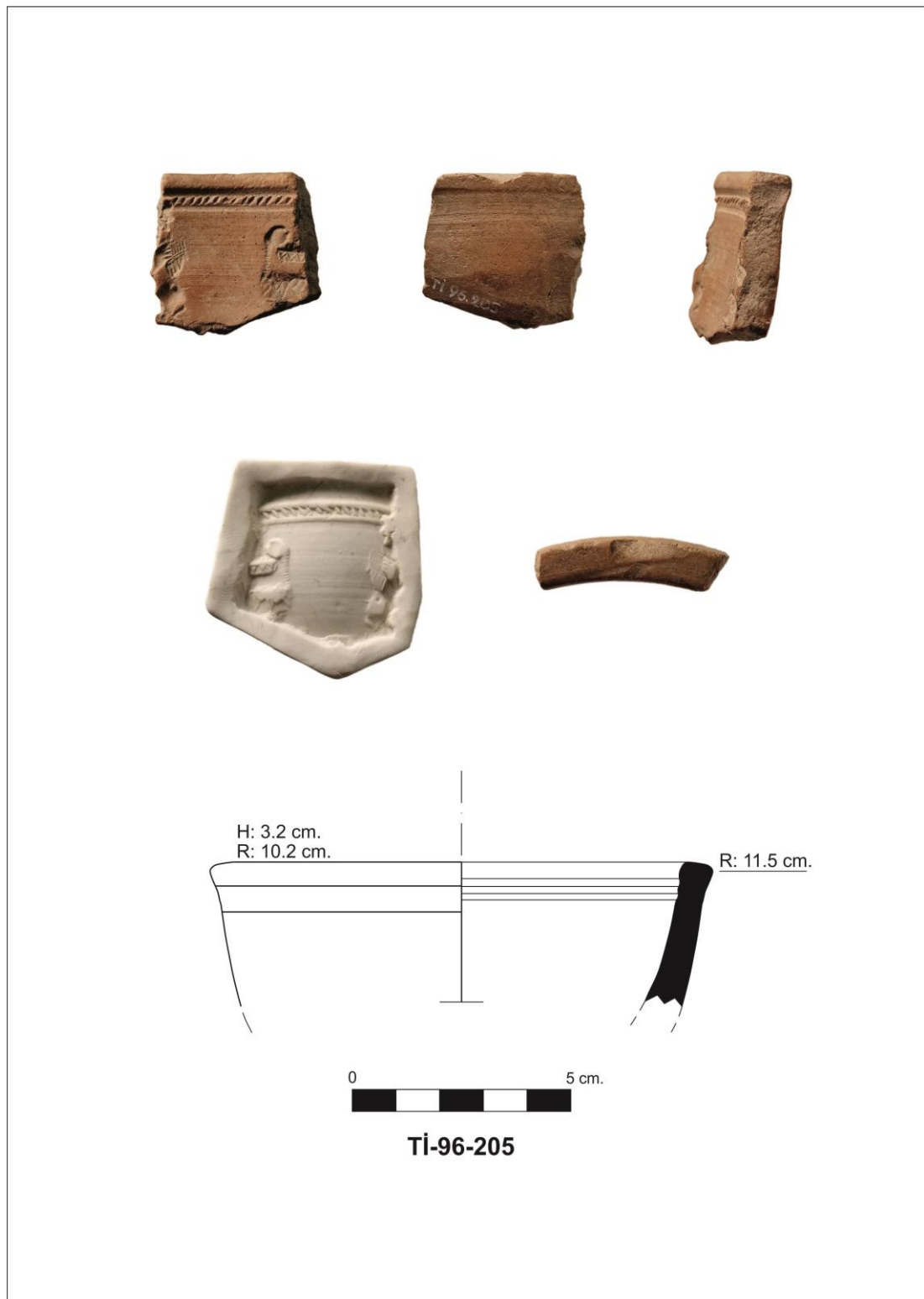
Kat. No. 5

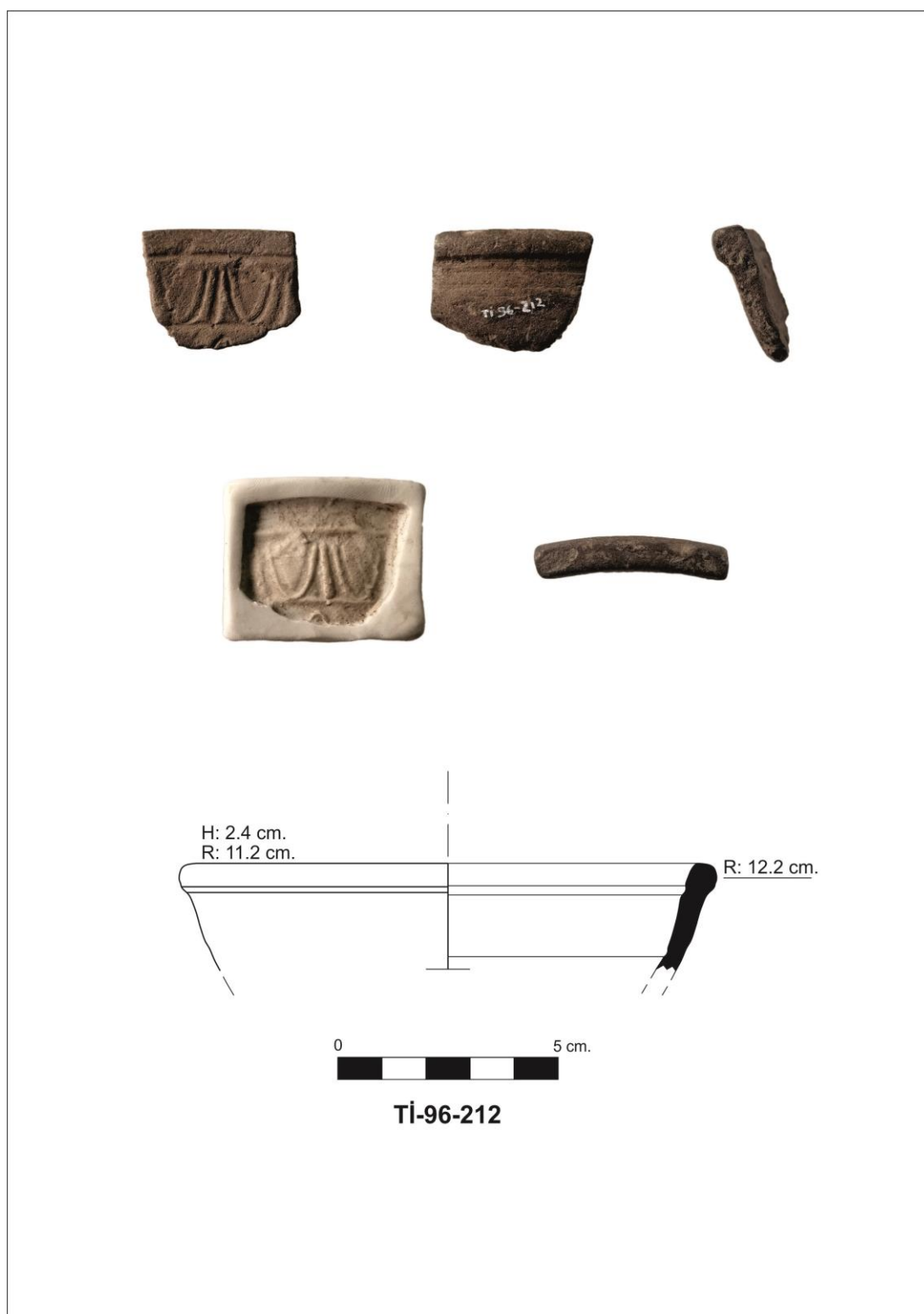
Kat. No. 6

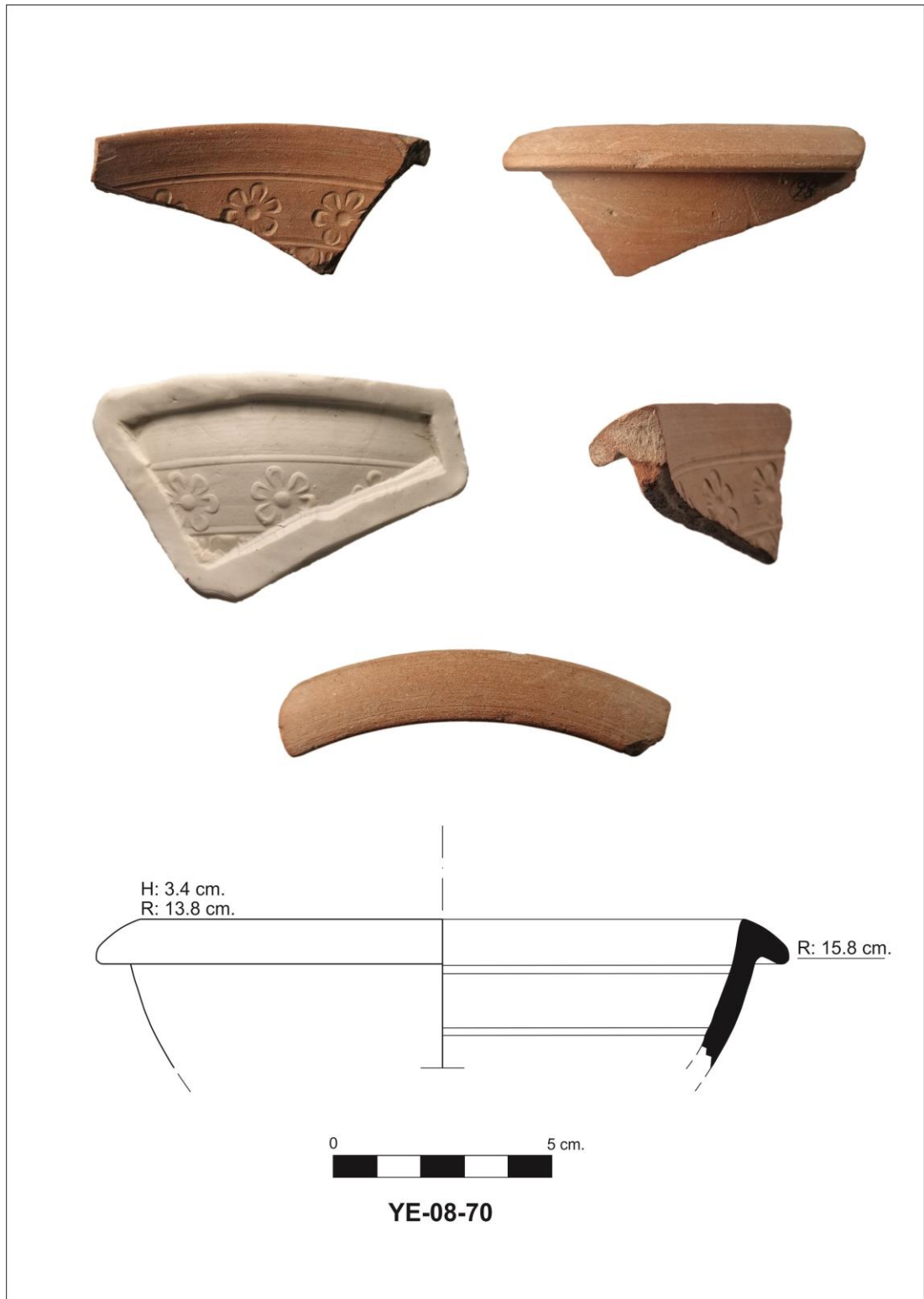
Kat. No. 7

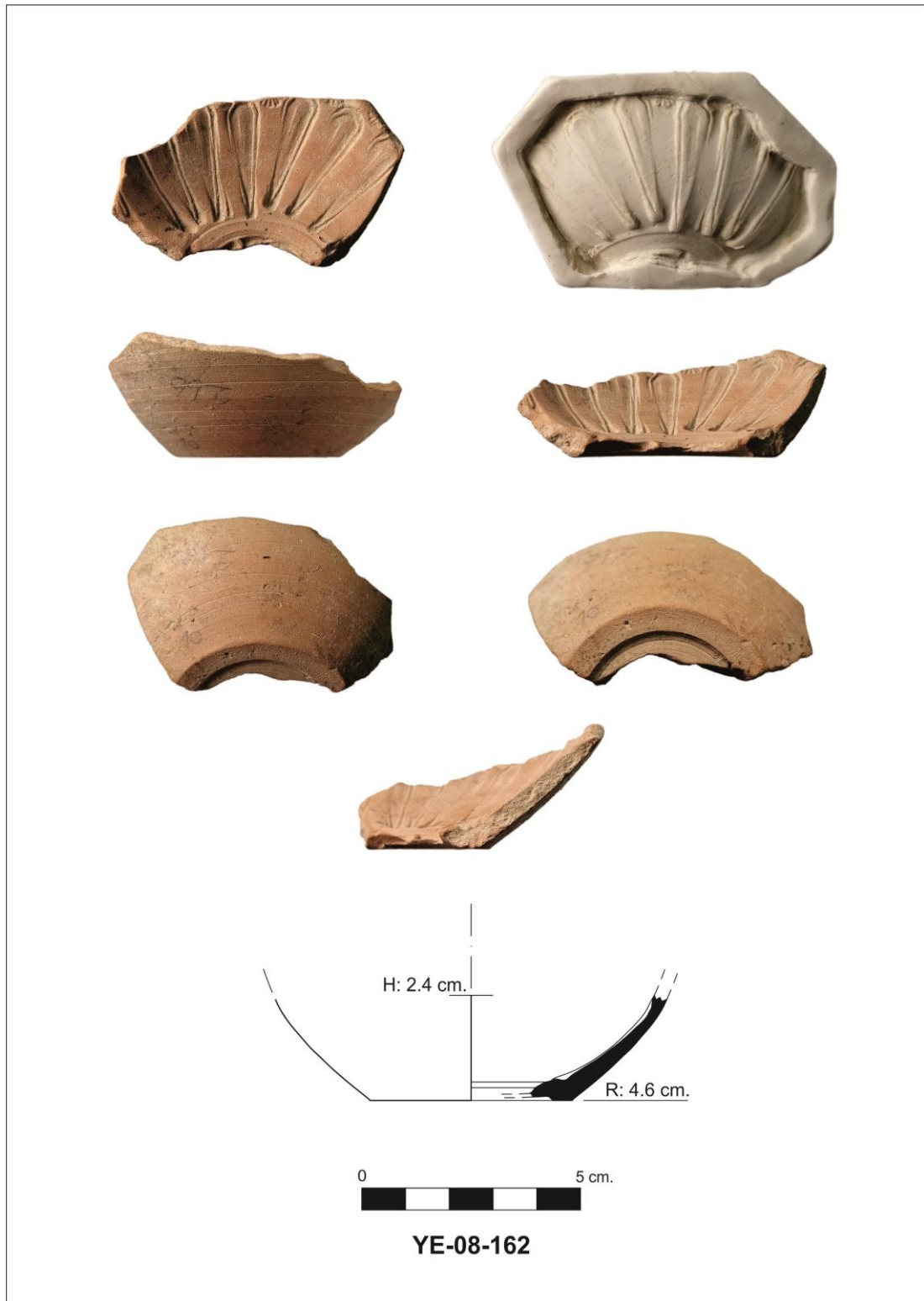
Kat. No. 8

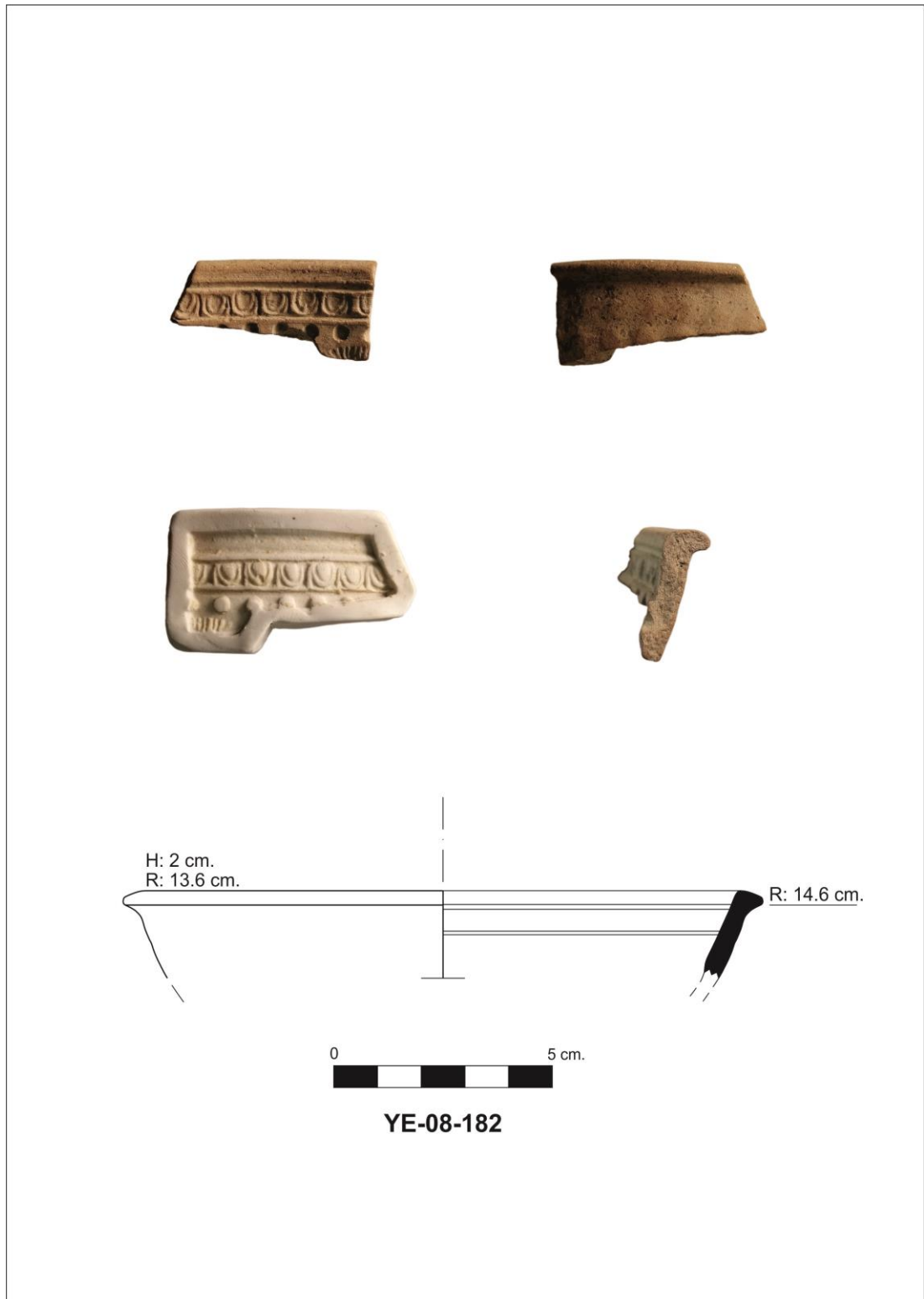
Kat. No. 9

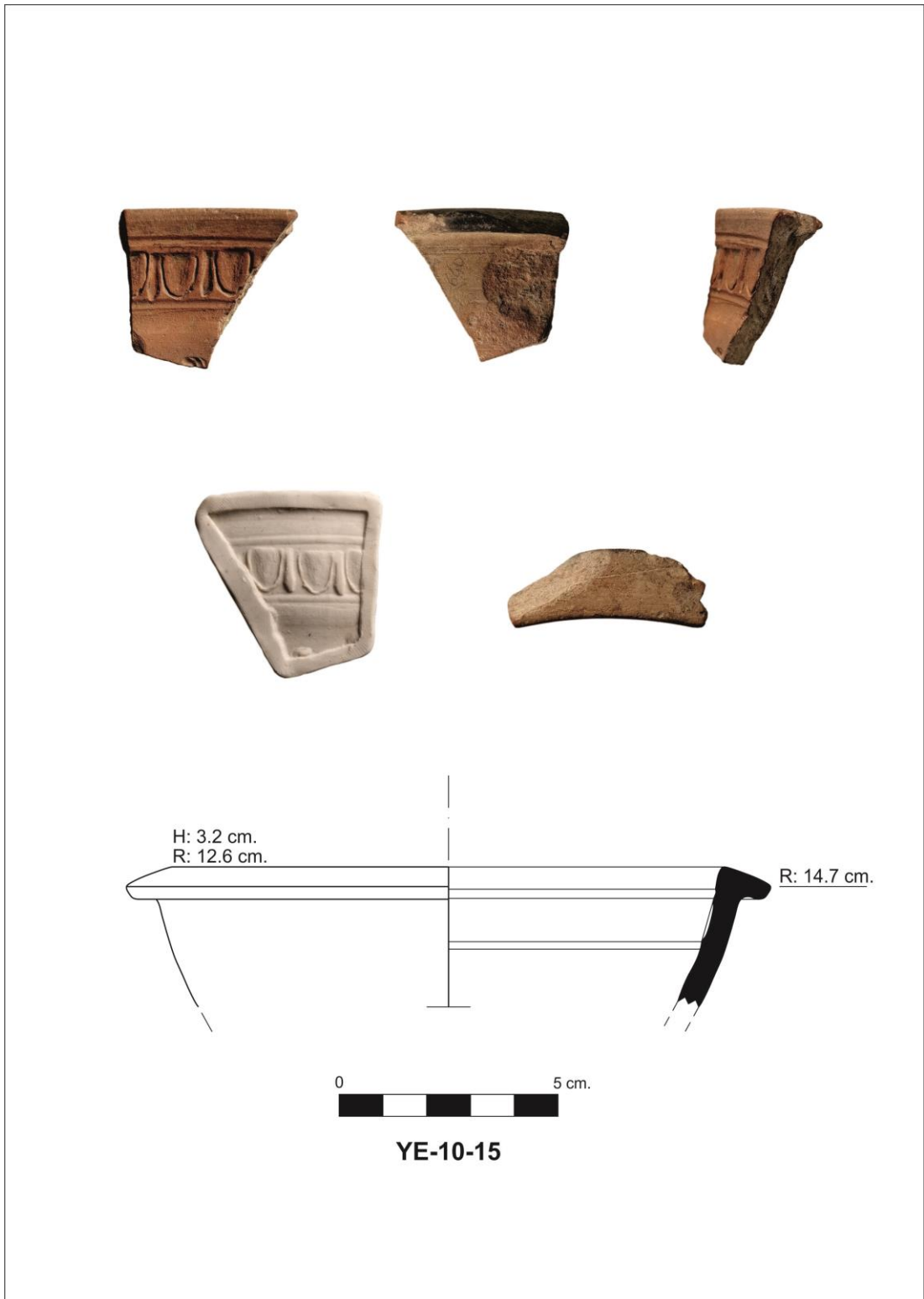
Kat. No. 10

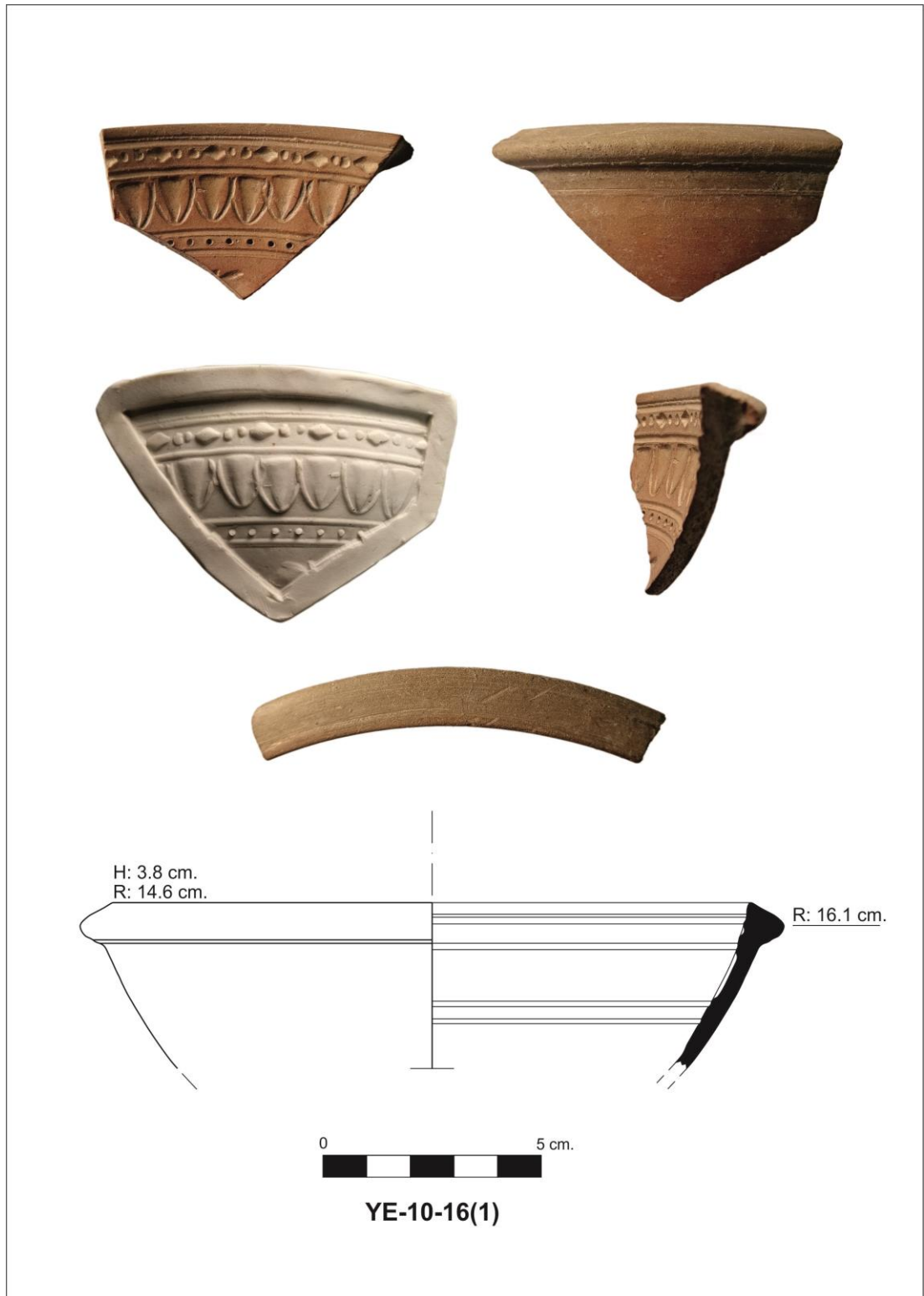
Kat. No. 11

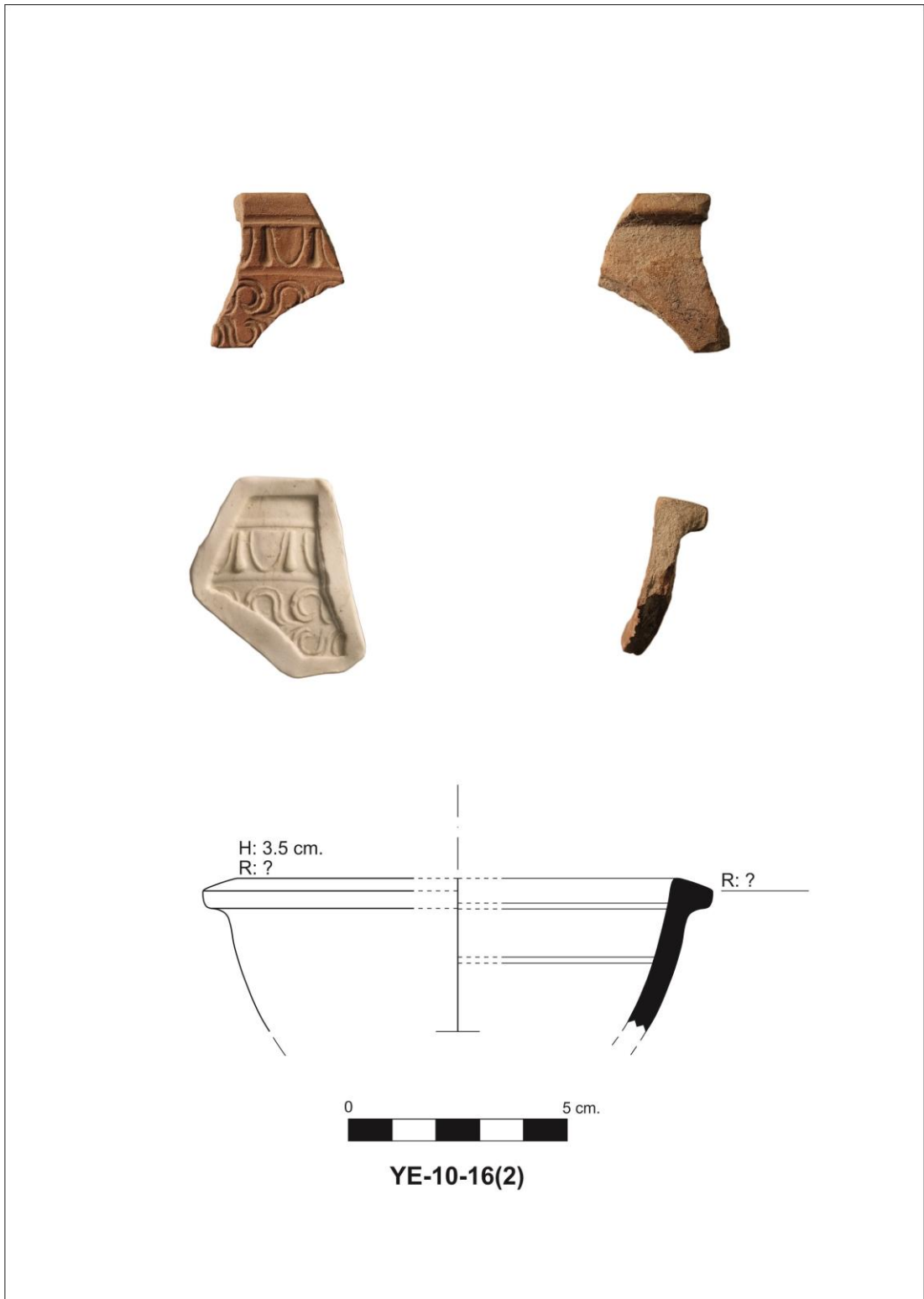
Kat. No. 12

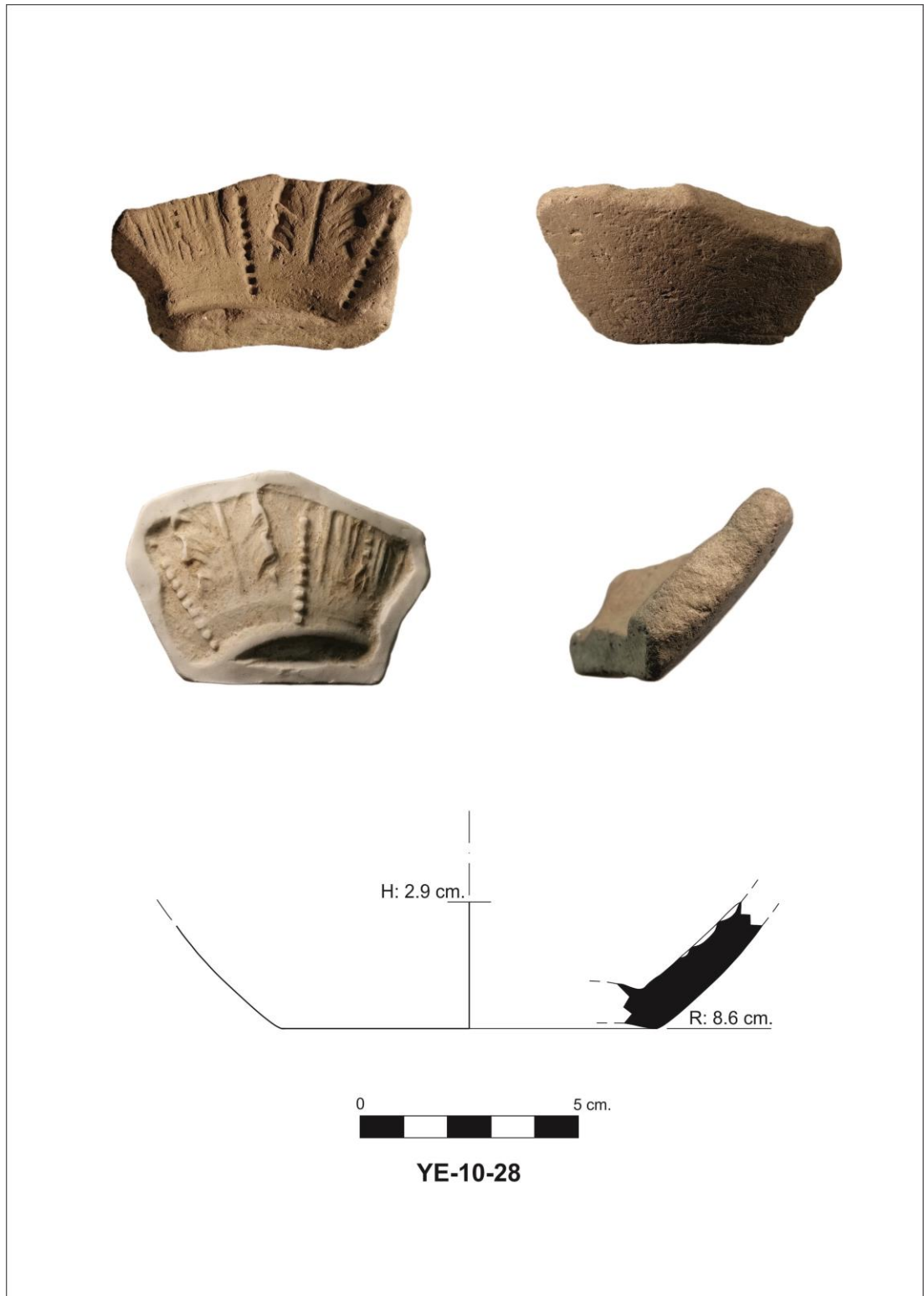
Kat. No. 13

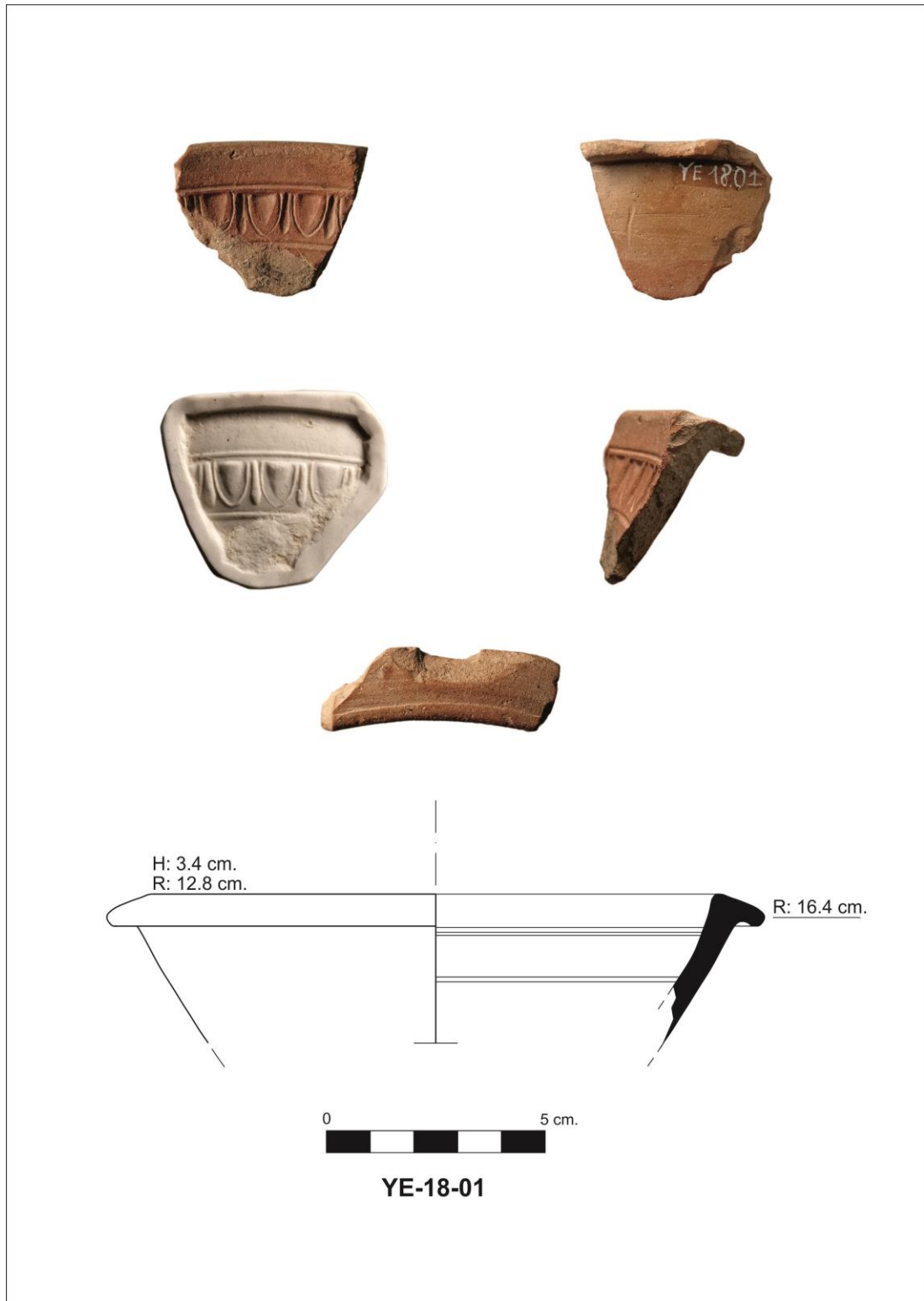
Kat. No. 14

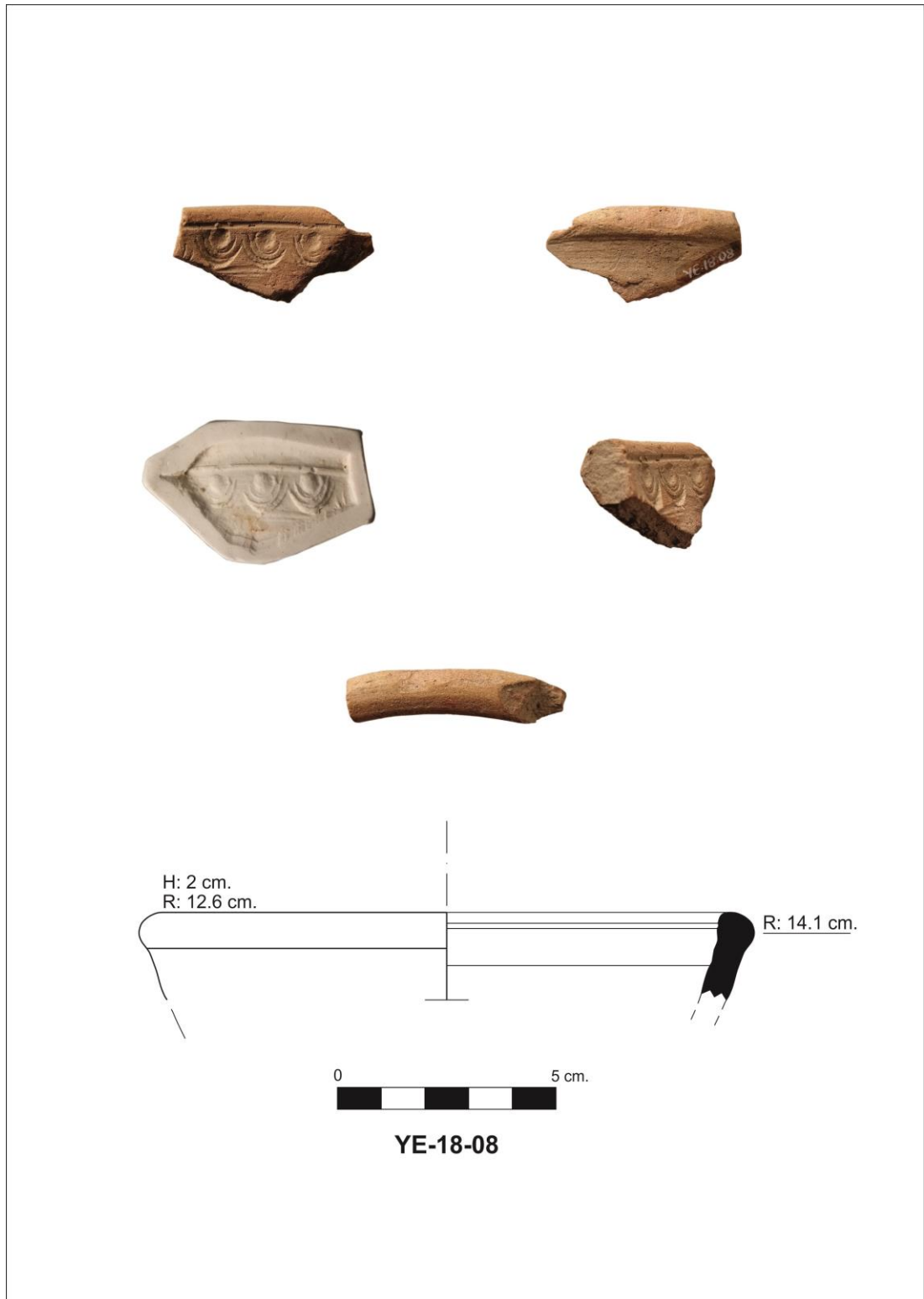
Kat. No. 15

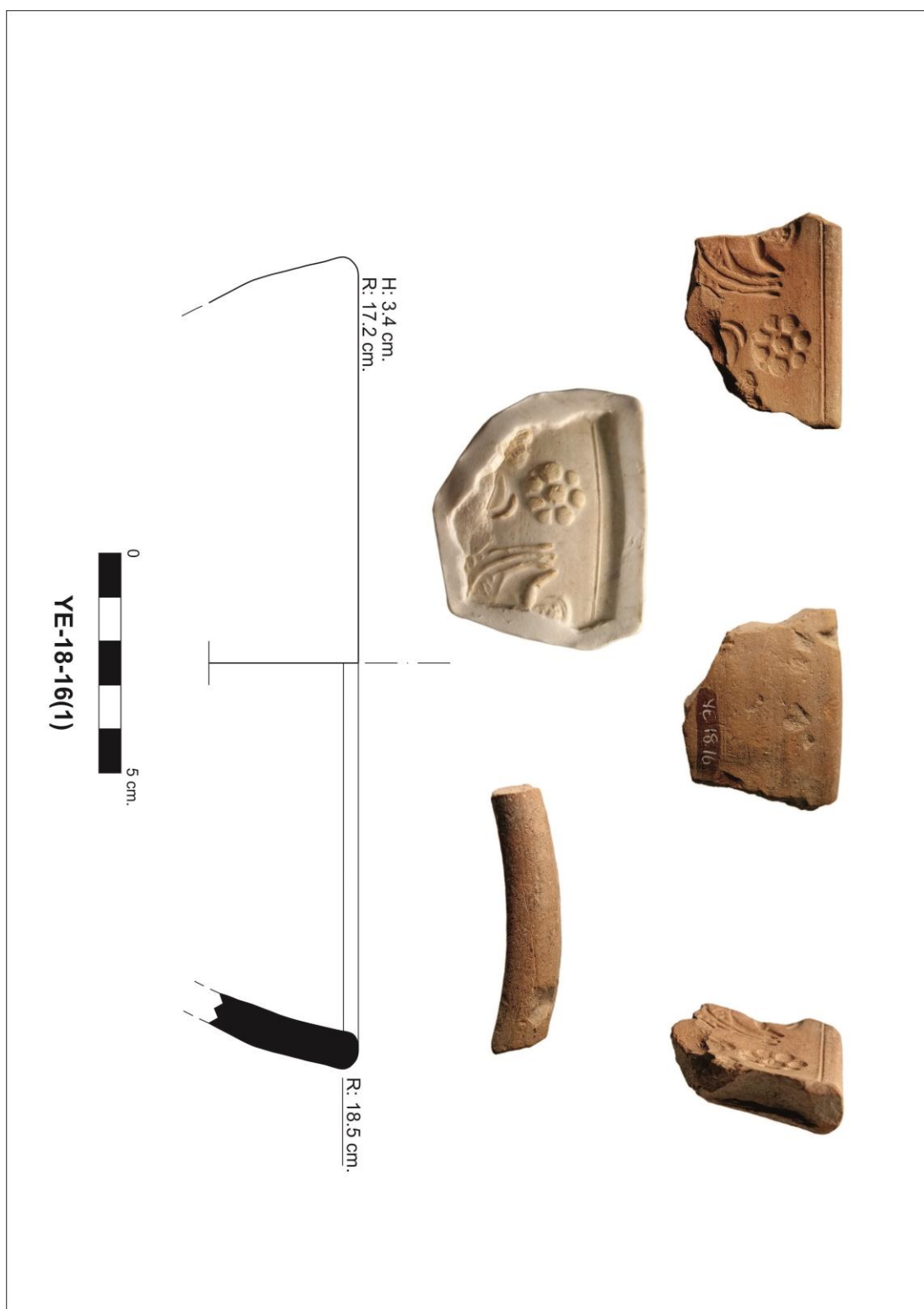
Kat. No. 16

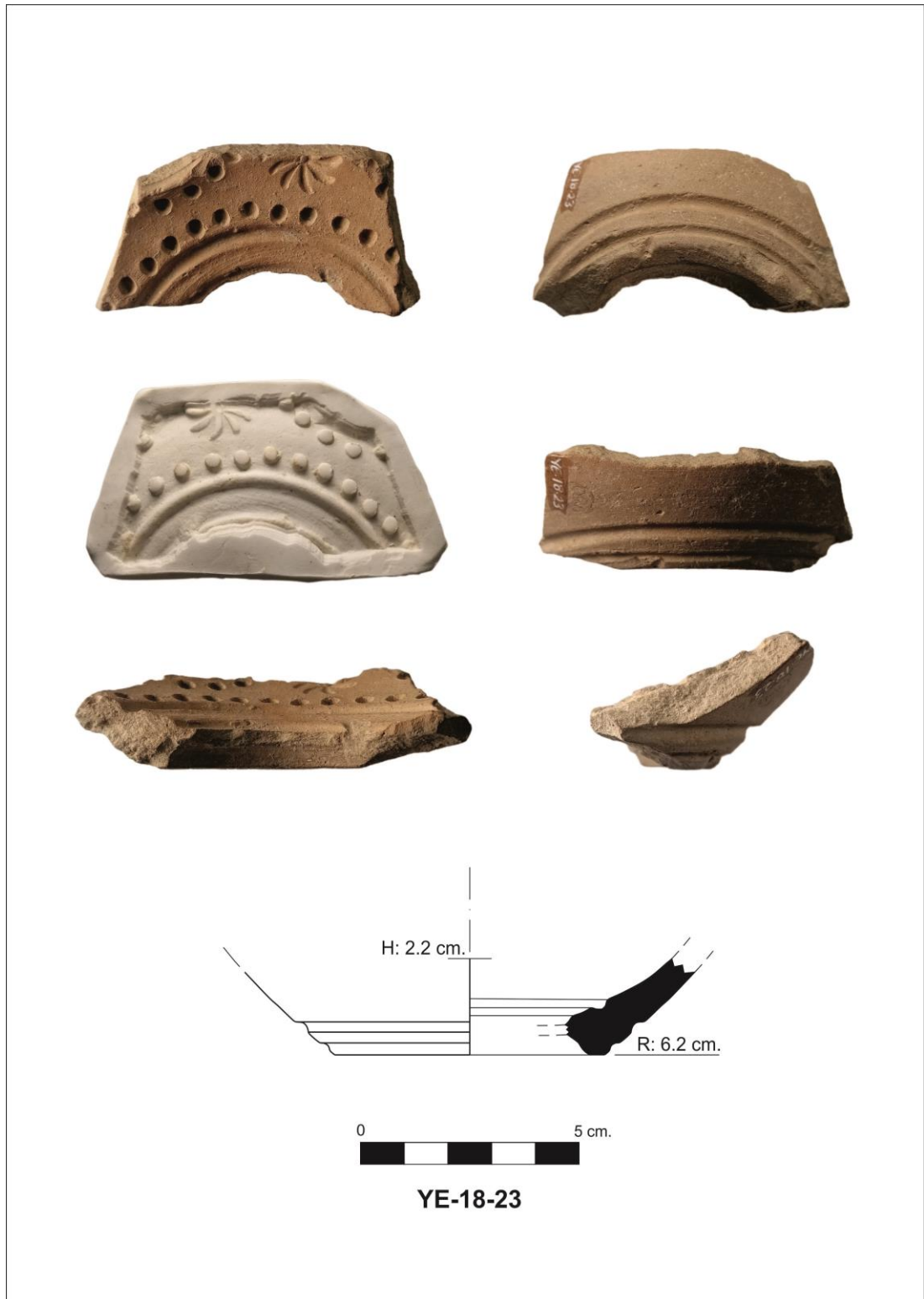
Kat. No. 17

Kat. No. 18

Kat. No. 19

Kat. No. 20

Ek D: Etik Bildirim Belgesi

 Doğu Akdeniz Üniversitesi	Eastern Mediterranean University	ETİK BİLDİRİM BELGESİ
--	---	------------------------------

İlgili Makama, 11/08/2021

Ben aşağıda imza sahibi Prof. Dr. Serdar Aybek, Doğu Akdeniz Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi, Sanat, Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü, Kent Arkeolojisi ve Kültürel Miras Yönetimi Tezli Programında Sn.Taner Özgür tarafından hazırlanacak olan "HELLENİSTİK DÖNEM MEGARA KASE KALIFLARININ YAPIM TEKNOLOJİSİ ÜZERİNE DENEYSEL BİR ÇALIŞMA" başlıklı tez çalışmasında Metropolis Kazer'ında açığa çıkarılan Megara kaseleri ve kalıplarını da kapsayacak bir konuda tez çalışması yapmasının tarafımdan uygun görüldüğünü belirtirim. Ayrıca kendisinin değinilen konuda kazı başkanlığı ve ilgili kurumların onayı dahilinde, yazılı izin almak koşuluyla, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri gereğince, kazı heyetimiz ile birlikte veya tez çalışma ekibi ve/veya yalnız başına çalışılan malzeme üzerinden bilimsel yayınlar yapılabilmesi ve bilimsel konferanslara katılabilmesi tarafımızca uygun görülmektedir.

Gereğini bilgilerinize saygılarımla arz ederim,

T.C.
Kültür ve Turizm Bakanlığı
Metropolis Kazı Başkanlığı
Yeniköy - Gaziantep

Prof. Dr. Serdar AYBEK
Metropolis Kazı Başkanı

Doğu Akdeniz
Üniversitesi

Eastern
Mediterranean
University

ETİK BİLDİRİM BELGESİ

Doğu Akdeniz Üniversitesi

11/08/2021

Fen ve Edebiyat Fakültesi

Sanat, Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü,

Bölüm Başkanlığına,

Ben aşağıda imza sahibi Taner Özgür, Doğu Akdeniz Üniversitesi Fen ve Edebiyat Fakültesi, Sanat, Beşeri ve Sosyal Bilimler Bölümü, Kent Arkeolojisi ve Kültürel Miras Yönetimi Tezli Programında hazırlayacağım "HELLENİSTİK DÖNEM MEGARA KASE KALIPLARININ YAPIM TEKNOLOJİSİ ÜZERİNE DENEYSEL BİR ÇALIŞMA" başlıklı tez çalışmada Metropolis'de açığa çıkarılan Megara kaseleri ve kalıplarının bulunacağı tez çalışmasını Prof. Dr. Serdar Aybek'den izin alarak gerçekleştireceğim. Bu çalışma sırasında Metropolis kazısına ait tüm malzemenin yayın ve kullanım hakkı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümleri gereğince, Metropolis Kazı başkanı Prof. Dr. Serdar Aybek'e aittir. Tez çalışmam sonrasında kendisinin, bilgisi ve onayı dahilinde ilgili kazı malzemesi ile yapacağımız çalışma kendisi ile birlikte yayınlanacaktır. Ayrıca kendisi tez çalışmam sonuçlanmadan veya sonuçlandıktan sonra da ortaya çıkacak olan kazı malzemesine ait verileri makale içinde şahsıma atıfta bulunarak yalnız başına da yayınlama hakkına sahiptir. Bunlara ek olarak yapacağım yazılı çalışmalarında herhangi bir intihal/aşırı macilik yapmayacağımı aksi saptandığı durumda ve tez çalışmamı DAÜ Lisansüstü Enstitüsü tarafından belirlenen sürede bitiremediğim takdirde tüm haklarımdan vaz geçeceğimi ifade ederim.

Gereğini bilgilerinize saygılarımla arz ederim,

Taner Özgür

Ek E: İzmir Müzesi Bilimsel Araştırma Talebi Onayı

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü
İzmir Müze Müdürlüğü

Sayı : E-60760627-155.01-2139725

25.01.2022

Konu : Bilimsel Araştırma Talebi

Sayın Taner ÖZGÜR

- İlgi : a) 14.01.2022 tarihli başvurumuz.
b) 10/08/1984 tarih ve 18485 Sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Kültür ve Tabiat Varlıklarıyla İlgili Olarak Yapılacak Araştırma, Sondaj ve Kazılar Hakkında Yönetmelik.
c) 26/01/1984 tarih ve 18293 sayılı Resmi Gazetede Yayımlanan Müzelerle Müzelere Bağlı Birimlerde ve Örenyerlerindeki Kültür Varlıklarının Film ve Fotoğraflarının Çekilmesi Mülaj ve Kopyalarının Çıkarılması Hakkında Yönetmelik.
ç) Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 27/03/2001 tarih ve 2487 sayılı yazısı.
d) Bakanlığımız Döner Sermaye İşletmesi Merkez Müdürlüğü'nün 20/04/2009 tarih ve 7520 sayılı yazısı.
e) Bakanlığımız Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün 06/05/2010 tarih ve 95218 sayılı yazısı eki Bakanlık Makamının 06/05/2010 tarih ve 85217 Sayılı Onayı.

Müdürlüğümüzde bulunan ve ilgede kayıtlı dilekçenizde envanter numaraları belirtilen "Hellenistik Dönem Megara Kase Kalıplarının Yapım Teknolojisi Üzerine Deneysel Bir Çalışma" başlıklı tez çalışmamız ile ilgili olarak,
-Çalışmanın ilgi (a),(b),(c),(ç), (d) ve (e)'de kayıtlı yazı, genelge ve yönetmelikler kapsamındagerçekleştirilmesi,
-Çalışmanın başlayacağı tarihin Müze Müdürlüğü'ne 15 (onbeş) gün önceden bildirilmesi verandevu alınarak çalışılması,
-Çalışılacak eserlerin kazı malzemesi olması durumunda kazı başkanıdan yazılı izin alınması vemüzeye ibraz edilmesi,
-Müze Müdürlüğü'nün belirleyeceği şartlara uyulması ve gerekli güvenlik önlemlerine riayet edilmesi,
-Müze Müdürlüğü'nüce uygun görülen eserler üzerinde çalışılması ve teşhir düzeninin bozulmaması, koşullarıyla, 2022 yılında araştırma yapılması ve fotoğraf çekilmesi Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 697ASD26-DBF2-4C17-A3BF-924DC9C07850 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/kltb-etys>
Hali Halde Çıktı No: 4 Kasa/İZMİR Bilgi için: Nuran POLAT
Telefon No: (232) 489 07 96 Belge No: (232) 483 28 37
e-posta: izmirmuze@kltb.gov.tr
KEP Adresi: izmirkulturturizm@tu01.kep.tr

Bilimsel araştırmalara konu veya eserlerin araştırmacı tarafından yayınlanmak istenmesi halinde ilgili Múze Múdürlüğü ve Araştırmacı arasında " Bilimsel Araştırmalara İlişkin Protokol " imzalanır. Yayın izni başka bir araştırmacıya devredilemez.

Çalışmanın tamamlanmasının ardından hazırlanacak araştırma metni, çizim, fotoğraf vb. belgeyi içeren, mümkünse CD ortamına aktarılmış çalışma raporu ile ileride yayımlanması halinde kitap ve ayrı basımların Múze Múdürlüğüne gönderilmesi gerekmektedir.

Söz konusu çalışmanın tamamlanamamasıve 2023 yılında da araştırmaya devam edilmesinin istenmesi halinde, öngörülen çalışma tarihinden 3 ayönce olmak üzere, 31 Aralık 2022 tarihine kadar araştırmacının mensubu bulunduğu bilimsel kurum veya kuruluş vasıtasıyla talepte bulunması hususunda;

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Hünkar KESER
Múze Müdürü

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: 697ASD26-DBF2-4C17-A3BF-924DC9C07850 Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/kitb-ebys>

Halil Rifatpaşa Caddesi No 4 Konak/İZMİR

Telefon No : (232) 489 07 96 Belgegeçer No : (232) 483 28 37

e-posta : izmirmuzesi@kitb.gov.tr

KEP Adresi : izmikulturizem@ts01.kep.tr

Bilgi için:Narın POLAT

Şef

Ek F: Doğu Akdeniz Üniversitesi BAP-C Onayı

	doğu akdeniz üniversitesi	eastern mediterranean university	İç Yazışma
			Inter-Office Memorandum
Gönderilen/To :	Doç. Dr. Bülent Kızılduman Fen ve Edebiyat Fakültesi	Tarih/Date :	19/04/2022
Gönderen/From :	Prof. Dr. Ali Hakan Ulusoy Araştırmalar Danışma Kurulu Başkanı	Sayı/Ref No. :	ADK00-2022-0045
Konu/Subject :	C-tipli bilimsel araştırma projeniz hk.		
<p>2022 Yılı C Türü Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP-C) kapsamında yapmış olduğunuz detayları aşağıda verilen proje başvurunuz, yapılan Proje Değerlendirme Grubu değerlendirmesi sonucunda Akademik Danışma Kurulu tarafından desteklenmeye uygun bulunmuş ve Rektörlük tarafından onaylanmıştır.</p> <p>BAP-C Uygulama İlkelerinin 7(7) maddesi gereğince onaylanan projelerin yürütücüleri ile Doğu Akdeniz Üniversitesi arasında proje sözleşmesi imzalanması gerekmektedir. Bu kapsamda onaylanmış projenizin proje sözleşmesini imzalamak üzere en geç 22 Nisan 2021 tarihine kadar Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsüne gelmenizi rica eder saygılar sunarım.</p>			
PROJE BİLGİLERİ			
Proje Numarası	BAPC-04-22-02		
Proje Başlığı	Helenistik Dönem Megara Kase Kalıplarının Yapım Teknolojisi Üzerine Deneysel Bir Çalışma		
Araştırma Projesinin Süresi	12 ay - 05/05/2022 - 20/05/2023		
Onaylanan Bütçe (TL)	34867 TL		
LİSANSÜSTÜ ÖĞRENCİ (Yüksek Lisans)			
Öğrenci No:	20511368		
Adı Soyadı	Taner Özgür		
Fakülte/Yüksekokul	Fen ve Edebiyat Fakültesi		
AHU/ed.			